www.politikin-zabavnik.co.yu

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

NAGRADA ZA NAJ... SRBIJA Superbrands 2006/2007 ...TIJ... BRENDOVE

BIH	2.40	KM
Македонија	75.00	ДЕН
Slovenija	2.09	EUR
Sverige	28.00	SEK
USA	3.50	USD
Hrvatska	12.00	KN
Црна Гора	1.20	EUR

ISSN 0032-339-x

02911

9 770032 339010

PRINTED IN SERBIA

23. 11. 2007. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIX • ЦЕНА 99 ДИНАРА • БРОЈ 2911

ПАЛАЦ СПАСИЛАЦ

10 МАЧАКА KOJE СУ ПРОМЕНИЛЕ СВЕТ

ИГ НОБЕЛ

Веровали или не!

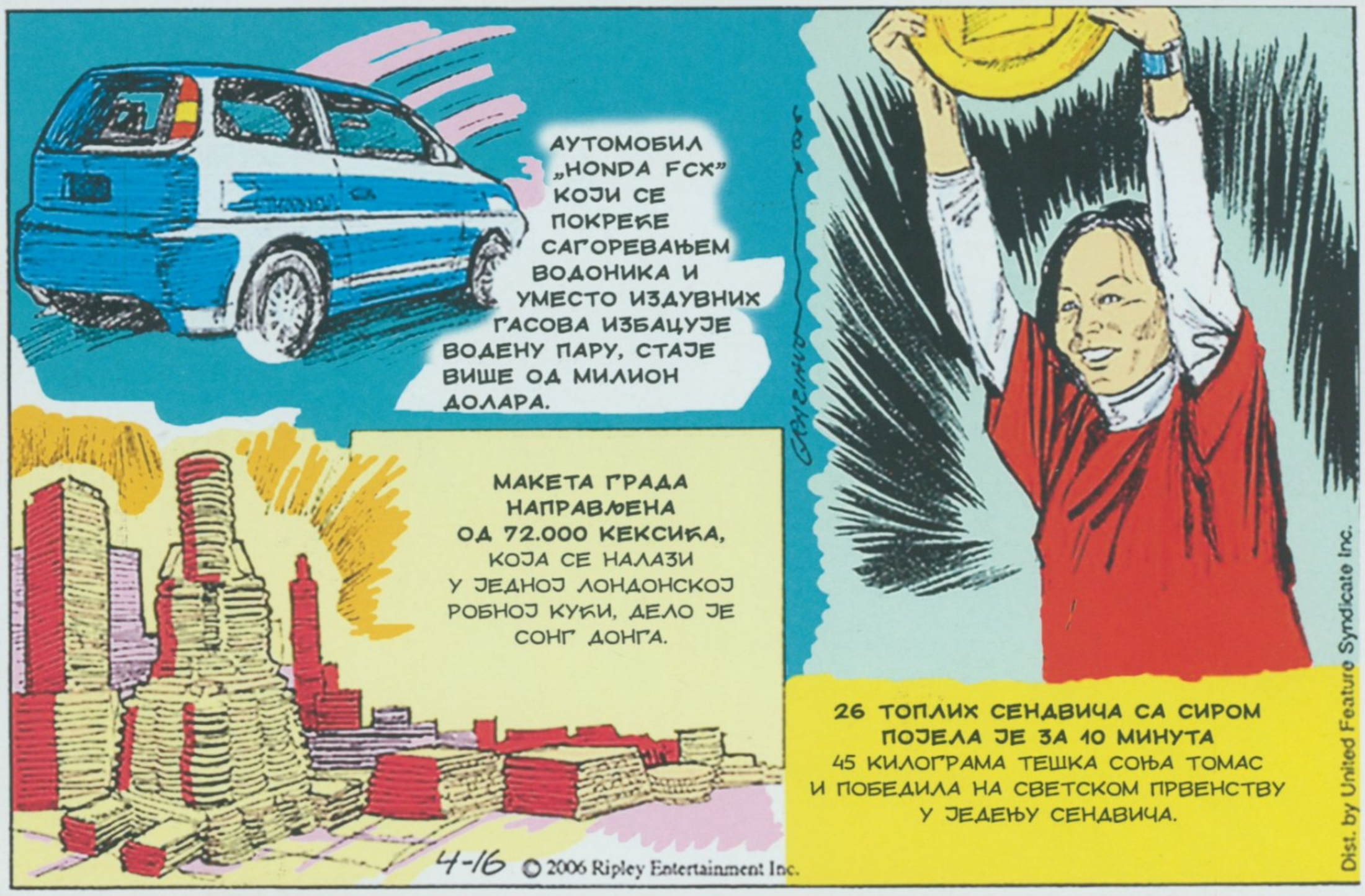

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

••• ротација Земље достиже брзину од пола километра у једној секунди ■

••• Денис Ромедал, фудбалер „Ајакса", претрчи 100 метара за 10,2 секунде, а светски рекорд износи – 9,74 секунде ■

••• прва жена амбасадор била је Рускиња Александра Колонтај (1872–1952) која је 1923. године изабрана за совјетског амбасадора у Норвешкој ■

••• француски геолог Мишел Шифра 1962. године провео је два месеца у мрачној пећини у Алпима, без часовника, како би проучио човеков однос према спавању. Кад је изашао, мислио је да је 20. август, а у ствари био је 17. септембар ■

••• професори Универзитета Ла Сапијенца у Риму дошли су до закључка да сваке нове школске године расте број умишљених болесника. То говори да су умишљени болесници углавном ђаци који се највише жале на главобољу и болове у стомаку ■

••• ерупција вулкана Кракатао (између Јаве и Суматре) 1883. године била је једна од највећих у историји. Том приликом потпуно је уништено острво Кракатао и настрадало је више од 30.000 људи ■

••• за разлику од човека, шимпанза је у стању да се суздржи од преједања и одоли посластицама. Уколико не осећа велику глад, шимпанза неће да једе, чак ни оно што највише воли, већ ће се посветити игрању, закључили су истраживачи са Универзитета у Џорџији (САД) ■

••• Тим Данкан, прослављени кошаркаш „Сан Антонио Спарса", својевремено је био првак у пливању у својој домовини – Девичанским острвима, све док 1989. године ураган није уништио пливалиште, па се Тим силом прилика посветио кошарци ■

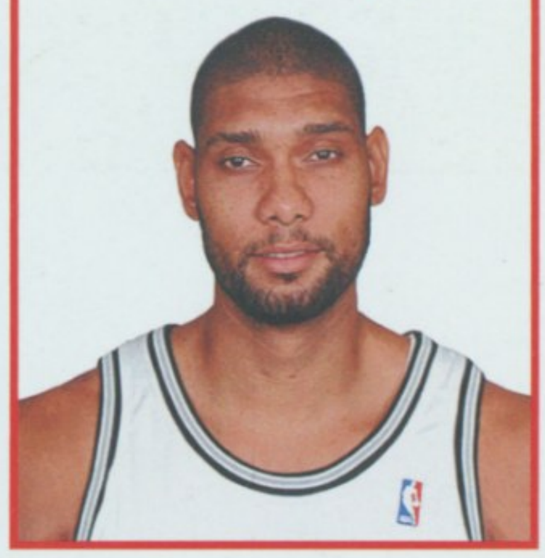

DIK BROWNE ХОГАР СТРАШНИ

ДОКТОР ЗУК ME ЈЕ ТРАЖИО...

А, ДА, ПРИМИЋЕ ТЕ ОДМАХ, ЕДИ!

ИЗВОЛИ!

ЕДИ, ХОЋУ ДА ТИ ДАМ ЈЕДАН ТЕСТ...

КАКАВ ТЕСТ, ДОКТОРЕ?

ТЕСТ ИНТЕЛИ-ГЕНЦИЈЕ!

ШТА ЈЕ ТО?

ТАЈ ТЕСТ МЕРИ ИНТЕЛИГЕНЦИЈУ...

ДР ЗУК

CHRIS BROWNE

ДА ЛИ ТО ЗНАЧИ ДА МОРАМ ДА БУДЕМ КОД ВАС?

12-9

НЕМА ВЕЗЕ...

ЗАБОРАВИ ТЕСТ!

©2007 by King Features Syndicate, Inc. World rights reserved.

ЗАБОРАВЉЕНИ ГРАДОВИ

СВЕТЛО МОСКОПОЉЕ

У свести Цинцара и оних који знају да им у венама тече макар мало цинцарске крви, овај град постао је мит, изгубљено престоно средиште, слично Јерусалиму за Јевреје

У југоисточној Албанији, на висоравни са западне стране Корчанске котлине, на месту где се некада уздизало Светло Москопоље, сада више нико није стално настањен. Од славног Москопоља остале су само рушевине, у коров зарасло и много пута оскрнављено гробље и пет цркава, оронулих и склоних паду, а на њиховим зидовима изгребане и ољуштене фреске с ликовима светитеља људском руком ископаних очију и унакажених лица. Само онај ко уме да чита археолошке трагове може да наслути минули сјај Москопоља. У близини рушевина лежи овчарско сеоце и хотел – ваздушна бања. Около су планински врхови, црногорична шума, пропланци, лети зелени, зими завејани и непроходни.

Путнику се, међутим, не намеће питање зашто на том месту нема сталне насеобине, јер одговор је јасан. Зашто би ико зидао варош на преко 1200 метара надморске висине, у пасивном крају без обрадивог земљишта, далеко од магистралних путева до којих се и из околних низина мукотрпно стиже уз нагнуте, уске и кривудаве путеве усечене у падину. Питање које се само поставља било би друго: како то да се баш на том месту не тако давно, пре свега две-три стотине година, уздизало и цветало Светло Москопоље, сребробогата цинцарска варош, једно од најзначајнијих градских средишта тога доба на Балкану. Посебно питање је где су се варош и њени становници денули? Куда су отишли? Која их је судбина задесила?

Но, као и све остало, и ова тајна има логично објашњење. Пре свега, град је био збег, склониште и ризница. А граду с тим особеностима одговара недоступно место које пружа безбедност која је његовим житељима била најпреча.

О Цинцарима

Цинцари говоре романским језиком који је близак румунском али и довољно различит да би Румунима био неразумљив а лингвистима посебан. О пореклу Цинцара историчари се споре. За Цинцаре, такође зване Власи и Аромуни, неки историчари тврде да су у средњем веку дошли из Румуније, други да су то потомци римских легионара који су ту неким случајем остали. Већина ипак верује да је реч о потомцима пристановника Балкана, који су током Римског царства романизовани да би потом одолели стапању са окружењем,

неким чудом очувавши језик и културу. Као и Власи у Србији, Цинцари у Македонији, Епиру и Тесалији живе у издвојеним острвима на мапи, у вишим планинским пределима. Највише их има на планини Пинду у Грчкој, али и у западној Македонији, у јужној Албанији, чак и у Пирину, у Бугарској. Данас је македонска варош Крушево можда највеће етнички већинско цинцарско место, а некада су то били Громос и посебно Москопоље које је у доба краткотрајног врхунца, негде у 18. веку, било једна од најбогатијих и најмногољуднијих вароши на Балкану.

Цинцари су брђани. У почетку су били готово искључиво полуномадски сточари које је одликовао особит начин живота. Још у давна времена на москопољским висовима летовали су цинцарски чобани са својим стадима. Почели би да пристижу одмах иза Ђурђевдана, а око Светог Димитрија сваке године водили су благо да зимује у низинама, у Епиру, Тесалији и Мусанији. Годишње би прелазили и по неколико стотина километара, и тај полуномадски начин живота који више лежи ластама него људима и вичност путовању чинио их је посебним и способним за велике историјске улоге. Цинцари су живели у племенима, а понека богатија племена поседовала су и по неколико десетина хиљада оваца. Производили су огромне количине надалеко чувеног сира, а како је тај сир требало продати а у њихове крајеве ретко ко је залазио, они предузимљивији међу њима, а таквих није било мало, узели су ствар у своје руке и почели су да се баве трговином. Развозили су своје производе и продавали их надалеко. За трговину на цинцарски начин, познатију као

Москопољци у ношњи из 19. века.

Илустровао Владимир Алексић

кириџилук или торбарење, били су потребни умешност и храброст, али и превозна средства прилагођена пределу. Зато су цинцарски трговци држали караване брдских коња који су с временом одлазили све даље, односили једно, доносили друго, ишли тамо-амо по брдовитом Балкану непрестано продајући и купујући. Цинцари су, попут Дубровчана пре њих, били нешто као увоз-извоз превозничко предузеће. Куповали су по градовима од Битоља до Драча, Солуна и Скадра. Накуповали би свакојаке робе, у зависности од понуде и потражње, па би је, натоварену на коње, носили далеко, тамо где такве робе није било и где се могла добро продати. Куповали су на велико, продавали на велико и на мало – код кириџија је народ могао да купи и сира и жита, и соли и зејтина, и сољене рибе и сувог меса, и мирођија и тканина и сапуна. Годинама су каравани из Москопоља крстарили Балканом развијајући мрежу пословних веза. Кад би се каравани вратили, сребро стечено трговином сливало се у безбедност вароши. Сребра је било много, али су, као брђани, знали да су године беричета ретке и да тешко зарађени новац треба чувати за црне дане који ће неминовно доћи. Иначе, Москопољци су били познати по штедљивости.

Успон и врхунац

Негде пред крај 17. века Москопоље је почело знатно да расте. Град никао на месту где су стајале чобанске бачије, својим миром и богатством привлачио је многе. Ту су се доселиле многобројне избеглице из других насеља с ветрометине. Педесетих и шездесетих

имао поплочане улице, водовод од глинених цеви који је доводио воду од планинских извора, чесме на раскршћима и шадрване у авлијама великих кућа грађених од камена. У дућанима и магазама пословали су трговци и занатлије свих заната. Постојала је и сточна пијаца.

Град је уживао приличну административну аутономију, чак је имао и сопствену полицију. Општином је управљао одбор представника најмоћнијих еснафа, трговачких и занатлијских. Предање вели да се градом управљало веома мудро, да је напредак био тако брз и богатство тако велико да су за време кратке и сјајне историје Москопоља у граду подигнуте 72 православне богомоље. Ако је то истина, а велика је вероватноћа да јесте, јасно је зашто је Москопоље урезано у колективно сећање као „светло" и „славно".

Београдски Цинцари из 19. века – кира Цана, рад сликара Јована Поповића, и Ђорђе Тоска, трговац, портрет који је урадио сликар Арсеније Петровић. Обе слике су у збирци Музеја града Београда.

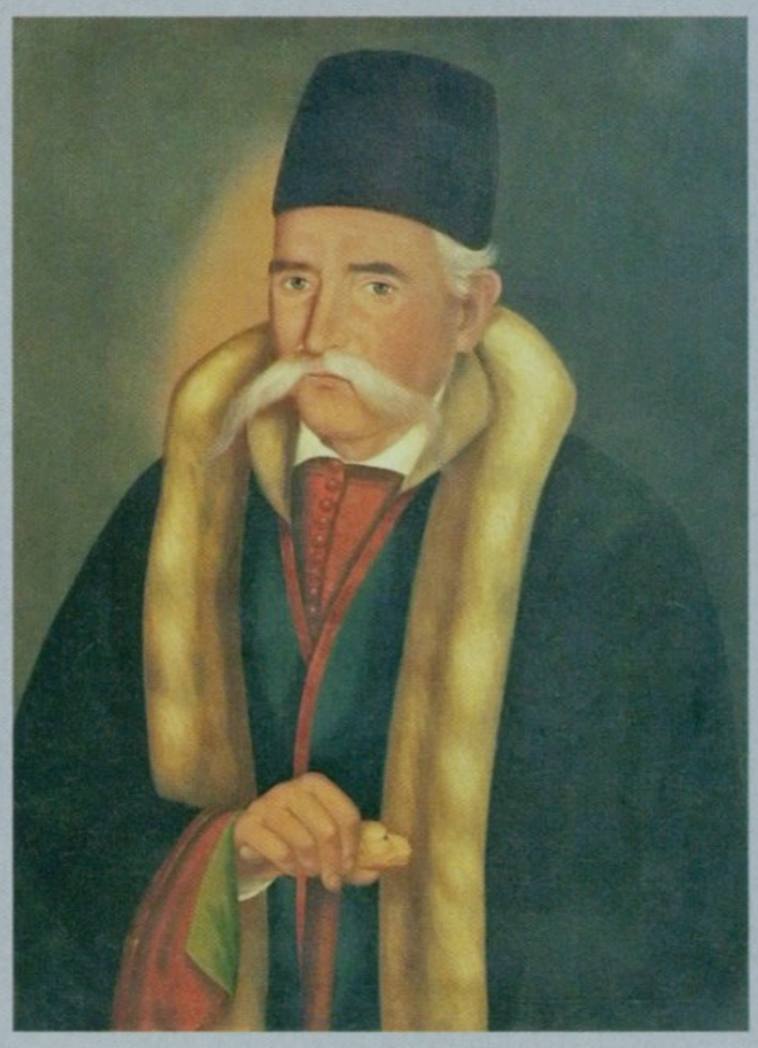

Пад

Године 1769. несрећа је први пут закуцала на москопољске двери. Те године на Пелопонезу букнуо је устанак. Богати и моћни Москопољци, који су се осећали Грцима и са Грцима саосећали, подржавали су и потпомагали устанак. Османлије су ипак биле сувише силне и пелопонеска буна угушена је у крви. Ратно стање, у коме се све чини допуштеним, али и пређутно одобравање турских власти, отворили су могућност за безвлашће, па су хорде пљачкаша, регрутоване углавном међу албанским становништвом из околних области, кренуле да похарају по богатству надалеко чувено Москопоље. Најезди зулумћара град није могао да одоли. Цинцари нису били довољно вични рату да би се одупрли насиљу. Из Москопоља, из богатих кућа, радњи, магаза, јавних грађевина, однесено је све што се однети да. Народ се дао у бежанију носећи шта је могао, пљачкаши су одвукли шта су у вароши затекли. Пале су и многе жртве.

Више од половине живља избегло је да се никада не врати. Москопољци су се расули на све четири стране света, највише по градовима где су већ имали трговачке везе и станице, широм Македоније, Србије, Босне, до Војводине и дубље у Угарску и све до Беча и Пољске. Игром историје јужна Албанија најједном је изгубила на значају, путовања су постала опасна, трговина је изгубила живост, нестало је осећаја недодирљивости и безбедности у граду. Град се није опорављао, таворио је као сенка себе самога.

Деветнаест година иза првог напада, Москопоље је и други пут разорено. Сценарио је био готово исти као и раније, али је сада било мање плена и мање робља. Ипак, део становништва није одустајао и поново се окренуо раду и дизању вароши из пепела. Тридесетак година доцније, 1821. године, у подухватима против грчких устаника, Москопољу је коначни ударац задао од султана одметнути господар Али-паша Јањински са својим арнаутским четама. Страшан је зулум почињен. Куће, радње и цркве похаране су и попаљене, становништво се поново разбежало, многи мушкарци су побијени а многе жене одведене у робље. Избеглицама није било повратка и, немајући друге, отиснули су се у свет, ко ближе ко даље, свако онде где је имао неког свог да му пружи помоћ. Доста их је отишло у ослобођену Србију. То је био крај Москопоља. Отада се никада није опоравило и сада га више нема, осим у миту.

Исељеници из Москопоља али и из других цинцарских места са собом су понели шта су могли, преостало сребро, своје иконе, књиге. Расути по градовима, образовани, марљиви и пословично штедљиви, а у великом броју случајева и с повеликим богатством, избегли Цинцари брзо и лако су се уклапали у нове средине. Један од основних чинилаца у настајању српске чаршије били су баш Цинцари, и то пре свега Москопољци. Са својим урбаним менталитетом, образовањем, везама по региону и радиношћу, у великој мери допринели су стварању интелектуалне, политичке и економске елите. Тако успешни и уклопљени у нова окружења, полако су се у њих и утопили.

Ипак је у свести Цинцара а и оних који знају да им у венама тече макар мало цинцарске крви, Москопоље постало мит, изгубљени престони град, сличан Јерусалиму у Јевреја ■

Дејан Станковић
dejan.z.stankovic@gmail.com

година осамнаестог века у Москопољу је било око 12.000 огњишта и до 80.000 душа. У Москопоље се доселио владика корчански, ту је отворена грчка школа. Основана је штампарија у којој су штампане књиге на грчком и цинцарском. Ту је издата и прва граматика цинцарског језика и четворојезични цинцарско-грчко-албанско-македонски речник за трговце који је саставио одређени поп Данаил.

Од сеоцета печалбара, кирајџија и чобана, Москопоље је постало стожер верског и културног живота Цинцара. Ако се изузму Стамбол и Солун, у то доба на Балкану је било мало тако великих и напредних вароши. Не знамо како је изгледало јер описа је сачувано мало а гравура још мање, али знамо да је било опасано баштама, градинама и ниским зидовима. Град је

Москопоље снимљено у доба свеї процвата у 18. веку, кад је у граду било више од 70 православних цркава. Фотографију смо набавили захваљујући антикварници „Орфелин" из Београда.

ВАЖНА СТРАНА НАШЕ ЛИЧНОСТИ

Приликом званичне посете Сједињеним Америчким Државама у мају ове године чак је и енглеска краљица Елизабета II морала да остави отисак палца, а све због нових, пооштрених правила понашања у борби против тероризма. Иако нас отисци свих прстију чине јединственим на планети, палац има посебну одлику и краси нас већ милионима година. Људи, као и горише, шимпанзе и панде, једини су којима овај прст стоји бочно, супротно од других прстију (мада је код панде реч о зглобној модификованој кости), па можемо да га савијемо ка длану све док га не дотакнемо. Неки мајмуни такође имају овако постављен палац (чак и кажипрст) да би се верали по дрвећу и јели само једном руком, али нико од њих није у стању да њиме прави тако прецизне покрете као човек.

Захваљујући добром захвату шаком, човек је успео да користи и прави разне предмете. Пре око три милиона година наши преци у Африци престали су да ходају на четири ноге, усправили се и тако су им руке биле слободне. Могућност да руке, односно прсте користе за разне послове надаље је утицала на развој мозга. Тиме је могла да се развије и способност говора. Може се слободно рећи да су ноге ослободиле руке, а руке омогућиле говор. А палац је одиграо прилично важну улогу да бисмо постали оно што јесмо.

И један мали диносаурус, по имену Bambiraptor, који је живео у Тексасу пре 75 милиона година, имао је бочно постављен палац много пре него што је настао човек. Могао је да држи ситан плен између палца и средњег прста а да се не помаже чељустима, као што су чинили други диносауруси. Упркос томе он је нестао – истребљен је ■

Сезар Балдачини је творац најпознатијег палца у историји уметности.

Палац је прст који најчешће употребљавамо. На пример, без њега бисмо тешко закуцали ексер.

Фудбалер Франческо Тоти сиса палац. Тако се нашали сваки пут кад постигне гол.

ПАЛАЦ СПАСИЛАЦ

Величина и положај овог прста донели су човеку многе предности које је он умео да искористи и надмудри сва друга бића

ДА ЛИ СТЕ ЗНАЛИ ДА...

Дужина палца и изглед лица
Међу приматима у које спадају лемури, мајмуни и човек, постоји једна чудна веза између величине палца и изгледа лица. Што је овај прст дужи, животиња је више усправљена а очњаци су јој краћи. Помажући се шаком, човек заправо мање користи уста, те му нису потребни велики очњаци па се и лице разликује од животињског ■

Умирујуће средство за бебе
Бебе сисају палац још у мајчином стомаку јер их то смирује. Ова навика обично престаје око пете године мада понекад потраје и много дуже. Стоматолози тврде да може неповољно да утиче на облик непца, па мајке покушавају да одвикну своју децу помоћу цуцли и разних горких течности ■

Краљица Елизабета морала је да остави отисак палца кад је улазила у САД.

Људи и мајмуни су међу ретким живим бићима која имају бочно постављен палац у односу на друге прсте.

Кимберли Јео постигла је рекорд откуцавши палцем на мобилном телефону 26 речи за 43 секунде.

ЈЕЗИК ГЕСТОВА

Палац нагоре
Стиснута песница с палцем усмереним нагоре у англосаксонској култури значи „све у реду", док у неким другим има погрдно значење. У Грчкој значи исто као кад неког опсујете. Иначе, користи се за стопирање ■

Палац надоле
Израз „палац доле" потиче из доба римских царева кад су у арени овим покретом одлучивали да ли ће гладијатор умрети или ће му поштедети живот. Израз се распространио откако се 1821. године појавила слика француског сликара Жан-Леон Жерома „Палац доле", на којој је приказана ова последња сцена у арени ■

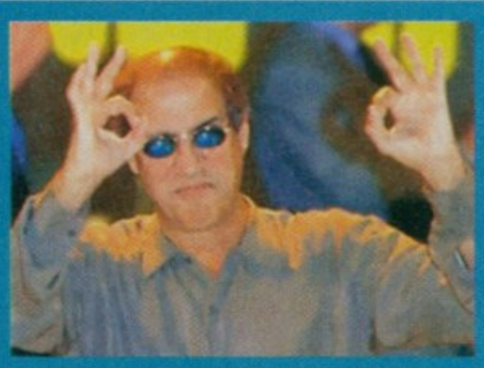

О. К.
Спојити палац с кажипрстом у Америци значи О. К. (све у реду), у Француској значи „нула", у Јужној Америци има значење као да сте неком рекли да је будала, а у Јапану значи „новац" ■

10 НАЈБОЉИХ СПОРТ

1. ПЛИВАЊЕ

Предности: Реч је о свеобухватном спорту јер усклађује раст тела и користи рад свих мишића не доводећи ниједан у опасност од неке повреде (у води је гравитација мања). Због тога се препоручује баш свима, посебно деци која расту. Пливање подстиче крвоток, а одлично је и за оне који треба да изгубе „вишак" килограма: расипање температуре, што је проузроковано разликом између телесне температуре и ниже температуре воде, приморава тело да сагорева више калорија.
Мане: Највише се препоручује слободни стил, то јест краул. „Делфин" или „батерфлај" је напоран јер изискује добру спортску припремљеност. Прсно пливање не прија особама које имају болове у леђима. Због смањене гравитационе силе, пливање се не препоручује ни онима који пате од остеопорозе, као ни астматичарима због хладноће или хлора ако се плива у базенима.
Када почети: Од шесте године.
Учесталост: Макар два пута недељно ■

2. БИЦИКЛИЗАМ

Предности: Један је од спортова на отвореном, на ваздуху (аеробни), па је зато одличан пре свега за крвне судове јер изискује снажне и непрекидне покрете великих мишића. Побољшава крвоток и одлично развија ноге.
Мане: Будући да вожња бицикла изискује велики напор, стање срца и крвних судова, посебно код старијих од четрдесет година, мора да се пре почетка бављења овим спортом провери код лекара. Код мушкараца старијих од педесет година може да изазове тешкоће с простатом. Овај спорт не препоручује се астматичарима, а ни онима који имају невоље са зглобовима колена, скочним зглобовима и кичмом.
Када почети: Будући да се приликом окретања педала развијају доњи удови, бављење овим спортом треба почети у добу од 12 до 14 година старости кад су се мишићи ногу већ углавном развили.
Учесталост: Два-три пута недељно, како деца тако и одрасли ■

ЗА ЗДРАВЉЕ

Лекари упорно тврде да је „физички рад веома важан за здравље”. Помаже нам у сагоревању масноћа, штити нас од обољења срца и крвних судова, али и од стреса. Зато ћемо навести предности (и неке мане) 10 најпознатијих и најкориснијих спортова и посаветовати вас како да вежбате да случајно не бисте постали налик овом господину на слици

КОЛИКО КАЛОРИЈА САГОРИМО?

Просечан човек тежак између 50 и 90 kg, бавећи се неким од побројаних спортова, за један сат метаболичким процесима у организму утроши следећи број калорија:

Брзо трчање:
840–1680
Трчање по снегу:
822–1776
Вожња бицикла:
510–996
Фудбал:
420–720
Џогинг:
360–660
Тенис:
330–630
Веслање:
300–600
Пливање (слободни стил):
300–582
Кошарка:
294–600
Шетња:
180–450

ОСТАЛЕ МОГУЋНОСТИ

БОДИ БИЛДИНГ

И кад се вежба под будним оком стручњака, код ове дисциплине прети опасност да се претера и тело претвори у карикатуру. Јер, да би оно било „извајано” (као код овог мушкарца на слици), често се користе стимулирајућа средства која потом изазивају импотенцију, мождани удар, инфаркт и туморе ■

3. ФУДБАЛ

Предности: Има их много јер је то такође један свеобухватан спорт. Трчање и скокови развијају доње удове, шутеви вежбају усклађеност покрета, а честе промене правца трчања све друге мишиће. У овом спорту нема покрета који се понављају; читава мускулатура стално је у покрету.

Мане: Нема их, под условом да је тренирање прилагођено физичким могућностима играча.

Када почети: Од шесте године. Деца се обично брзо одушеве овим спортом јер се у фудбалу брзо постижу добри резултати.

Учесталост: Два пута недељно ■

4. КОШАРКА

Предности: Сједињује аеробне активности којима се стиче отпорност с анаеробним (вежбање у затвореном простору) којима се стиче снага. Баца се лопта, трчи, скаче, у покрету су и руке и ноге. Тако се постиже и одличан склад у кретању.

Мане: Највећа опасност вреба од судара и доскока, па се не препоручује онима са слабим тетивама и зглобовима.

Када почети: Тренинзи минибаскета почињу већ са седмогодишњацима.

Учесталост: Два пута недељно ■

5. ЏОГИНГ

Предности: Реч је о спорту који је права „пећница" за сагоревање масноћа. Будући да је то споро трчање, оно подстиче метаболизам да сагорева масти у организму више него шећере. Осим тога, одлично делује и против стреса и у „секундарној превенцији" код особа које су имале тешкоће с крвним судовима као што је инфаркт, наравно, под строгим лекарским надзором.

Мане: Могуће су повреде ногу, посебно ако се трчи по тврдом или неравном терену као што је песак.

Када почети: Не постоје ограничења, али деци је овај спорт обично досадан.

Учесталост: Будући да не изискује много снаге, овим спортом требало би се бавити макар пола сата без престанка два до три пута недељно ■

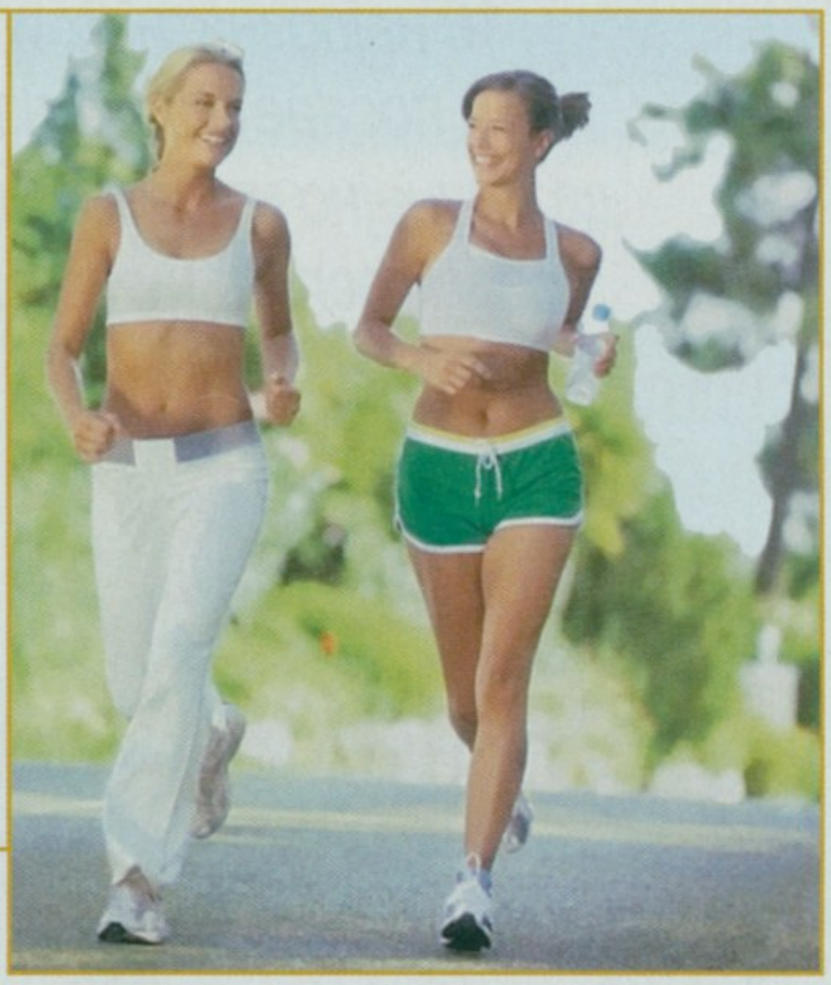

6. ШЕТАЊЕ И ГОЛФ

Предности: Шетња је најбољи збир свега што можемо да урадимо за своје тело. Важна је јер јача срце и подстиче враћање венске крви, то јест спречава да се задржава у периферним деловима ногу. У истом смислу одличан је и голф, аеробни спорт који изискује уједначене напоре. Уобичајена игра на 18 рупа одговара шетњи од шест до десет километара у трајању од четири до шест сати.

Мане: Шетња никако не може да штети, а код голфа може да засмета „свинг", покрет који се често понавља и прилично је снажан (приликом ударања лоптице штапом), па могу да настану тешкоће с тетивама на рукама.

Када почети: Препоручују се посебно старијим људима.

Учесталост: Да бисмо били здрави и добро се осећали, требало би да пешачимо 10.000 корака дневно, што је отприлике пет километара ■

ТЕНИС

Иако се вежба и игра углавном на отвореном, усклађеним покретима, тенис је ипак асиметричан спорт јер се више развија једна страна тела. Због тога је, пре свега деци у развоју, неопходно допунско вежбање у гимнастичкој сали да би се надокнадила ова неравнотежа. Осим тога, тенис се однедавно све више игра на тврдим синтетичким подлогама (уместо на утабаној земљи), па су опасности од повреда и уганућа ногу повећане: по тврдом терену не може се „проклизавати" приликом брзих промена места ■

ЈАХАЊЕ

Свако дружење с тако племенитим животињама као што су коњи пре свега одлично делује на душу. Само јахање, пак, може да доведе до прејаког притиска на кичму јер нема преноса тежине на ноге ■

8. ХОДАЊЕ НА СКИЈАМА

Предности: Као и сви спортови с отпором код којих је обухваћен рад и ногу и руку, веома је добар и свеобухватан. За разлику од спуста на скијама, спорта код кога постоји опасност од могућих ломова и уганућа удова, код ходања и трчања на скијама покрети су складни, мада и ту може доћи до незгодних падова. Због тога је пре изласка на снег потребно загревање на кућним гимнастичким справама.
Мане: Може да дође до невоља са зглобовима и кичменим стубом, а не препоручује се оболелима од астме због хладноће и напора.
Када почети: Овим спортом могу да се баве и мала деца.
Учесталост: Најбоље би било три пута недељно ■

7. ВЕСЛАЊЕ

Предности: Веома усклађен спорт који покреће све мишиће руку, ногу, леђа, стомака.
Мане: Будући да изискује веома велику снагу, веслање је спорт за који је потребна добра припрема и издржљивост. Зато се не препоручује деци и онима који пате макар и од мањих тегоба са срцем.
Када почети: Од 12. до 13. године.
Учесталост: Овај спорт захтева сталне тренинге, најмање три пута недељно ■

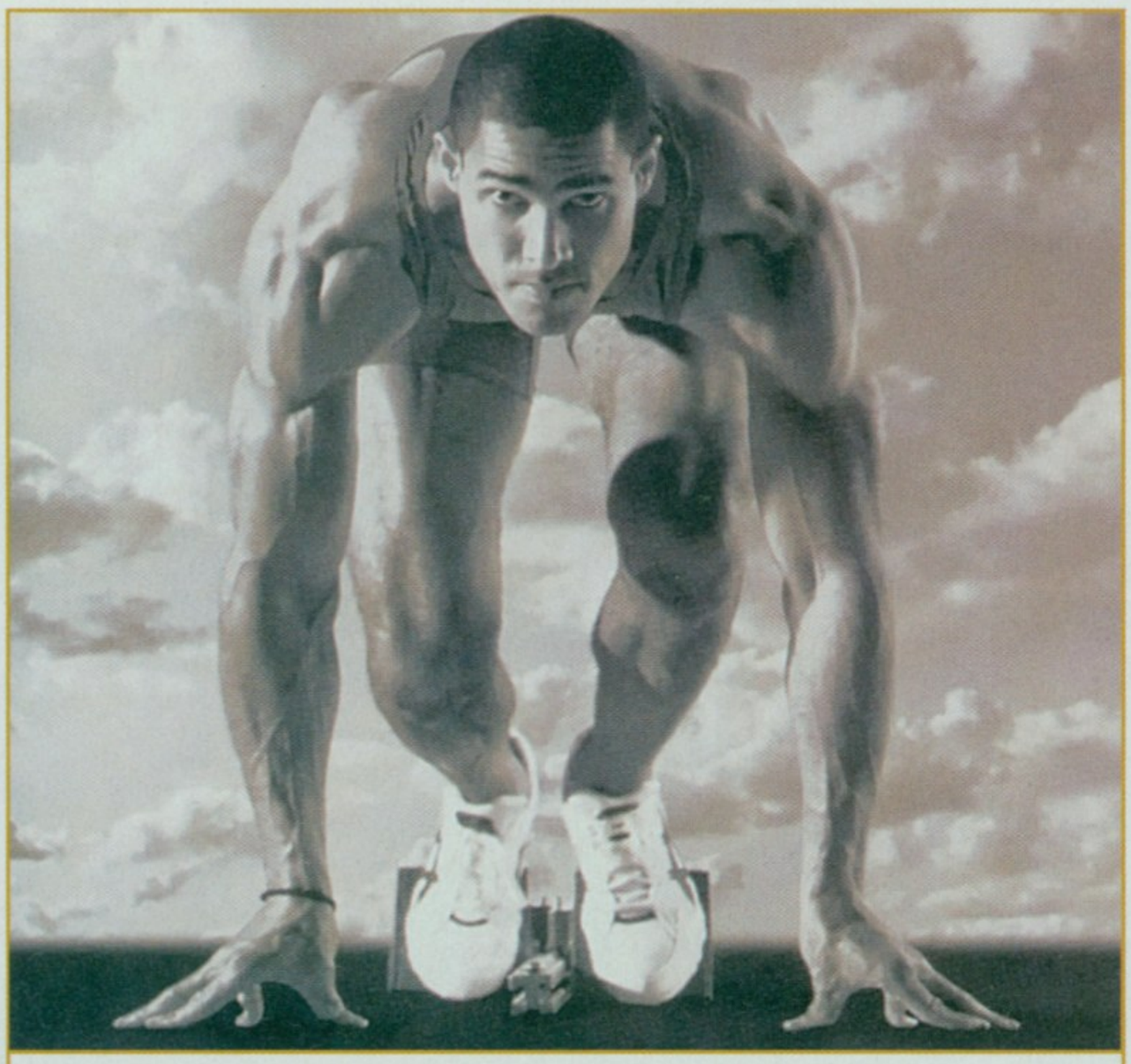

9. АТЛЕТИКА

Предности: Код овог спорта треба разликовати две врсте дисциплина: рецимо, трка на 100 метара или бацање кладива развијају оне удове који се више користе, и „дугопругашке", као што је маратон, који је одлична аеробна вежба, добра за срце и равномеран развој мишића.
Мане: Као и код многих других дисциплина, постоји опасност да се одређени мишићи преоптерете и буду изложени повредама.
Када почети: Најбоље у „златним годинама", то јест између шесте и девете године. Неке дисциплине које изискују више снаге и усклађености покрета (скокови или бацања) почињу касније, око десете или дванаесте године.
Учесталост: Потребно је тренирати макар три дана недељно ■

ИСТОЧЊАЧКЕ БОРИЛАЧКЕ ВЕШТИНЕ

Одлично подстичу складан развој тела, али постоји много опасности од повреда: најчешће су на глави и стомаку, а код жена и на грудима ■

10. ОДБОЈКА

Предности: Пре свега развија мишићну снагу ногу и руку. Препоручује се више од пливања онима који пате од сколиозе, јер се развијањем леђних мишића кичмени стуб исправља и учвршћује.
Мане: Због честих скокова не препоручује се онима који имају тешкоће са зглобовима и лигаментима ногу.
Када почети: Тренинзи могу да почну већ од шесте године, али да би се избегле невоље с ножним зглобовима, можда је боље да се с игром почне око дванаесте године.
Учесталост: Два тренинга недељно ■

З. М.

ЗАШТО? КАКО?

КАД ЈЕ ИЗУМРЛО НАЈВИШЕ ЖИВОТИЊА НА ЗЕМЉИ?

Највеће масовно изумирање животиња на нашој планети десило се пре 248 милиона година. С лица Земље збрисано је 90 одсто морских и 70 одсто свих већих копнених животиња. Томе су допринели удар астероида или комете, климатске промене услед померања континената и хемијске промене у саставу мора и океана ■

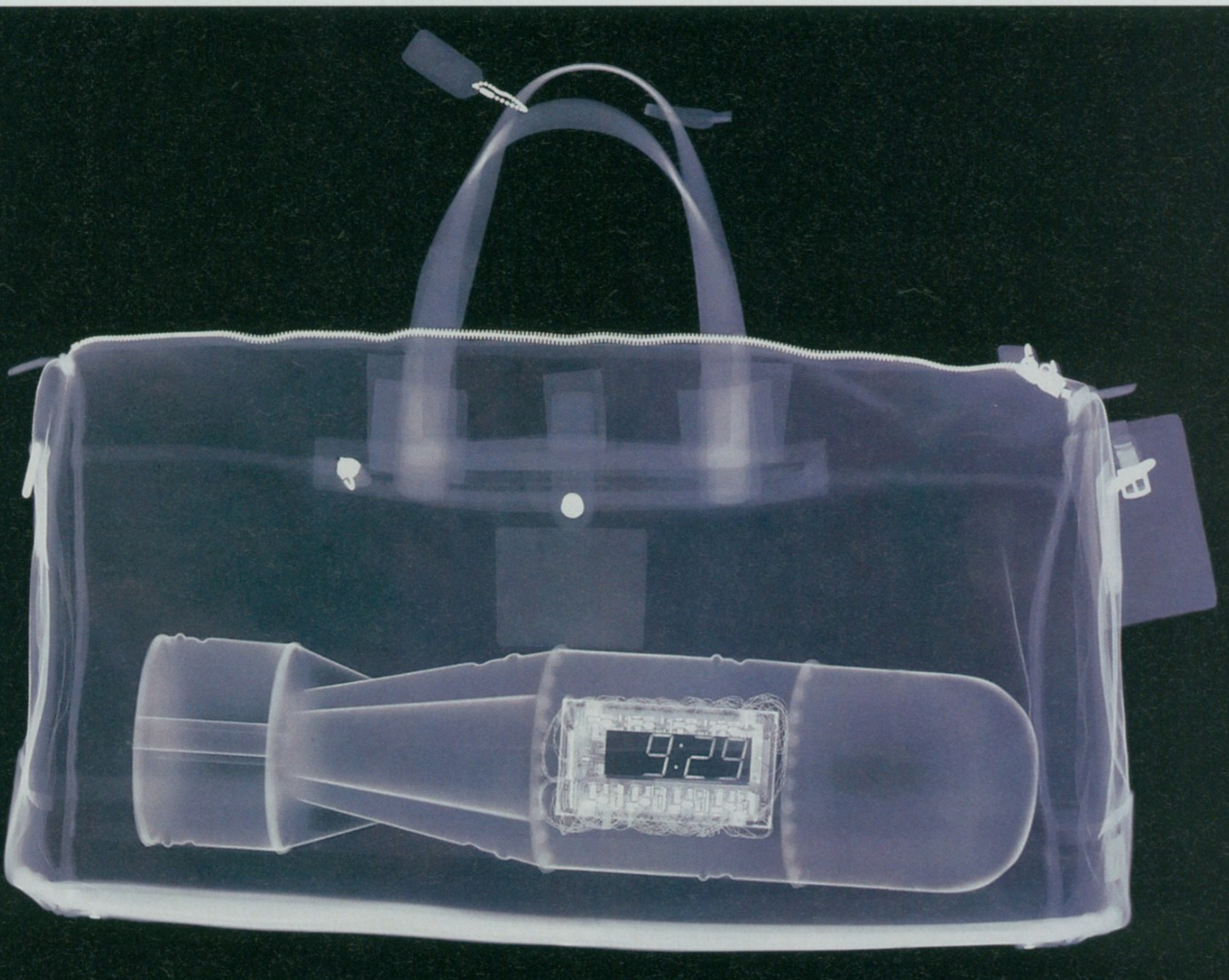

ДА ЛИ БИ НУКЛЕАРНА БОМБА МОГЛА ДА СТАНЕ У ПУТНУ ТОРБУ?

Замисао да би се нуклеарна бомба могла сакрити у путну торбу била је у средишту пажње јавности 1997. године кад је бивши руски генерал Александар Лебед изјавио да је Совјетски Савез произвео такву направу. Међутим, Русија је демантовала постојање такве бомбе. Теоретски, минијатурна нуклеарна бомба је могућа, али би је било тешко направити. Ту је, пре свега, важна веома мала количина фисионог материјала, супстанце сачињене од атома с језгрима која се могу цепати. Под уобичајеним околностима, критична маса плутонијума је око 10 килограма, а она може да се држи у уређају промера 10 центиметара. Међутим, за експлозију је потребно један и по пута више критичне масе. А кад се у такву паклену машину угради и детонатор, она је већ два-три пута већа него на почетку. Све заједно тежило би око 70 килограма. Путна торба у коју би могла да се смести таква направа морала би да буде огромна и била би веома тешка ■

ЗАШТО СВИ МАТЕРИЈАЛИ НИСУ ЕЛЕКТРО-ПРОВОДЉИВИ?

Електрична проводљивост зависи од тога колико је једноставно ослободити електроне од матичних атома како би слободно путовали и стварали електричну струју. Код непроводних, изолационих материјала сви електрони чврсто су везани за атоме. Међутим, код већине метала спољашњи електрони сваког атома лабаво су везани и лако могу да се ослободе ■

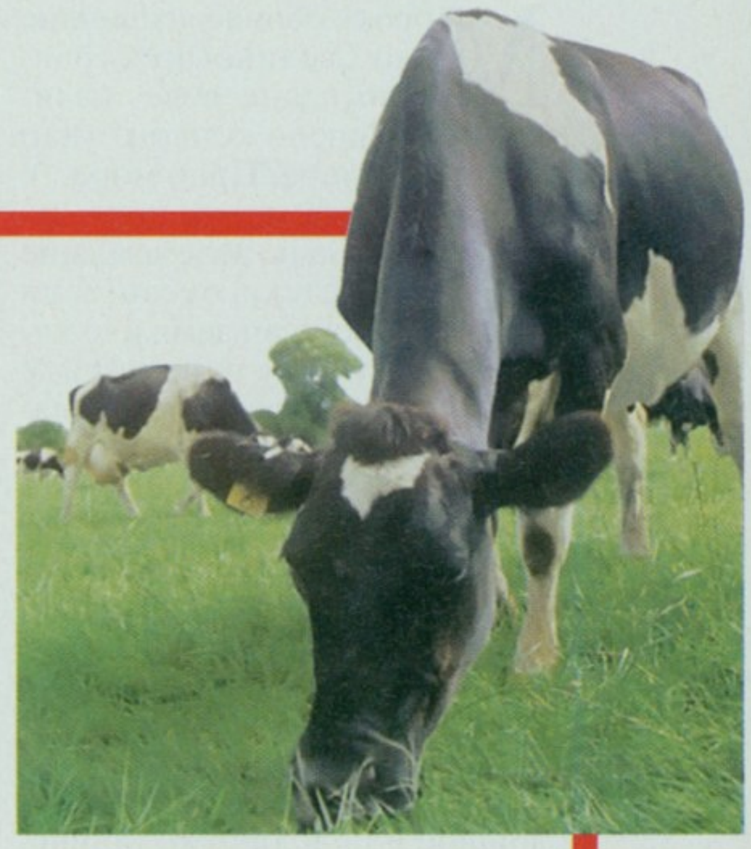

ЗАШТО ТАКО МНОГО РАЗЛИЧИТИХ ЖИВОТИЊА ЈЕДЕ ТРАВУ?

Кад биљојед откине траву, она ће поново да израсте јер расте из подножја влати. Захваљујући томе, трава се раширила по свим континентима изузев Антарктика, па су се многи различити биљоједи еволутивно развили да је искористе као извор хране ■

КОЛИКО БИ ЗЕМЉЕ БИЛО ДОВОЉНО ПРОСЕЧНОЈ ЗЕМЉОРАДНИЧКОЈ ПОРОДИЦИ?

Све зависи од тога чиме би породица желела да се храни. За ситни лук и босиљак довољна је и већа саксија која би могла да стане у прозор. А ако би породица желела да узгаја све врсте воћа, поврћа и житарица, па чак и кафу и чај, не би јој било довољно ни 120 хектара. За узгајање воћа и поврћа требало би око 2000 квадратних метара (0,2 хектара), а за узгој житарица око 2 хектара ■

ЗАШТО ЉУДИ ДОСТИЖУ ЗРЕЛОСТ СПОРИЈЕ ОД ЖИВОТИЊА?

У питању је само еволутивна тактика коју је наша врста усвојила. Све животиње могу се поређати у један низ према броју потомака и бризи за њих. На једном крају су врсте које рађају много потомака, али се мало брину за њих – рибе и инсекти. На другом су врсте које рађају мање потомака али се више труде око сваког од њих – птице и сисари. Уопштено, једноставнија бића користе прву стратегију, а сложенија ову другу (а има и изузетака). Људи су на том другом крају. Након рођења, нама је потребно много више учења и спознаје пре него што то искористимо до крајњих граница ■

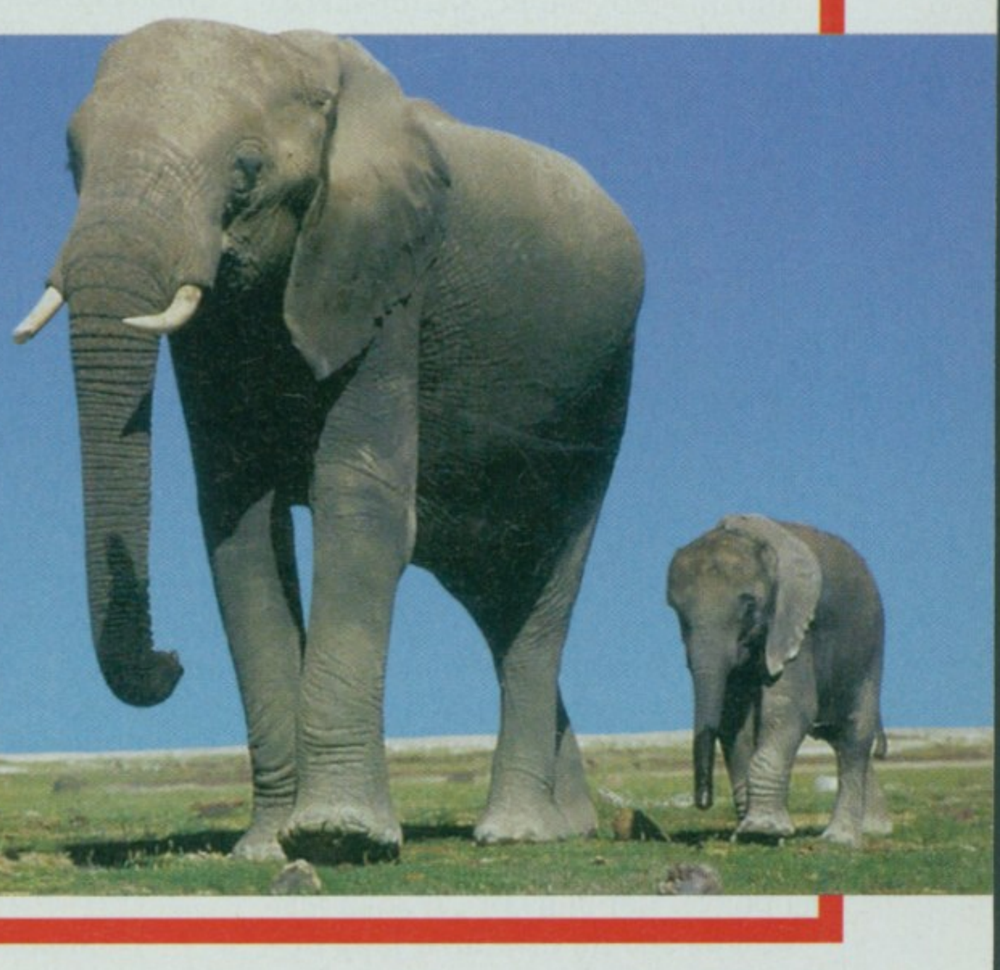

ЗАШТО СЕ КАЖЕ...

МОРЕ

ШТА ТО МОЖЕ БИТИ И ЦРНО И БЕЛО И ЖУТО И ЦРВЕНО, МАДА У СТВАРИ НИЈЕ НИ ЦРНО НИ БЕЛО НИ ЖУТО НИ ЦРВЕНО НЕГО – ПЛАВО? НАРАВНО, ТО ЈЕ МОРЕ

Море се обично дефинише као „велико пространство слане воде, делимично оивичено копном" (као Јадранско море, Црно море...), а некад се под морем подразумевају „све слане воде земљине кугле тј. светски океан" или „водени покривач земљине кугле" (за разлику од копна). У Приморју се морем зове и „слана вода (из мора)" – тако у Вуковом „Рјечнику" налазимо „рецепт" који гласи: Попиј једну чашу мора. За поморце је море и „узбуркана површина воде, високи таласи" – исто то значи и аугментатив морина. А у фигуративном значењу, чак и за оне који море никад нису видели, море је појам велике површине или велике количине, гомиле нечега: непрегледно море сунцокрета, море књига, море питања... Израз кап у мору значи „занемарљиво мали део огромне целине".

У старосрпском је ова реч први пут посведочена почетком 13. века, у даровници којом српски краљ Стефан поклања поседе манастиру Свете Марије на Мљету: ѡтъ мора до мора. У исто време и Доментијан у свом делу „Живот светог Симеона и светог Саве" описује поседе отъ светије гори и до западнаго мора. Још раније, крајем 12. века, забележен је придев морски али не у данашњем значењу „који је у вези са морем", већ „приморски, који је поред мора": Приобрѣтохь одь морьске земље Зету с градови (у повељи којом велики жупан Стефан Немања дарује Хиландар). Касније се среће и облик морје који је најближи старословенском морје, а овај пак прасловенском *mor'e.

Именица море је стара домаћа реч која има одговарајуће облике у свим словенским језицима: македонском и бугарском море, словеначком morje, чешком moře, словачком more, пољском morze, руском и украјинском мóре, белоруском мора и тако даље. Али ту се круг њених сродника не завршава, јер исту реч имају и други, не само нама најближи балтски језици (отуд литавско mãrios „море, језеро, залив; Балтичко море", летонско mara „велики залив"), већ и неки даљи: на пример немачки Meer, латински mare. Из латинског је ова реч ушла у све романске језике. Осим тога, од неких њених изведеница насталих у самом латинском (на пример marinus, maritimus, касније и marinarius...) постали су интернационализми који су продрли и у друге савремене језике. Тако и ми понекад користимо речи као марина „флота, поморска сила" – у свакодневној употреби најчешће „лука за јахте", затим маринац „морнар; војник на ратном броду", маринизам „тежња једне државе да има што јачу поморску силу".

Препознавање сродника наше речи море било је лакши део посла него откривање њеног изворног значења. Оно, нажалост, нигде није записано већ се мора реконструисати на основу постојећих савремених значења, словенских али и несловенских. По свему судећи, значење заједничке праречи било је „велика водена површина, велика стајаћа вода, велики залив, језеро". Његове трагове налазимо на пример у нашој дијалекатској именици моро „језеро" из Горње Мораве, или у руским дијалектима где море такође значи „језеро, велика водена површина, велика стајаћа вода, мочварно тло", на пример језеро Онега или Чудско језеро, као и у старопољском morze „језеро". Тај прелаз значења од старијег „велика вода" до новијег „море" добро се види у балтским језицима: летонска реч значи „залив, велики залив", а литавска „Балтичко море" (које је и само један огроман залив, налик на језеро). Слично, и у германским језицима, осим немачког Meer „море" постоје и њему сродни облици као немачко Moor, холандско moer, енглеско moor у којима се крије старије значење „мочвара, блато". Занимљиво је да Германи имају и другу реч за „море", готског порекла (која је такође значила „језеро"), на пример енглеско sea, холандско zee, немачко See. При том немачки језик, правећи разлику између женског рода именице die See „море" и мушког рода der See „језеро", поред новог чува и старо значење.

Из овог шаренила облика и значења јасно је да индоевропски народи, који потичу из дубине евроазијског копна, далеко од мора, нису имали једну јединствену, свима заједничку реч за море. Тек након сеоба у које су се упустили током другог миленијума пре наше ере они су на различитим местима у данашњој Европи почели да се сусрећу са сланим морима, као деловима светског океана. Неки Индоевропљани су, у додиру с нутку почели да користе да означе предмет или појаву која је за њих била нова. Тако су Словени, Балти, Латини и деканн постали изразито поморски народ: они су море називали и πόντος што у основи зна-

Вила Курција Малапартеа на Каприју, окружена морем.

чи „пут” (јер су се они путем мора кретали по својој острвској земљи и даље по Средоземљу), такође и πέλαγος заправо „пучина, дебело море, узбуркано море” (потом и „поплављена равница” – отуд област Пелагонија у Македонији), некад и ἁλς што значи „со”. Такође Грцима дугујемо и назив светског мора, океан (у старосрпском окијанӥ-река). У грчкој митологији то је био бог Океан, син Урана и Гее, кога су замишљали као огромну реку која тече укруг око целог (њима) познатог света, ван Средоземља (иза Гибралтара, даље од Црвеног мора и Персијског залива – што је био крајњи домет њихових и њима познатих морепловаца).

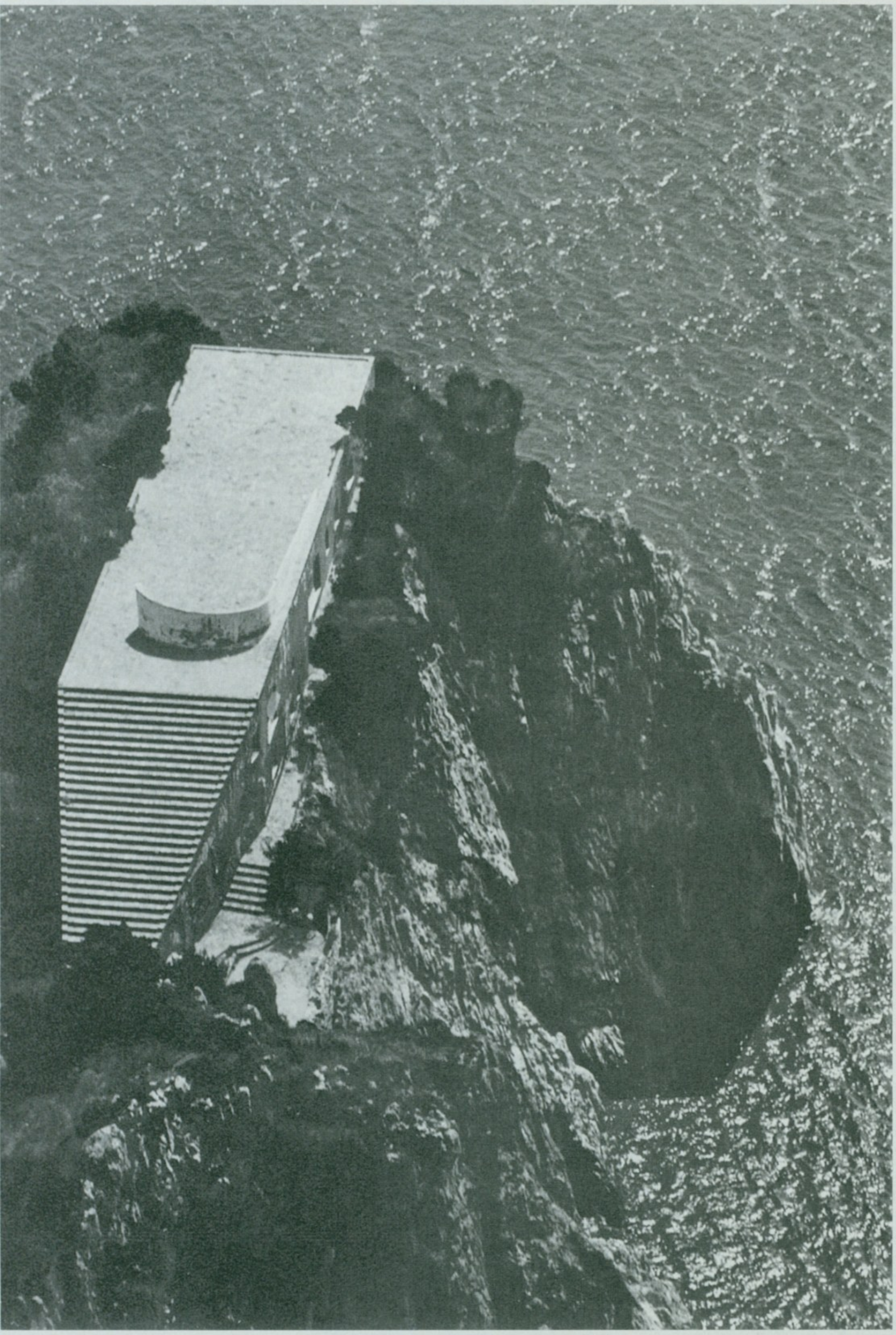

Изведенице од именице море нису нарочито бројне: морњак је у Херцеговини „ветар који дува с мора” (у Далмацији га зову и сморац – не зато што је смор који смара, већ што дува с мора). Морскаш је „бундева бескорка”, морскоча „трска из прекоморја (тј. шпанска трска)” и тако даље. Област поред мора зове се приморје – за шта други Словени раће користе облик поморје (отуд Померанија, по моделу који и ми имамо за области око река: Подриње, Подунавље....), док је у српском и хрватском поморац, поморски... „онај који је у вези с морем”.

За именицу морнар многи би се кладили да је домаћа реч – и изгубили би. Иако делује као да је наша, она то није. Кад боље размислимо, јасно је да ако би оно мор- било од море, други део -нар нема од чега да буде. Јер, то је заправо стара позајмљеница, од каснолатинског marinarius, у 15. веку забележена у старосрпском облику моринарӥ, а тек касније без оног -и-, као морнар. Пре тога је коришћена домаћа реч морјанин (тако је гласила и у црквенословенском).

Међу сложеницама од именице море нема народних речи, већ су то по правилу преведенице, начињене од наших речи, али по узору на неку страну реч: морепловство вероватно према руском мореплавание, мореуз према немачком Meerenge и тако даље. Сличан је случај са многим двочланим називима биљака и животиња у којима је први део неки облик придева морски, морска, морско: осим чувене морске траве, затим морског зеља или морског купуса, занимљива је биљка морска репа или морски кромпир „Helianthus tuberosus” (у Лици је зову и морскача) која расте врло високо, а у земљи има као кромпире који се једу некувани и врло су водени – ако је веровати Вуковом опису у „Српском рјечнику”. Осим тога, има риба које су добиле име према копненим животињама: морска прасица, морска скорњача, морски курјак и тако даље, а бројне су и птице: морска кокош, морска ласта, морска сврака, морска шева, морски гавран, морски кос, морски орао, морски петао, углавном зато што те врсте живе поред мора. Морска свиња је „делфин”, морски во „фока”, морски медвед је врста фоке, према латинском „Phoca ursina”, морски лав према немачком „Seelöwe”... Једино морски вук није ни риба ни нека егзотична животиња, него „човек с великим поморским искуством”.

Док је старим Латинима mare nostrum „наше море” било Средоземно море (тек изван њега они се нису осећали код куће), наши преци који су живели у јадранском приморју дуго су својим морем сматрали Јадран, али га нису звали тако, већ просто море. А колико су они заправо зазирали од мора, његове силине и опасности које на њему вребају, најбоље се види из пословице Хвали море, држ’ се краја (то јест копна) ■

Јасна Влајић-Поповић

МА ШТА КАЖЕШ

Илустровала Неда Докић

АНТИБЕБИ ПИЛУЛА ЗА ЛАВОВЕ

Медведи, вукови и дивље мачке често имају више младунчади него што поједини зоолошки вртови могу да приме и управници једва успевају да их удоме. У оваквим приликама решење је пилула против зачећа. Женкама се дају пилуле, уграђују хормонски имплантати или убризгавају средства за прекид трудноће. Слична средства данас постоје и за мужјаке.

– Контрацепција је веома распрострањена у немачким зоо-вртовима, пошто закон о заштити животиња забрањује убијање младунчади – каже стручњак за репродукцију Катерине Јевгенов из Лајбницовог института за проучавање животиња у дивљини и зоолошким вртовима у Берлину. Додаје још да је неопходна контрола размножавања и због тога што је неким животињама – попут великих дивљих мачака, слонова, носорога и медведа – потребно много простора и у кавезима би била неподношљива гужва. Слична ситуација је и с мајмунима и вуковима који често у чопор не прихватају младунце.

Хуманост на (ви)делу, нема шта! Као, бринеш о њима и богорадиш да је врста угрожена, онда им украдеш слободу, спакујеш у кавез, засучеш рукаве у лабораторији и, научно озбиљно, одређујеш колико ће их на крају бити ■

ШТА ЋУ КАД ВОЛИМ ФУДБАЛ

Једног јесењег дана 1997. године пред судијом за бракоразводне парнице у Паризу нашли су се Еми и Пјер Ласиње. После тридесет година заједничког живота госпођа Ласиње затражила је развод. Као разлог навела је – запостављање.

Позвана да образложи свој навод, средовечна Еми Ласиње иступила је огорчено.

– Удала сам се за Пјера јер сам га волела, али ја нисам била највећа љубав његовог живота. Његово срце одувек је куцало само за спорт. Признајем, тога дуго нисам била свесна. У почетку сам мислила да мој супруг, као и сви мушкарци, воли да прати спортска догађања, али није било тако. За тридесет година брака он није пропустио ниједну фудбалску утакмицу која се одржавала у граду, нити било који телевизијски пренос. У стању је да проведе сате прикован испред екрана пратећи црно-белу лопту. Више не могу то да трпим. Желим развод!

Кад се судија обратио Пјеру Ласињеу тражећи да чује његову изјаву, он је слегнуо раменима и покуњеним гласом изјавио:

– Еми мало претерује кад каже да моје срце куца само за спорт. Ја не волим ни кошарку, ни одбојку, ни скијање, ни рукомет, нити било коју спортску дисциплину више од своје супруге. Али, фудбал... ■

САОБРАЋАЈНИ ПРОПИС ЗА ПСЕЋЕ ЗАПРЕГЕ

Гренланд, део Краљевине Данске и највеће острво на свету, готово да је ненасељен. Површином од око 2.175.600 квадратних километара, где живи тек нешто више од 56.380 становника, простире се унутар северног леденог круга. Градови су мали и малобројни, баш као и саобраћајнице. Па ипак, овде је још пре двадесет година донет један веома строг саобраћајни пропис – забрана вожње псеће запреге у алкохолисаном стању.

Овај пропис је донет пошто је за десет година забележено чак четрдесет смртних случајева возача псећих запрега јер су били под дејством алкохола ■

УСЛУЖНИ ПЉАЧКАШИ

Међу документима лондонске полиције налази се и један везан за необичну пљачку познатих ресторана „Кентаки фрајд чикен". Тројица преступника успела су да усред бела дана испразне касе седам ресторана у јужном делу Лондона, а да при том бројни гости не примете да се нешто необично догађа. Наиме, док је један члан банде у службеним просторијама држао запослене на нишану, други је пекао пилиће, а трећи је, опасан кецељом, служио госте. Ухваћени су на путу ка осмом ресторану, где им је полиција поставила замку.

Када су изведени на суђење, нико од гостију ресторана није позван за сведока оптужнице јер, опијени мирисом и укусом чувене пилетине, нису приметили шта се догађа. Да су били сведоци пљачке сазнали су тек из новина ■

ПАЦОВИ НА ТРПЕЗИ

Дуго су тајландски фармери муку мучили с пацовима који су им немилице уништавали летину и многе доводили до просјачког штапа. Сад су се прилике наглавце окренуле, па су ови прождрљиви глодари постали права благодет. За оне који их ухвате, наравно. О чему се сад па ту ради? Пацови су однедавно постали врхунска посластица на трпезама ове азијске земље, па је лов на њих више него уносан, јер им је месо двоструко скупље од свињског и пилећег. Само у провинцији Супан стотинак људи за живот зарађује искључиво гањајући се с пацовима.

– Успешни ловци већ су зарадили толико да сада возе скупе аутомобиле и моторе. За десет килограма пацова дневно добијем дванаест долара. Не морам више да се убијам од посла и стрепим шта ће на крају бити с летином, сад имам много више времена за породицу али и за своја лична задовољства о којима сам досад могао само да сањам – тврди Сомпонг Намкаев и додаје: – Њихово месо укусније је од свињског и пилећег јер се другачије хране. Углавном једу пиринач.

Пацовчина испод сача или лешо, а јешнији би могли да потраже и десет с луком. Бррр... ■

У КРЕВЕТ С КУГОМ

Гонореја, стидне ваши, ебола, салмонела, маларија... удружили су се да с трона омиљених играчака скину плишаног меду.

Предузеће „Giant Microbes" недавно је представило необичну збирку плишаних играчака с ликовима џиновских микроба и, по свој прилици, досад незаобилазног медведића послало у историју. Сад ће најмлађи у кревету, уз оно буји-паји, грлити опасне бактерије и вирусе и успављивати се уз кугу и, рецимо, кравље лудило.

Ове „слатке" и мекане луткице направљене су на основу микроскопских слика сићушних организама, од бактерија до крвних зрнаца. Једна луткица, величине петнаестак центиметара, кошта осам, а за целу дружину ваља избројати 40 долара ■

Илустровао Мирко Чолак

ВИШЕ СРЕЋЕ НЕГО ПАМЕТИ

Кад је ударио у нешто тврдо, Мет Мартин је помислио да је налетео на стену. Међутим, кад је та наизглед чврста препрека почела да се креће, несрећном човеку постало је јасно у каквој је опасности

Прошла је већ поноћ кад се Мет Мартин растао од пријатног друштва које је упознао те вечери. Тридесетпетогодишњи младић сасвим се опустио и заборавио сва упозорења која је подробно прочитао пре него што је кренуо на одмор у Квинсланд. Добро је знао да на плажу никако не би требало да иде кад падне мрак јер се никад не зна на шта човек може да набаса на обали, још мање у води. Међутим, после разговора с два брачна пара које је случајно срео у ресторану, присетио се свих непријатности које су га нагнале да сам дође на одмор. И уместо да се врати у хотел, Мартин се упутио ка плажи. Једно време шетао се обалом, а онда је скинуо одећу и загазио у воду. После само неколико корака, испред њега се испречило нешто тврдо. Убрзо се испоставило да то није стена, како је помислио, јер је та наизглед чврста препрека почела да се креће.

Гадно отрежњење

Мет Мартин је грађевински радник у Њукаслу, граду у аустралијској држави Нови Јужни Велс. Иако је намеравао да се ожени и много раније, срећа му се осмехнула тек кад је ушао у четврту деценију.
С девојком с којом се забављао више од три године договорио се да уплове у брачне воде. Заказали су венчање, обавестили родбину и пријатеље, послали позивнице, одабрали ресторан у коме ће приредити свечани ручак. Чинило се да ће вишегодишња веза прерасти у бајку, како је често говорила Метова вереница. Нажалост, уместо бајке, уследило је непријатно отрежњење. Недељу дана уочи свадбе девојка је позвала Мета и рекла му да се предомислила. Несрећни младић био је у шоку. Потресен неочекиваним следом догађаја, схватио је да може да се опорави само ако оде некуд далеко од куће. Упутио се ка северу Аустралије и обали Квинсланда која се у туристичким брошурама рекламира као најизазовнија на свету. Тако је 19. октобра ове године Мартин стигао у место Кернц. На путу је био више од недељу дана и веровао је да полако заборавља непријатности које су га снашле. Није себи хтео да призна да се само заварава и да је и даље веома рањив.
Исте вечери у једном ресторану упознао је два брачна пара и уз вечеру с њима попио је неколико чаша више. Срећа нових познаника само га је још више подсетила на његову несрећу. Зато је, уместо да се врати у хотел, како су га наговарали, Мартин отишао на плажу. Било му је неопходно да се отрезни од пића и туге.
Кад је у води налетео на препреку, пун малигана, није могао да схвати да је у животној опасности.
И да је био трезан, у таквој тами Мартин не би могао да види крокодила који се крио у плићаку. Срећа у несрећи, како је касније објаснио Марк Рид, зоолог који ради у Друштву за очување природе Квинсланда, била је што је овај опасни гмизавац вероватно био сит. Крокодил је, претпоставља Рид, био изненађен кад је несрећни човек налетео на њега. Животињски инстинкт налагао му је да се брани – мућевито се окренуо ка Мартину и чељустима га дохватио за главу.

Трка живота

Младић се у тренутку отрезнио, али сувише касно. Крокодил му је кидао кожу с лица и зарио зубе у лево око. Мартин је помислио да је то крај – ако животиња настави да га напада, из те борбе не може да изађе као победник.
Грозничаво је размишљао шта уопште може да учини, да ли има наде да спасе живу главу.
Некако се измигољио из смртоносног загрљаја крокодила, силовито га одгурнуо и почео да трчи према обали. Ни тада није веровао да је то крај, био је сасвим сигуран да ће крокодил кренути за њим, поново га шчепати и оборити на земљу. Имао је луду срећу. Опасни гмизавац очигледно је за тај дан задовољио глад и није имао потребе за новом жртвом.
Мет Мартин трчао је безглаво, није имао времена да се осврне, ни да опипа ране на глави. Трчао је, падао и поново се дизао. Била је то трка његовог живота. Док није дошао до првог ресторана на обали, није се зауставио. Чим је угледао светла и људе, знао је да више није у опасности. Некако је успео да изговори: „Молим вас, помозите ми!" и сручио се онесвешћен на земљу. Избезумљени гости ресторана сместа су телефоном позвали лекаре из хитне помоћи. Амбулантна кола стигла су за мање од десет минута. У клиници у Кернцу Мету су указали прву помоћ и збринули ране, а онда су га хеликоптером пребацили у Бризбејн. У главном граду Квинсланда већ је била спремна хируршка екипа. После успешно обављеног захвата, лекари су изјавили да је Мет Мартин имао више среће него памети. Испоставило се да је прошао с не тако дубоким ранама, око му није повређено, а ожиљци ће се касније средити захватом пластичних хирурга.
После само три дана Мет је могао да разговара с новинарима. На питање зашто није поштовао правило да на плажу у Квинсланду не треба ићи сам, поготово не ноћу, само је одмахнуо руком и одговорио да је бесмислено враћати се на догађај који је прошао. Срећан је што се све завршило без већих последица. И, наравно, кад би се поново нашао у сличној ситуацији, понашао би се много разумније ■

В. С.

ВЕЗЕ НЕМАЊИЋА И ВИЗАНТИЈСКИХ ЦАРЕВА

ЈЕВДОКИЈА

Бракови су играли важну улогу у стварању младе српске државе. Били су подстицани политичким потребама више него љубављу супружника

Повукао ју је поцепавши јој рукав од хаљине и гурнуо у блато растерујући живину и понеко свињче у задњем дворишту дворца у Расу. Висок, разбарушен, слеп од беса, вукао је по земљи док је она вриштала кунући се да није згрешила него да је грешник и прељубник – он, Стефан. Лежећи, видела је своју уплакану децу, петогодишњег Радослава и две млађе кћерке, како загрљени немоћно пружају ручице. Послуга, већ навикла на изливе беса љубоморног господара и свађе владарских супружника, покушавала је да смири избезумљеног жупана. Неко је отрчао по старца Арсенија, јединог монаха који је могао да утиче на њега. Стефан није слушао ничије речи ни заклињања. Као неку праљу, велики жупан избацио је Јевдокију из дворца, претећи да ће је избичевати ако је још само једном види. На мазги, само са двојицом пратилаца, без хране и само у кошуљи, данима је путовала преко планине и кроз шуме, ка југу. Гонио ју је страх од његовог беса, а душа и срце били су јој испрани од суза. Смирила се донекле тек кад је угледала море и осетила слани мирис који ју је подсетио на родни Цариград. Тихо је плакала на мермеру которске палате, док је Вукан, дукљански краљ и Стефанов брат, тужно вртео главом гледајући понижену снаху. Лепа Јевдокија, српска владарка, била је царска кћи из рода Анђела и Вукан је наредио да је лађом одвезу у Драч, у Византију.

Стефан Немањић, касније прозван Првовенчани, склопио је брак с Јевдокијом око 1190. године, у време кад је дошло до помирења између њеног стрица цара Исака Анђела и његовог оца великог жупана Немање. Брак је био само део опсежног међудржавног уговора којим је требало да буду успостављени нови односи између Византије и Србије. Од тог доба, српски владари постали су потпуно самостални, независни од цара у Константинопољу. Немањина освајања на рачун Византије била су и званично призната. Стефан је добио високо звање *севастократора,* какво су носили само најближи царски рођаци. Браком једног Немањића и византијске принцезе – првим такве врсте у српској повести – несумњиво је ојачао углед српске државе, као и куће Немањића. Јевдокија, кћи цара Алексија III, родила је Стефану троје деце, међу којима и сина првенца и наследника Радослава. Али, то није био залог за срећан брак. Као што се оженио из политичких разлога, Стефан је окончао брак с Јевдокијом онда кад је оценио да му подршка таста у Цариграду више ништа не значи.

Враћајући се те, 1201, године у родитељски дом у Цариграду, тупа од бола за остављеном децом, Јевдокија није слутила да је породична олуја која ју је снашла тек почетак урагана који ће за само неколико година направити пустош не само у њеном животу, него и у свету у ком је одрасла и који се ускоро неће моћи препознати.

Византијски Анђели – или прилози за историју подлости

Ураган, дуго припреман, приближавао се преко мора. Једног јулског дана 1203. године (или 6711. године од стварања света, према византијском календару), под цариградским зидинама освануло је на стотине венецијанских галија које су довезле војску крсташких витезова. Уместо под зидинама Јерусалима, они су се обрели испред хришћанског Цариграда. Нападу крсташа претходиле су године мрачних сплетки и жестоке борбе за власт у царском дому Анђела, које су отпочеле још у оно доба кад је Јевдокија живела у Србији.

Кућа Анђела није била ни древна нити се посебно одликовала у византијској историји. Анђели би вероватно остали непознати изван лидијског града Филаделфије да се није једна од кћери цара Алексија I Комнина, *порфирогенита* Теодора, почетком 12. века заљубила и удала за провинцијског племића Константина Анђела, Јевдокијиног прадеду. Овај брак породици је обезбедио брз успон и многобројне високе положаје и почасти у наредним генерацијама. Али, како је писао један историчар, *„од свих породица које су у неком раздобљу носили царску круну, Анђели су били најгори"*. Сваки од тројице Анђела који су накратко носили пурпур (Исак II, Алексије III, Алексије IV) био је на свој начин *„одговоран за највећу катастрофу која је икад задесила Константинопоље до његовог коначног пада"*. Исак II, први владар из куће Анђела, проглашен је за цара готово случајно 1185. године, у време масовне побуне против ранијег василевса. Брзо се показало да Исак II није права особа за царску одежду. Старе болести византијске државе избиле су на површину. Продавање положаја, подмићивање, уцењивање скупљача пореза постали су свакодневна појава. За цара Исака II говорило се да продаје чиновничке положаје као поврће на пијаци. Ипак, Исак II показивао је одређене напоре да поправи положај Византије у спољним односима, па је водио више ратних похода против Бугара. У једном од таквих похода 1195. године, цар је био жртва завере коју је водио његов старији брат Алексије (Јевдокијин отац). Исак II је ухваћен, ослепљен и бачен у тамницу заједно са својим младим сином Алексијем. Нови цар Алексије III Анђел без сумње би могао да у јакој конкуренцији заузме високо место међу највећим подлацима владарима свих времена.

Пад Цариграда

Невоље Алексија III повећале су се онда кад је његов истоимени синовац успео да се извуче из затвора у коме је чамио са својим слепим оцем, и да побегне на запад. Лукави Млечани обећали су младом принцу да ће му помоћи да оца Исака врати на престо у замену за огромне концесије које би им одобрио кад постане цар. Тако се десило да је један византијски

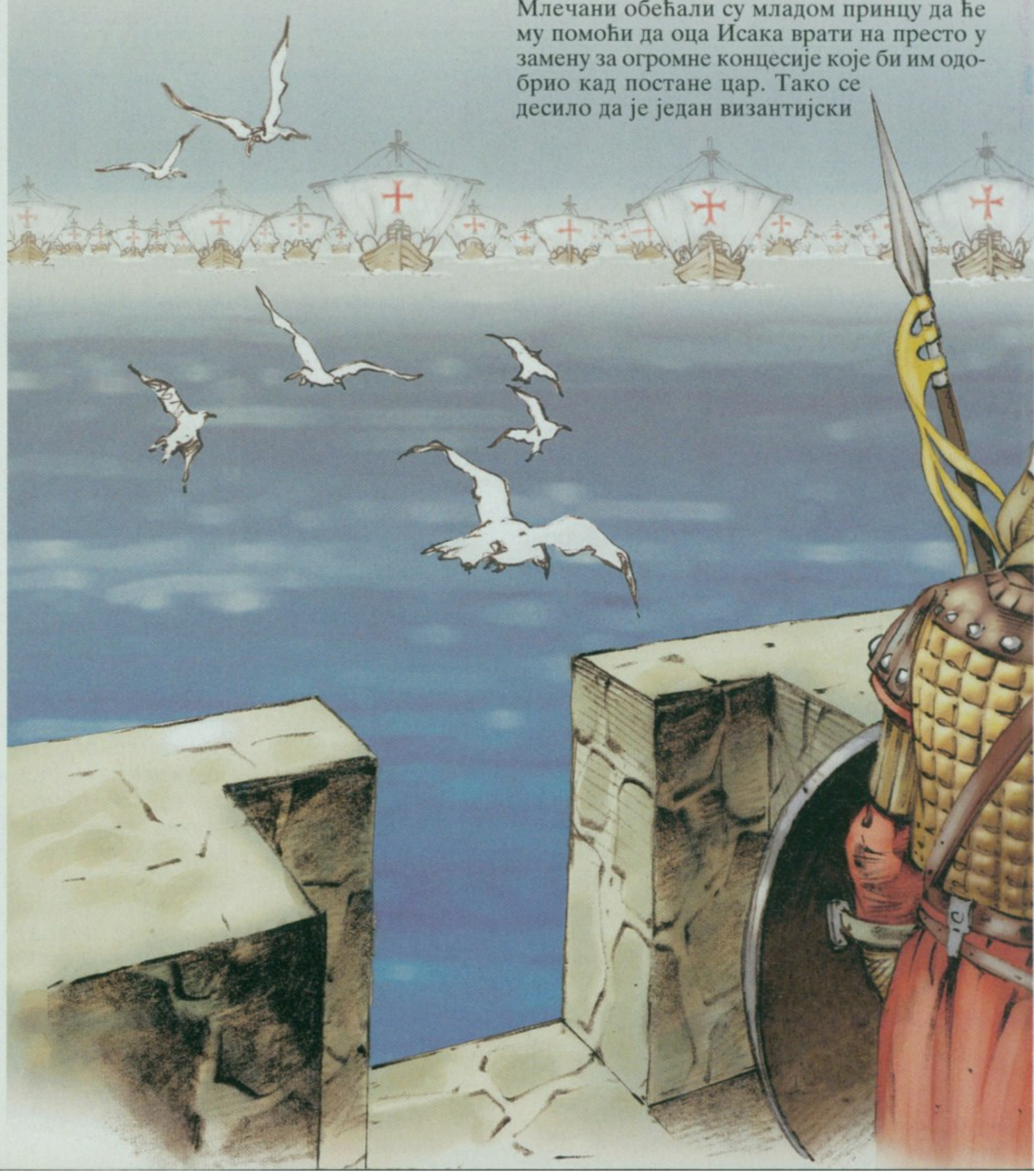

И АНЂЕЛИ

принц – Јевдокијин брат од стрица – пружио западним крсташима изговор да нападну Цариград. Јевдокија је са зидина царског дворца с ужасом посматрала напад крсташа који су без превеликог отпора успели 17. јула 1203. године да поразе малобројну гарду Алексија III и да на престо врате његовог слепог брата Исака II и његовог сина Алексија IV. Алексије III успео је да кукавички побегне. Али, овим чином драма Цариграда није била завршена. Заједно са Исаком II и његовим сином, из затвора је ослобођен и један царски рођак који ће играти важну улогу у наредним месецима, како на двору тако и у Јевдокијином животу. И он се звао Алексије (очигледно врло омиљено име у то доба), с надимком Мурзуфло (тј. *„Чупавих обрва"* или *„Натмурени"*). Овај последњи од Алексија прво је постао љубавник бивше српске владарке. Затим је кревет царске кћери заменио самим царским престолом. Наиме, фебруара 1204. године у нередима против Латина, Алексије Мурзуфло сковао је заверу и срушио с престола оца и сина Анђела. Млађи цар (Алексије IV) одмах је удављен, док је Исак II након неколико месеци преминуо у тамници. „Натмурени" се прогласио за цара Алексија V. Иако је показао нешто више воље да озбиљно брани Византију од насртљивих западњака, Мурзуфло је након само два месеца (априла 1204. године) заједно с Јевдокијом и њеном мајком морао да крене путем истог оног избеглиштва којим се раније запутио Јевдокијин отац. За собом су оставили, од крсташа освојени, похарани, запаљени и потпуно опљачкани Цариград. Међутим, и у тешком поразу, као избеглица, Јевдокијин отац наставио је на свом путу бешчашћа. Кћерку Јевдокију удао је за њеног дотадашњег љубавника Алексија Мурзуфла само да би добио на времену и заварао новог зета и могућег конкурента за царство. Једног дана позвао га је на гозбу, изненада га напао у купатилу, дао да се ослепи и предао крсташима. Очевици су причали како је Јевдокија, стојећи на вратима купатила, *„оца заспала увредама, а он је њу грдио због бестидности и раскалашне љубави"*. Јевдокија је ускоро постала удовица јер су њеног слепог мужа Латини у Цариграду бацили с највишег градског стуба (крајем 1204). Утешила се већ 1205. године у наручју трећег мужа Леона Згура, који је био господар Ахаје. Али, ни овај брак није дуго трајао. Леон је 1208. године погинуо у сукобу с Латинима. Завршио је витешки скочивши заједно с коњем с једне литице кад је схватио да ће претрпети пораз у бици. Алексије III и његова кћи Јевдокија још неколико година лутали су од немила до недрага – од заробљеништва међу Латинима до неизвесног битисања међу завађеним византијским моћницима. На крају обоје су скончали у манастиру. Судбина, која је ретко када праведна и објективна, одредила је да препредени Алексије III Анђел, човек који је проћердао цело једно царство, збацио с престола и ослепио рођеног брата, исто то урадио и зету, који је био узрочник толиких трагедија, који је целог живота варао, банчио, ленствовао и лагао, на крају заврши живот готово мирно – затворен у једном манастиру у Никеји (негде око 1211). Година Јевдокијине смрти није забележена.

Радослављеве невоље

Више од две деценије након што је Јевдокија преко Драча напустила Србију, у истом граду поновила се немила брачна сцена између једног Немањића и једне принцезе из царског рода Анђела. Година је 6742. од стварања света (тј. 1234. година). Док се сумрак спуштао над Драчом, тешки тресак обележио је затварање масивних врата тврђаве. Био је то знак да више нема пролаза кроз зидине и да ће сви одоцнели путници ноћити изван њихове заштите. Али, богато одевен човек, који је очајнички гледао у дебеле зидине, није имао намеру да уђе – он је управо био последња особа која је из тврђаве изашла, тачније, био је из ње истеран. *„Ана, врати ми се"*, биле су речи које је у очају понављао одбијајући да се удаљи и поред неколико стрелица послатих са зидина као и позива пратилаца. Свет му се чинио хладан, тврд и непровидан, баш као зидине у које је очајан гледао. Мислио је само на њу, своју вољену *малу краљицу*, како јој је увек тепао, на њене као зифт црне очи које су га грејале и давале му снагу у тешким часовима, на њене нежне, беле руке чији га је додир тако смиривао, на њен звонки глас који је сматрао лепшим од анђеоског певања. Само је његова Ана некада знала да му живот учини топлим и разумљивим. А сада га је и она напустила. Остала је у тврђави, у загрљају другог човека. Седи монах Арсеније, један од три пратиоца, вртећи главом тугаљиво је посматрао Радослава, сина Стефана Првовенчаног и дичног унука светог Симеона Немање. Присети се Арсеније несрећног Јова коме Бог све даде па му све узе да би га искушао. Попут библијског Јова, све имаше Стефан Радослав, бивши краљ

Породица Анђела (скраћени родослов) и српске везе (подебљано)

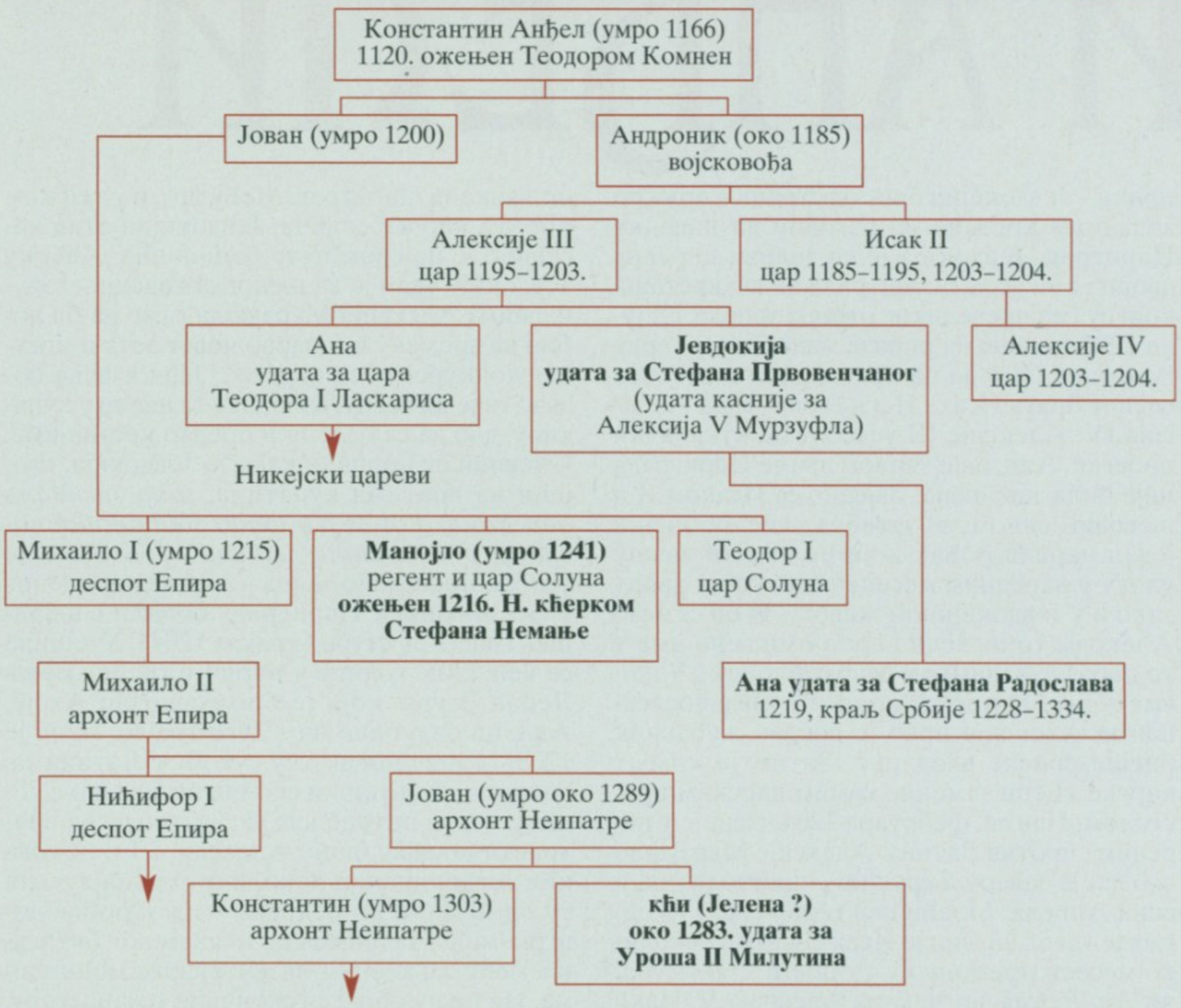

српских и травунских земаља, беше богат и вољен, поштован унук и таст грчког цара, син једне и муж друге византијске принцезе, леп, крупан, развијен, беше узвишен изнад свих људи, да би сад, ево, лежао у туђини, јер изгуби и краљевство и богатство, па му најзад управник Драча оте и жену којом се толико дичио.

Србија између два таста

Радослав Немањић склопио је брак са Аном Анђел око 1220. године. Најстарији син Стефана Првовенчаног и Јевдокије под очеву старост постао је сувладар. У Жичкој повељи, писаној око 1224. године, већ тешко болесни Стефан Првовенчани потписао се уз *„превазљубљеног ми сина, Радослава, по Божијој милости намесника ми... првенца, којега и благословисмо да буде краљ ове државе...”* Анин отац и Радослављев таст Теодор, господар Епира, брат од стрица бивших царева Исака II и Алексија III, био је након пада Цариграда у руке Латина најмоћнији владар Балкана и једно време најјачи међу кандидатима да поврати Цариград. Своју способност Теодор је показао победом над латинским царем Пјером од Куртнеа (1216. године) кога је заробио и погубио. Касније је освојио Солун (1224. године) и прогласио се деспотом и аутократором. Годину дана касније крунисао се за цара Ромеја, чиме је јасно показао претензије да он постане наследник Византије. У немирно време кроз које је тада пролазио Балкан, Радослав је покушао да следи политику свог оца, али, био је то слаб и неспособан краљ (владао од 1228). Као син и муж византијских царских кћери, Радослав је хтео да и он буде Грк, па се на српским повељама потписивао грчки – Стефан „Дука”. Сачуван је његов веренички прстен који има грчки текст: *Веренички прстен Стефана, изданка од лозе Дука, прими рукама Ана рода Комнина.* Занимљиво је да су чланови породице Анђела више волели да се потписују именима ранијих царских династија, попут Дука и Комнин, што је била мода у Византији тог доба и што је подражавао и Радослав у својим повељама. Радослав је био први српски краљ који је ковао новац, сличан византијском. Засењен успесима и моћи свог таста, а под утицајем супруге Ане, чини се да је краљ почео да занемарује оно што су постигли његов отац и стриц Сава, па је српску аутокефалну цркву у Жичи поново потчинио Охридској архиепископији. Због тога је архиепископ Сава напустио Србију и положај архиепископа и отишао у обилазак Свете земље (1229), а затим у Хиландар. Међутим, кад је цар Теодор Анђел 1230. године поражен у бици с бугарским царем Јованом Асеном II, промениле су се и политичке прилике у Србији. Увек немирна српска властела се побунила, збацила Радослава и на његово место изабрала његовог брата и зета бугарског цара Владислава Немањића. Радослављев брак са Аном Анђел завршио се на сличан начин као и брак његове мајке. Побегавши од мача и од прељубнице, Радослав је утеху нашао у манастиру. Стриц Сава га је замонашио под именом монах Јован. Монах Јован је сахрањен у Студеници. Изгледа да се након дрначке пустоловине Ана касније покајала и вратила у Србију, где је умрла такође као монахиња.

Припадници византијске породице Анђела остаће повезани са историјом средњовековне Србије готово све до њеног нестанка под плимом турских освајача. Након Теодора и Манојла Анђела, њихови наследници независно су владали епирском деспотовином и Тесалијом до 1318. године. Немањићи су се више пута ородили са Анђелима – али мало је бракова било трајно јер су изгледа више зависили од политичких односа Србије него од љубави супружника. Познато је да је једна сестра Стефана Немањића (Немањина кћи), чије име није забележено, била удата око 1216. године за Манојла Анђела (брата и наследника цара Теодора), епирског деспота и кратко време цара. Још један брак између Немањића и породице Анђела био је онај који је склопио Радослављев синовац краљ Урош II Милутин 1282. године с кћерком севастократора Јована Анђела, господара Тесалије. Према неким изворима, она се звала Јелена. Њен отац припадао је ванбрачној грани породице Анђела који су као обласни господари током 13. и 14. века владали по грчким областима, али су, да би подсетили на своје порекло и појачали легитимитет, користили троструко царско презиме *Комнен, Анђел, Дука*. О другом по реду Милутиновом браку мало се зна, што није ни чудо јер је трајао тек годину дана. Већ 1283. године, Милутин је отерао жену како би се оженио свастиком која је, узгред, била и калуђерица.

Чланови породице Анђел помињу се и у време цара Душана, као и последњих „царева Тесалије” – Симеона Немањића и његовог сина Јована Уроша (који се слично свом даљем претку рођаку Радославу скоројевићки потписивао као *Дука Палеолог*, а не као Немањић). Након абдикације Јована Уроша 1373. године, власт у Тесалији неко време поново су преузели припадници породице Анђела: Алексије и Манојло Анђел – Филантропен, док их 1394. године нису прегазили Турци. Њихови потомци побегли су у Србију. Браћа Михаило и Махмуд-паша Анђеловић – онај први је био војвода у српској деспотовини, а други османлијски велики везир – играли су значајну улогу у време пада Србије и Босне под турску власт ■

Душко Лопандић

Илустровао
Горан Горски

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
23. 11. 2007.

Otvorite mašti vrata i prozore

Tvoj rad može biti izložen u galeriji Tejt Modern u Londonu i ti možeš biti počasni gost otvaranja izložbe.

Ovogodišnji Unileverov međunarodni školski umetnički konkurs poziva decu iz celog sveta da stvaraju radove na temu **"Lepota različitosti"**,* i koriste neobične, kao i tradicionalne metode i materijale.

Trideset najboljih radova po izboru stručnog žirija biće izloženo u januaru 2008. godine u Skupštini grada Beograda.

Autor najboljeg rada biće izabran da predstavlja Srbiju i kao gost Unilevera uživa u trodnevnoj poseti Londonu u martu 2008. godine, gde će moći da vidi svoj rad izložen u galeriji Tejt Modern i druži se sa vršnjacima iz celog sveta.

*

Lepota je u očima posmatrača.

Svako umetničko delo, bez obzira da li je slika, skulptura, video rad ili fotografija, ima svoje kvalitete, karakter i ličnost, izražene u formi u kojoj je nastalo – svojoj površini, liniji, tonu, boji i prostoru.

Različitost nas povezuje.

Svi smo mi različiti – izgledamo drugačije, živimo svoje živote različito, radimo različite poslove, uživamo u različitim hobijima, imamo različite stavove i religije, stvaramo različitu umetnost od različitih materijala.

Oslobodite svoju kreativnost! Fotografije ili video zapis svojih radova pošaljite najkasnije do petka, 21. decembra 2007. godine na adresu: Poštanski FAH 950, 11000 Beograd, sa naznakom **"ZA KONKURS: LEPOTA RAZLIČITOSTI"**

Dodatne informacije i uputstva možete dobiti od svog nastavnika ili preuzeti na web adresi www.lepotarazlicitosti.com

Unilever

TATE

Beauty and Difference: Worlds Apart

The Unilever International Schools Art Project

127723

Забавникове ЛОГ

ЗАЈЕДНИЧКИ ПОСАО

1 За обављени посао Алекса и Бранко добили су суму од 16.320 динара и међусобно је поделили. Кад је Алекса потрошио 3/5 свог дела, а Бранко од свог дела 3/7, имали су једнаке суме новца. Колико је свако од њих добио новца? ■

666

2 Број 666 повећајте за 50 одсто без икаквих рачунских операција ■

666

СЕТВА

3 Земљорадничка задруга узорала је пре сетве 300 ha. Да је било још 3 трактора, сетва би била завршена 6 дана раније. Колико је било трактора у задрузи, ако један трактор дневно узоре 15 ha? ■

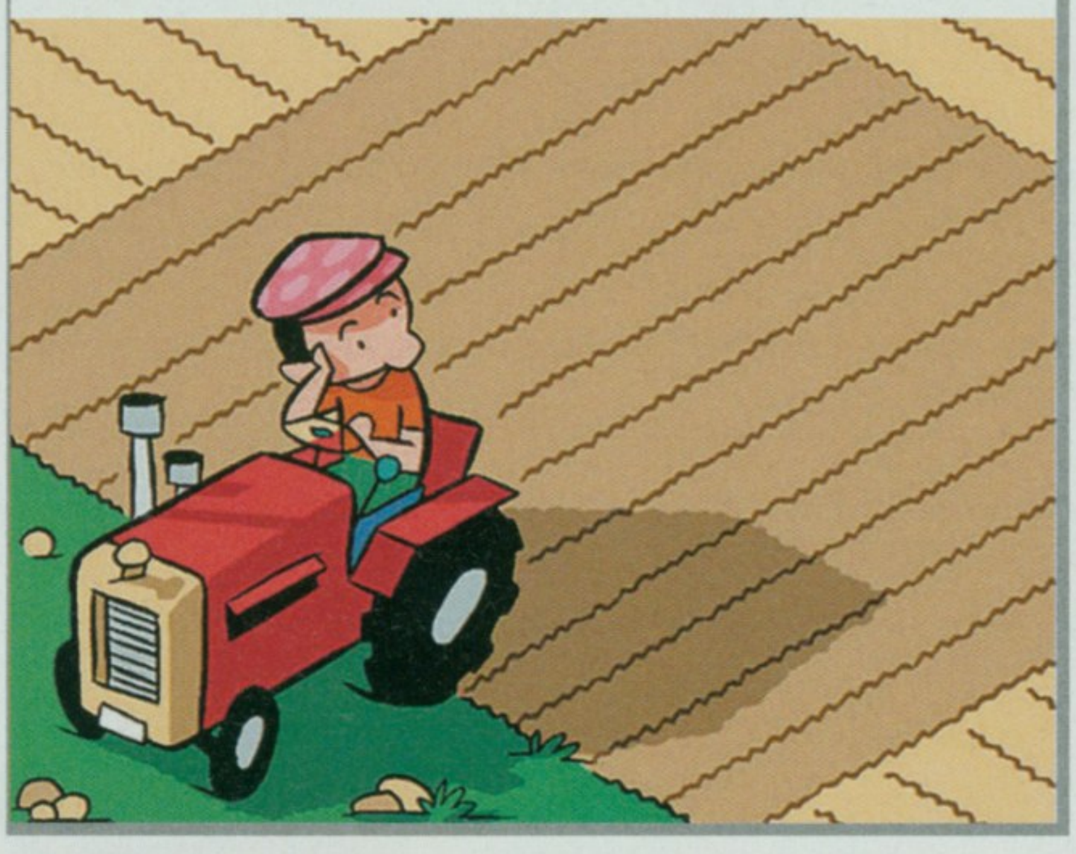

КАМЕНИ УГАЉ

4 Пре недељу дана у 100 тона тек ископаног каменог угља било је 2 одсто воде. До данас је тај угаљ упио још извесну количину влаге, тако да сада садржи 12,5 одсто воде. Колико тона сада мери тај угаљ (заједно с влагом)? ■

ЗАЈЕДНИЧКЕ ОСОБИНЕ

5 У разреду има 20 дечака. Четрнаесторица имају плаве очи, петнаесторица тамну косу, седамнаесторица су тешки више од 40 kg, а осамнаесторица су виши од 160 cm. Колико најмање њих имају све наведене особине? ■

РУБИНИ И СМАРАГДИ

6 Три велика рубина и два смарагда теже заједно 320 грама. Четири рубина и три смарагда теже заједно 440 грама. Претпоставимо да три рубина имају исте тежине као и смарагди. Колика је тежина два рубина и једног смарагда? ■

ИЧКЕ загонетке

ОСАМ СКАКАЧА

7

Имате малу шаховску таблу облика 4 x 3 и на њој 8 скакача. Замените црног скакача на позицији A белим на истој линији. То исто урадите и са осталим скакачима. Колико најмање потеза треба да направите? ■

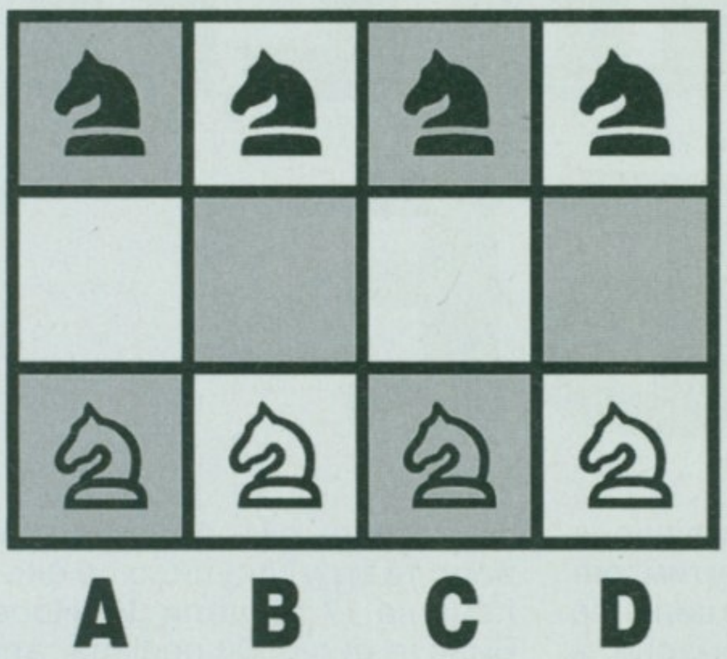

СТУБОВИ

8

Треба да обојите 20 стубова. Сваког дана морате да обојите непаран број стубова (значи, најмање по један). Да ли то можете да урадите за 5 дана? ■

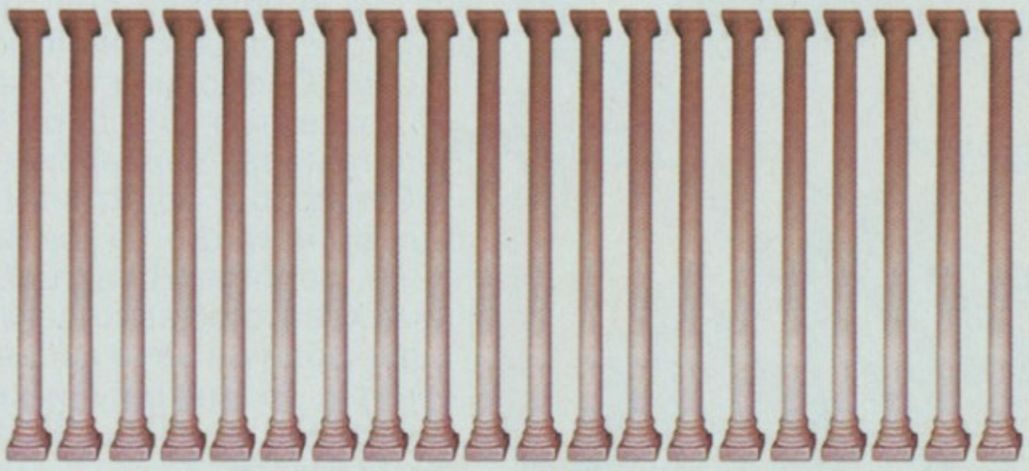

ТАЈАНСТВЕНИ НИЗ

9

1, 8, 81, 1024, ?

Који је следећи број у низу? ■

МАЈМУН ТРТА

10

У кавезу се налази 20 мајмуна, а међу њима и ваш мајмун, звани Трта. Мајмуни се пуштају из кавеза један по један, а побеђује мајмун који изађе последњи. Које су шансе да се Трта појави последњи и да победи? (Претпоставка је да мајмуни насумице излазе из кавеза) ■

ПАКАО И РАЈ

11

Два чувара чувају два улаза: један за рај, а други за пакао. Један од чувара увек говори истину, а други увек лаже. Како да знате који је улаз за рај ако можете да поставите само једно питање једном од чувара? ■

ДВА КОНОПЦА

12

Имате два конопца. Сваки конопац у потпуности изгори за тачно један сат. Међутим, они не сагоревају равномерно (рецимо, пола конопца може да сагори за 10 минута, а друга половина тек за следећих 50 минута). Користећи оба конопца, измерите тачно 45 минута ■

Уређује Радивоје Грбовић

Решења на страни 65

ИГ НОБЕЛ НАГРАДЕ 2007.

МИРИС ПРЕПЛАШЕНЕ ЖАБЕ

У војној бази у Дејтону, свега годину дана пре „фамозног” споразума који је променио наш живот, сасвим озбиљно је разматрана замисао о „геј бомби” од које би непријатељски војници једни другима постали неодољиви. Ове године творци те „бриљантне” замисли достојно су награђени – „Иг Нобел наградом” за мир

Почетком октобра на Универзитету Харвард већ по обичају додељене су „Иг Нобел награде” за ову годину. У питању је својеврсна пародија на угледну Нобелову награду. Како кажу приређивачи, награда се додељује за научна достигнућа која вас прво насмеју, а затим наведу да боље размислите о њима. На пример, прича о научницима који су омирисали 130 жаба различитих врста, претходно заплашивши сваку од њих јер их је занимао искључиво мирис преплашене жабе, испрва звучи шашаво. Међутим, онда сазнате да су научници то радили јер жабе луче мирисе који терају комарце, а такво истраживање помоћи ће људима да лакше растерују мале (маларичне) напасти. До сада су награде добијали и научни радови „Удварање нојева на британским фармама у присуству људи”, „Притисак који пингвин прави кад каки”, „Брзина ултразвука у сиру врсте чедар при различитим температурама”, „Колики број младих носи качкете окренуте наопако”, а неколико научника са Универзитета у Минесоти покушало је да у пракси нађе одговор на теоретско питање око кога су се спорили још Исак Њутн и Кристијан Хајгенс у 17. веку: „Да ли би човек пливао у сирупу брже или спорије него у води?” (закључак је: исто).

Четвртог октобра ове године у „Сандерс театру” окупило се око 1200 гледалаца на 17. додели „Иг Нобел награда”. Било је око 6500 пријава, али је комисија на крају, као и увек, издвојила 10 добитника. Као и сваке године, свечаности су присуствовали и прави нобеловци који уживају да учествују у додели „Иг Нобел награда”. Рој Глаубер, добитник Нобелове награде за физику 2005. године, већ годинама марљиво чисти неред на позорници који праве гледаоци бацајући авиончиће од хартије. Он има титулу „Чувар метле” и на свечаности носи кинески шешир од сламе. Приређено је и такмичење где је награда био „Љубавни састанак с нобеловцем”. Ове године ту улогу прихватио је Роберт Лафлин са Универзитета Стенфорд, добитник Нобелове награде за физику 1998. године. Најављивач је духовито објавио да „Лафлин воли да вече проведе у миру, посматрајући квазичестице како се несташно играју” ■

МЕДИЦИНА

„Иг Нобел награду” за медицину поделили су Брајан Виткомб из Глочестера и Ден Мејер из Антиоха, америчка држава Тенеси, за „пробојни” медицински извештај „Последице гутања мачева” објављен у „Британском медицинском часопису” 23. децембра 2006. године. Радиолог Виткомб заинтересовао се за гутање мачева након што је преко Интернета добио рендгенски снимак неког акробате с мачем у грлу. Мач је продро знатно дубље него што је Виткомб очекивао, па је почео више да истражује о тој теми. Убрзо је дошао до Дена Мејера, председника Међународног удружења гутача мачева, који је имао базу података о свим члановима широм света. Уз његову помоћ прикупио је искуства разних акробата.

Најчешћа последица гутања мача је болни надражај у грлу, нарочито у годинама кад акробата учи ову вештину. Али, кад се извешти, болови углавном нестају. Могу да се појаве ако покушава да прогута мач неуобичајеног облика или више мачева одједном.

Међутим, Виткомб у свом раду наводи и много гора искуства. Један акробата пробио је ждрело покушавајући да прогута закривљену сабљу, а други је оштетио једњак и добио упалу плућа јер му се током представе макаки мајмун врпољио на рамену и ометао га. Ипак, изгледа да је најгоре прошла трбушна плесачица која је истовремено гутала мачеве. Један од гледалаца јој је, одушевљен игром, притиснуо на стомак новчаницу и изазвао унутрашње крварење.

У овом научном раду такође је напоменуто да су гутачи мачева који немају здравствено осигурање изложени подједнако и здравственом и новчаном ризику. Истакнута је и помоћ коју су ове акробате кроз историју пружале научним радницима. Тако је 1868. године један гутач мачева помогао лекару да направи ендоскоп употребом равне цевчице, огледала и гасне лампе.

На свечаности доделе награда Ден Мејер је прогутао мач дужине 45 центиметара (на проби је дан раније гутао мач дужине 60 cm), потом се наклонио гледаоцима и захвалио на награди, са све мачем у устима ■

ФИЗИКА

Лакшминарајанан Махадеван са Универзитета Харвард и Енрике Серда Виљабланка са Универзитета у Сантјаго де Чилеу добили су награду за изучавање начина набирања чаршава. Ова невоља с којом се суочава свако ко ујутру намешта кревет, сада је и научно поткрепљена.

У свом исцрпном научном раду, аутори су подсетили да је током претходних неколико деценија било више геометријских формула и прорачуна широких размера да се установи како се тканина набира. Међутим, како је гужвање тканине неуједначено, а последица је ограничење напрезања у неколико суседних тачака, сложеност прорачуна набирања је велика. Научници су покушали да све сведу на што једноставнију формулу и понудили неколико смерница за даља истраживања.

Уочили су одређену сличност у обрасцима набирања чаршава и људске коже, и дотакли питање динамичких прелаза између различитих стања набирања, што нарочито доприноси „естетском угођају кинетичке фигуре у покрету", другим речима, кретању манекенки и одеће коју показују на модним ревијама. Научници се надају да ће њихов рад помоћи и стручњацима за рачунарску анимацију да постигну веродостојније померање тканина у својим делима ■

ХЕМИЈА

Мају Јамамото из Међународног медицинског центра Јапана добила је награду за хемију. Она је изумела начин за добијање укуса ваниле из крављег измета. Примајући награду, изјавила је како верује да би њено откриће допринело смањењу општег загревања. Наиме, ако би произвођачи сладоледа користили крављи измет као сировину, смањили би последице његовог утицаја на загађење атмосфере. Поред тога, овај поступак за добијање укуса ваниле двоструко је јевтинији од уобичајеног начина производње.

Најпознатији градски сладолеџија „Тосканини" припремио је овим поводом нарочити сладолед назван „њамамото ванила зез" и допремио на свечаност доделе „Иг Нобел награда". Учесници и гледаоци могли су да пробају сладолед иако је сладолеџија избегавао да објасни како је тачно дошао до укуса ваниле ■

ЛИНГВИСТИКА

Хуан Мануел Торо, Хосеп Б. Тробалон и Нурија Себастијан-Гаљес са Универзитета у Барселони установили су да пацови понекад не умеју да разликују холандски и јапански језик уколико чују речи изговорене уназад. Њихово истраживање објављено је у „Журналу огледне психологије: понашање животиња" 2005. године. Наиме, научници су огледима утврдили да пацови могу да уоче ритмичке разлике између холандског и јапанског језика. Међутим, ако се снимци говора на ова два језика пусте уназад, пацови се у томе већ не сналазе... Научници нису могли лично да дођу на свечаност доделе, па су на награди захвалили путем видео-снимка ■

БИОЛОГИЈА

Докторка Јохана ван Бронсвијк, са Ајндховен универзитета за технологију у Холандији, 30 година проучавала је и пописивала све гриње, инсекте, пауке, псеудошкорпије, љускаре, бактерије, алге, папрат и гљивице с којима сваке ноћи делимо постељу. Примајући „Иг Нобел награду", поменула је како је у лабораторији успела да одгоји џиновску папрат од спора издвојених из прашине прикупљене из мадраца.

Смешна страна ове приче је да, у ствари, никада не спавамо сами. Штавише, љуспицама сопствене коже хранимо милионе гриња које бораве у нашим креветима. Међутим, ствари постају озбиљне кад схватимо да излучевине гриња изазивају алергијске реакције и хроничне болести ■

КЊИЖЕВНОСТ

Гленда Браун из Блексленда, Аустралија, добила је „Иг Нобел награду" за проучавање енглеске речи „the" и бројних околности у којима та реч ствара невоље људима који праве индексе и каталоге по абецедном реду. Браунова је бивши биотехнолог, а данас се бави састављањем индекса за различите потребе. Свој опсежни рад објавила је у часопису „Индексаш" 2001. године. У њему објашњава штетне последице ако се члан „the" на почетку назива појма узме у обзир, јер онда у списку постоји повећи број појмова који почињу са „The", а нико их тамо не тражи нити очекује. С друге стране, постоје појмови за које је „the" нераскидиво везан (Браунова наводи пример „Битлса" – у оригиналу се они увек пишу „The Beatles", а никада само „Beatles" и нико их на енглеском говорном подручју неће тражити под словом „Б"). У раду такође напомиње и колико је лакше људима који састављају индексе на словенским језицима, или кинеском и јапанском, јер се никада не суочавају са овако недокучивим препрекама ■

МИР

Лабораторија Рајт америчког ратног ваздухопловства у нама добро познатој војној бази у Дејтону, Охајо, сачинила је 1994. године врло озбиљан предлог за развој хемијског оружја – „геј бомбе" од које би непријатељски војници једни другима постали сексуално неодољиви. Документ, који је однедавно ослобођен чувања војне тајне и доступан јавности (www.sunshine-project.org/incapacitants/jnlwdpdf/wpafbchem.pdf), насловљен је „Хемијска средства за узнемиравање, досађивање и препознавање 'лоших момака'".

У њему су потанко објашњени разноврсни предлози. На пример, развој хемијских средстава која би привлачила разне животиње (пчеле и друге напасне инсекте, глодаре...) ка непријатељским положајима и тиме узбунила војнике. Даљим развијањем ове теме, предлагачи наводе пример постављања замки са хемикалијама које подстичу пчеле на убадање на прилазним путевима којима могу да се прикрадају шпијуни или непријатељски извиђачи. Они не би ни приметили да су попрскани оваквом хемикалијом, а нешто ниже на путу дочекала би их постављена кошница...

У истом документу је и предлог за развој хемијских средстава којима би се непријатељски војници и шпијуни неприметно обележавали, тако да касније не могу да се утопе међу околно становништво. На пример, попрскати непријатељску базу средствима услед чијег ће дејства сви војници ширити непријатни задах... Не би било смртоносно, кажу предлагачи, али би свакако било делотворно. Надградња предлога су хемијски обележивачи које би могли да нањуше само пси или одговарајућа војна опрема. Истиче се корист од овог предлога и у цивилне сврхе, на пример у банкама за обележавање украденог новца уместо садашње експлозивне црвене боје којом се попрскају новчанице. Лопови не би ни знали да су обележени док не буде прекасно.

Круна документа је, ипак, предлог за развој хемијских средстава којима би се утицало на људско понашање тако да дисциплина и морал у непријатељским јединицама буду озбиљно угрожени. Можда је предлог малчице неукусан, кажу његови састављачи, али у наставку наводе да би употреба јаког афродизијака била изразито делотворна, а нарочито ако би подстицала хомосексуално понашање. Признају да би истовремено било добро произвести и „противотров", за случај да и сопствене јединице буду захваћене „геј бомбом".

Марк Абрахамс, приређивач доделе „Иг Нобел награда", напоменуо је да нема никаквих података да ли је овај предлог одбијен чим је поднет, или је можда истраживање у том смеру настављено све до данас.

Нико од званичника из војне базе Дејтон у Охају није дошао да својим присуством увелича доделу „Иг Нобел награда" ■

ИСХРАНА

Брајан Вансинк са Универзитета Корнел добио је овогодишњу „Иг Нобел награду" за „истраживање бесконачног апетита људских бића". Вансинк је у свом раду користио нарочиту чинију којој је пробушио дно, провукао црево кроз отвор и постепено и неприметно допуњавао количину супе у чинији. А онда је упослио 54 испитаника. Неки су јели супу из обичних чинија, а други из „чинија без дна". Људи који су јели из „чинија без дна" појели су 70 одсто више супе од осталих. Међутим, кад их је Вансинк питао да ли су сити, одговарали су отприлике: „Не, нисам сит, још нисам појео све из чиније." Кад им је на то рекао колико су супе заиста појели, нису му веровали.

Вансинк је закључио да величина порције утиче на то колико једемо. Рецимо, људи који купују највећа паковања чипса или сладоледа једу незасито док не испразне паковање. А ако одваде нешто хране у чинију и само с тим у рукама седну испред телевизора, могу да поједу и до 30 одсто мање, а да не осећају глад.

Очигледно да она изрека о „гладним очима" није без основа, а сада је и научно потврђена у Вансинковом раду насловљеном „Чинија без дна: како визуелни утисак о величини порције утиче на унос хране" ■

АВИЈАЦИЈА

Патриција Агостино, Сантјаго Плано и Дијего Голомбек с Националног универзитета у Аргентини добили су „Иг Нобел награду" за откриће да вијагра помаже хрчцима да лакше преброде последице путовања авионом и прелазак из једне временске зоне у другу.

У ствари, научници су истраживали такозвани унутрашњи часовник код сисара, дневни циклус активности који траје 24 часа. Кад летимо авионом и мењамо временске зоне у великом распону (као приликом прекоокеанских летова), долази до одређеног поремећаја тог унутрашњег часовника и потребно нам је неко време да се прилагодимо промени. Ако човек не успе да се прилагоди у року од 24 часа, убрзо искуси тегобе и несаницу услед неусклађености са остатком света.

Животиње су подложне истим дејствима као и људи. Да не би слали хрчке авионом за Париз и натраг, научници су им у лабораторији реметили смену дана и ноћи вештачки изазивајући утисак промене временских зона. У телу сисара постоји преносни молекул cGMP који услед дејства светлости усклађује унутрашњи часовник. Међутим, један ензим може да разбије тај молекул, а последица је поремећај унутрашњег часовника. Научници су установили да силденафил, састојак вијагре, спречава разбијање преносног молекула. Хрчцима који су добили вијагру требало је 50 одсто мање времена да се опораве након симулирања шесточасовне разлике у временским зонама.

Примајући награду, професор Голомбек нарочито је захвалио својим студентима који су одлазили у апотеку и куповали му вијагру. За огледе ■

Н. В.

Илустровао Добросав Боб Живковић

W·E·S·T

Написали
Дорисон и Нури

Нацртао
Роси

Клуб „Столеће”

(III део)

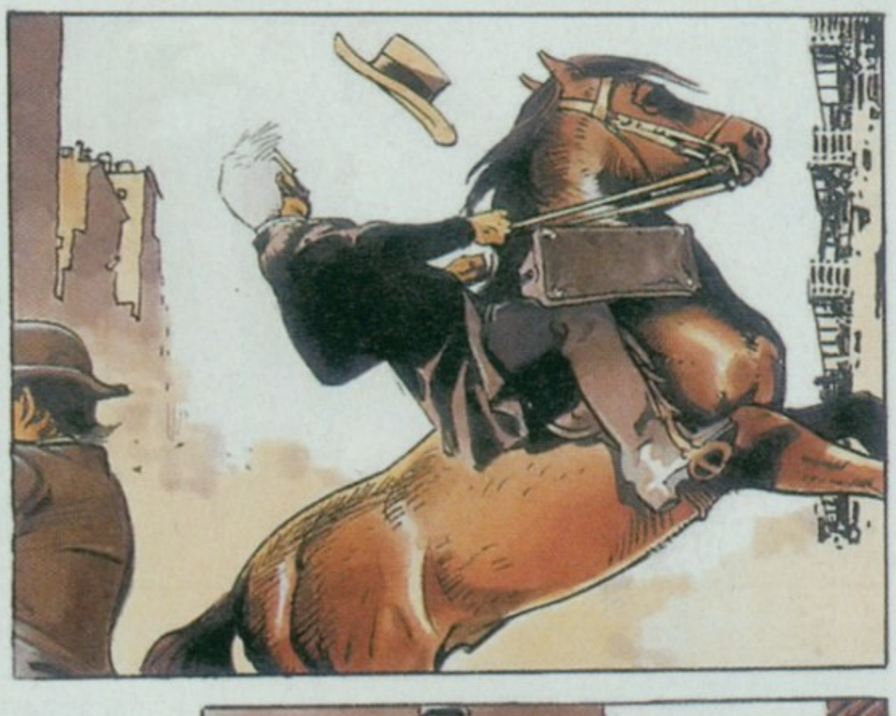

ААУУ!

БУМ!

БУМ!

ГДЕ ЈЕ КЛЕЈТОН?

ЗАДРЖАН ЈЕ У ВАШИНГТОНУ!

АААААААААХ!

ДОСТАВИТЕ ПОТЕРНИЦУ СВИМ ПОЛИЦИЈСКИМ СТАНИЦАМА У ГРАДУ! НЕ ЗАБОРАВИТЕ ДА НАГЛАСИТЕ ДА ЈЕ КЋЕРКА САУЧЕСНИК, А НЕ ТАЛАЦ!

ПО ВАШЕМ НАРЕЂЕЊУ, ПУКОВНИЧЕ БУЧИНСКИ!

ТРЕБА ЛИ ВАМ ПОМОЋ, ПУКОВНИЧЕ?

НЕМА ПОТРЕБЕ! ВРАЋАМ СЕ ЗА МИНУТ!

МОЖЕТЕ ДА ИЗАЂЕТЕ, АЛЕКС!

НЕМАТЕ ЧЕГА ДА СЕ ПЛАШИТЕ!

КРОУУУЛИ!

ГДЕ СИ, КУЧКИН СИНЕ?

ИЗВУЋИ ЋУ ТЕ ЈА ИЗ ТВОЈЕ РУПЕ!

КРОУЛИ!

ТИМИ!

ТО САМ ЈА, ТВОЈ ОТАЦ! СИЂИ, ДЕЧКО МОЈ! ОДЛАЗИ!

ДА НЕ ДОБИЈЕМ НАГРАДУ ЗА СВОЈЕ УСЛУГЕ?

ТИМИ! МОЛИМ ТЕ! НАПУСТИ ОВО МЕСТО!

ДЕ, ДЕ, СЕНАТОРЕ! ВАШ СИН ЗАСЛУЖУЈЕ НАГРАДУ...

...А АЛИСТЕР КРОУЛИ ИМА САМО ЈЕДНУ РЕЧ!

ТИМИ! НИСАМ НИКАД... НИСАМ ХТЕО ДА ТЕ ПОВРЕДИМ! ЖАО МИ ЈЕ...

ГОДИНАМА САМ САЊАО ОВАЈ ТРЕНУТАК!

Н...

...НИСМО СЕ ТАКО... НЕ МЕНЕ... ЊЕГА... ЊЕГА.....

ХТЕЛИ СТЕ ДА УНИШТИТЕ СВОГ ОЦА, ЗАР НЕ? ИМА ЛИ БОЉЕГ НАЧИНА ОД ТОГА ДА МУ УЗМЕТЕ ДЕТЕ?

НЕ УМРИТЕ ОГОРЧЕНИ, МЛАДИЋУ! ОДРЖАЋУ РЕЧ...

...ВАШ ОТАЦ ИДЕ С ВАМА!

БИШОП ТИ КАЖЕ ДОБАР ДАН, НАКАЗО!

БУМ!

БУМ!

ТИМИ!

БОЖЕ МОЈ!

НЕ МРДАЈ! НЕ МРДАЈ! ЈА ЋУ ТЕ СРЕДИТИ!

ВИДИШ ЛИ ТИ ОВО? ОВАЈ ЛОПОВ СЕ ЈОШ МРДА!

ПОМОЗИ МИ ДА ГА ДОВРШИМ...

28

К... КЕТРИН?

ОН... ОН ЈЕ... ЛА-ГАО...

...ОНО... ШТО ... МИ... КР... КРОУЛИ... ДУГУЈЕ...

...СА... САД... ЈЕ... ...НА ТЕБИ... САМО ТЕБИ...

НИСАМ ХТЕО... СВЕ ШТО САМ РАДИО...

...РАДИО САМ ЗА ВАС!

ДА ГА ПРЕПУСТИМ ВАМА?

НЕМА ТОГА!

ЗАШТО ДА НЕ! И ДАМИЦА ИМА ПРАВО ДА СЕ ЗАБАВИ!

БРАТ ВАМ ЈЕ ПОКЛОНИО НЕШТО ДРАГОЦЕНО, ГОСПОЂИЦЕ! НЕМОЈТЕ ГА УПРОПАСТИТИ!

СВЕ ДОК ЈЕ ВАШ ОТАЦ ЖИВ, КРОУЛИ ЋЕ БИТИ РАЊИВ!

НЕЕЕ!
ХОЋЕМО ЛИ ПУСТИТИ МЕКИНЛИЈА И ЊЕГОВЕ СВИЊЕ ДА СЕ БОГАТЕ ПРЕКО НАШИХ ЛЕЂА?
ХОЋЕМО ЛИ ИХ ПУСТИТИ ДА НАС ТРУЈУ КАО ПСЕ?
НЕЕЕ!

ОНДА МОРАМО ДА СЕ БОРИМО! СЛОБОДУ КОЈУ НАМ НИКАД НЕЋЕ ДАТИ...
D&L

...МОРАМО ОСВОЈИТИ С ОРУЖЈЕМ У РУЦИ!

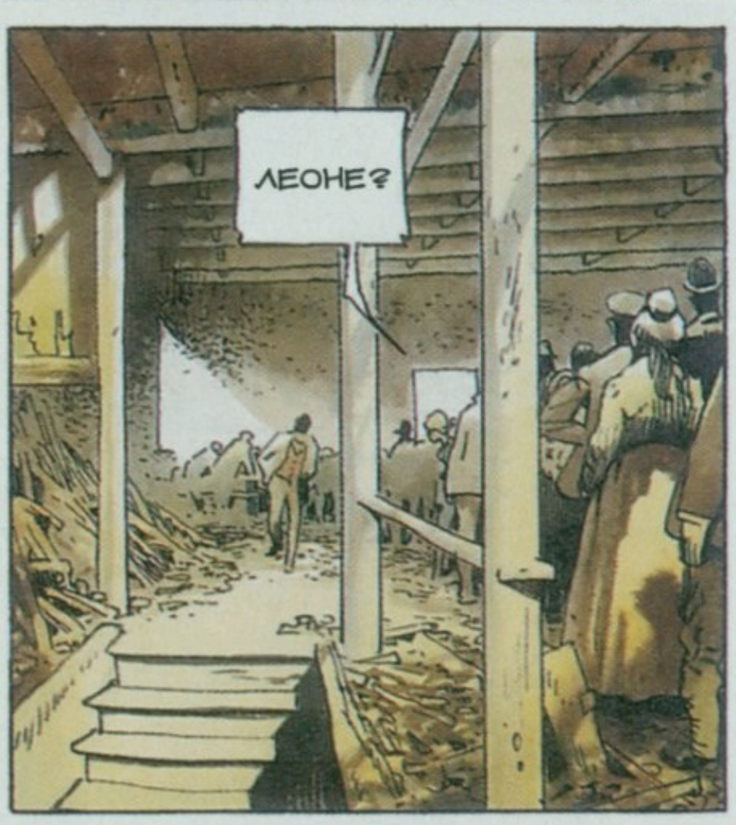
ЛЕОНЕ?

ТАКО САМ СРЕЋНА ШТО СИ МОГАО ДА ДОЂЕШ! ДАНАС ЈЕ ВЕЛИКИ ДАН! ГОТОВО ЈЕ С ГОВОРИМА, САД ЋЕМО ДА РАДИМО!
ОВАЈ, ДА... МОРАМ ДА ИДЕМ! ВИДИМО СЕ, ЏУДИТ!
ВИДЕЋЕМО СЕ НА ИЗЛОЖБИ?

ДА, ДА... НАРАВ-НО!

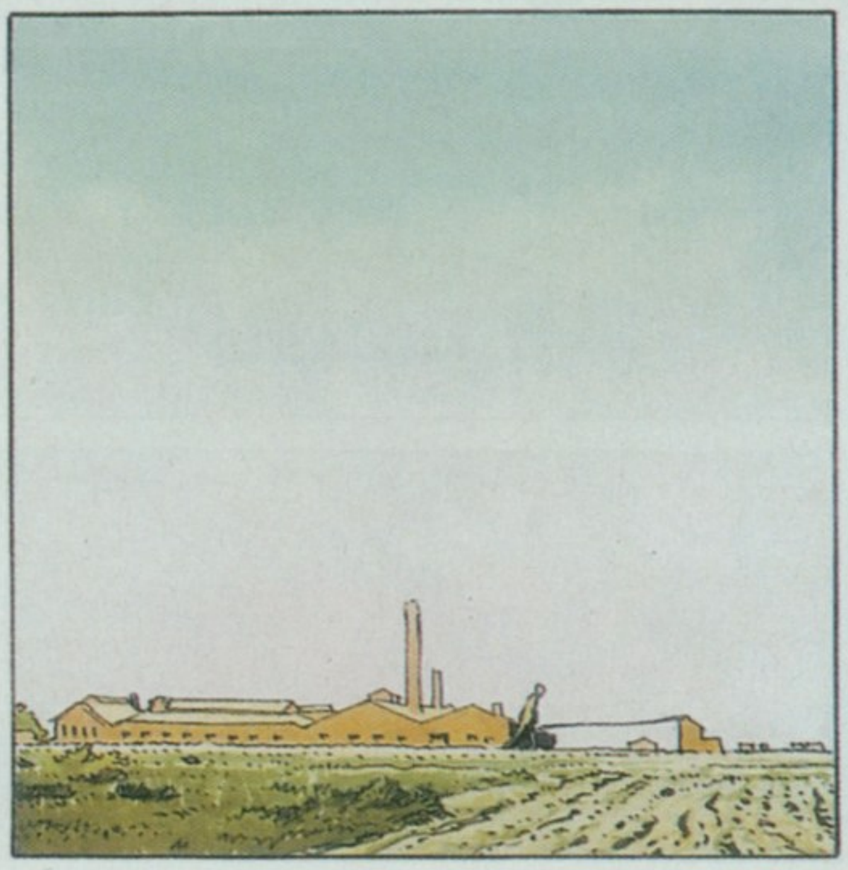

30

ГОСПОДИНЕ ЧОЛГОС...

ОНИ... СВИ СУ ТАМО!

А ОРУЖЈЕ?

У ОВОМ ТРЕНУТКУ ГА ДЕЛЕ, АЛИ...

...НИСУ ДОБИЛИ МУНИЦИЈУ, ПУКОВНИЧЕ!

САВРШЕНО! ВЕОМА СМО ПОНОСНИ НА ВАС, ЛЕОНЕ! ОБАВИЛИ СТЕ СВОЈ ЗАДАТАК!

ТРЕБАЛО БИ ДА ВАМ СЕ ЗА ТО ПЛАТИ! МОЈ ПРИЈАТЕЉ ВАС ЧЕКА... НЕ ПЛАШИТЕ СЕ! БИЋЕ МУ ДРАГО ДА СЕ ПОБРИНЕ ЗА ВАС!

БИЛИ СТЕ ПРИМОРАНИ НА ТО, ГОСПОДИНЕ ЧОЛГОС! ВАШОЈ БОРБИ ПОТРЕБНИ СУ МУЧЕНИЦИ...

...КАО ШТО СТЕ ЈОЈ ПОТРЕБНИ ВИ ДА ОБОРИТЕ УГЊЕТАЧА ЈЕДНИМ ЈЕДИНИМ ПОКРЕТОМ... УДАРЦЕМ У ГЛАВУ ДРЖАВЕ!

БИЋЕТЕ У УЏБЕНИЦИМА ИСТОРИЈЕ, ПРИЈАТЕЉУ МОЈ! ПОСТАЋЕТЕ... ЈУНАК!

ДОВОЉНО ЈЕ ДА ПРИХВАТИТЕ ОВУ КАРТУ...

...А МИ ЋЕМО ВАМ ДАТИ МЕТУ!

ПРЕДИВНО!

КАКВА ШТЕТА...

...ШТО ЈЕ БЕТ БОЛЕСНА!

МОЖЕТЕ ЛИ ДА ЗАМИСЛИТЕ ШТАМПУ? ОТВАРАЊЕ ПАНАМЕРИЧКЕ ИЗЛОЖБЕ БЕЗ ПРВЕ ДАМЕ! НИКАД ВИЂЕНО!

ЛЕКАРИ СУ ОПРЕЗНИ, ГОСПОДИНЕ ПРЕДСЕДНИЧЕ! УСКОРО ЋЕ БИТИ У СТАЊУ ДА ВАМ СЕ ПРИДРУЖИ!

БУЧИНСКИ ПОТВРЂУЈЕ ДА ЈЕ ОЗБИЉНО! ЊЕГОВИ ЉУДИ СУ У ПОСЛЕДЊИ ЧАС ОНЕМОГУЋИЛИ АНАРХИСТЕ НАОРУЖАНЕ ДО ЗУБА! БИЛИ СУ НА САТ ОД БАФАЛА! БУЧНИСКИ МИСЛИ ДА ИХ ИМА ЈОШ И ДА СУ СЕ ПОМЕШАЛИ С МАСОМ НА ИЗЛОЖБИ! ТРЕБА ОТКАЗАТИ ПРЕДСЕДНИКОВУ ПОСЕТУ!

НЕ ДОЛАЗИ У ОБЗИР! ПРЕДСЕДНИК НИ ОД КОГА НЕ БЕЖИ, РИПЕРУ! ВЕРУЈТЕ МИ НА РЕЧ!

ТРЕБА САМО ДА ПОЈАЧАТЕ ВАШЕ СНАГЕ! ИМАТЕ ОДРЕШЕНЕ РУКЕ!

ПО ВАШЕМ НАРЕЂЕЊУ, ГОСПОДИНЕ ПОТПРЕДСЕДНИЧЕ!

САВЕЗНИ ШЕРИФ ЏОН КУРСИЈЕ! МОРАМ ДА ОБЕЗБЕЂУЈЕМ ПРЕВОЗ ЈЕДНОГ ВАШЕГ ЗАТВОРЕНИКА...

...ПО ИМЕНУ КЛЕЈТОН!

!!! ВЕЋ САМ ВИЂАО ЛАЖЊАКЕ...

...АЛИ НИКАД ОВАКО ЈАДНЕ!

ЗАШТО ЉУДИ НИКАД НИСУ ПРЕДУСРЕТЉИВИ?

КЛАК!

АКО БИ ГОСПОДИН БИО ЉУБАЗАН ДА КРЕНЕ СА МНОМ...

АТЕНТАТ! У БАФАЛУ! ЕТО ШТА ЈЕ ПРЕДВИДЕО КРОУЛИ! УСАМЉЕНИ ЧИН КОЈИ ЋЕ ИЗАЗВАТИ КРВАВУ ОДМАЗДУ!

КАКО?

ХАРВИ ДОСОН ЈЕ ИСПОРУЧИО ОРУЖЈЕ АНАРХИСТИЧКИМ ГРУПАМА НА СРЕДЊЕМ ЗАПАДУ! ПУКОВНИК БУЧИНСКИ ЈЕ СПРОВЕО ЊИХОВО ХАПШЕЊЕ! А ГЕНЕРАЛ РИПЕР ЋЕ ТИМЕ ДА СЕ ПОСЛУЖИ КАО ИЗГОВОРОМ ЗА ПУЦАЊЕ У МАСУ НА ИЗЛОЖБИ!

ЧИМ МЕКИНЛИ БУДЕ УБИЈЕН, БУЧИНСКИ И ЊЕГОВИ ЉУДИ ПОБРИНУЋЕ СЕ ЗА ТО ДА СКЛОНЕ ПОТПРЕДСЕДНИКА... ЗАМИСЛИТЕ ОСТАТАК!

МЕКИНЛИ МРТАВ, РУЗВЕЛТ НЕСТАО... БАФАЛО СЕ ПРЕТВАРА У МАСАКР!

ДОКИ ЋЕ ДО ПРАЗНИНЕ У ВЛАСТИ, ВОЈСКА ЋЕ УЋИ У ИГРУ... А БЕС НАРОДА УЧИНИЋЕ ОСТАЛО...

И ТО БРЗО, ПОПУТ МУЊЕ!

А ОСТАЛИ? БЕРНС, КУЛИЦ, КАМОВ, БИСКУП...

ОНИ СУ БИЛИ АУТОРИТЕТИ, МОРАЛНА, ЕКОНОМСКА И ПОЛИТИЧКА ЕЛИТА ЗЕМЉЕ! АКО БИ НАРОД НАКОН БАФАЛА САЗНАО ДА СУ БИЛИ ПОТПУНИ ЛУДАЦИ... ПОСЛЕДЊЕ ПРЕПРЕКЕ БИ ПОПУСТИЛЕ!

КО ЈЕ УБИЦА? КО ТРЕБА ДА СЕ ПОБРИНЕ ЗА МЕКИНЛИЈА?

ЗОВЕ СЕ ЛЕОН ЧОЛГОС! АНАРХИСТА... БИО ЈЕ ДОУШНИК БУЧИНСКОГ! КРОУЛИ МУ ЈЕ ПОНУДИО ДА СЕ ИСКУПИ!

ПОВРАЋА МИ СЕ ОД ТЕБЕ!

КРОУЛИ МИ ЈЕ ОБЕЋАО... БЕЛУ КУЋУ! ТРЕБАЛО ЈЕ ДА ПОСТАНЕМ ПРЕДСЕДНИК!

А ТИ СИ МУ ПРОДАО СОПСТВЕНОГ СИНА!

НЕ! СЛАГАО МЕ ЈЕ! ПОКУШАО САМ ДА ЗАШТИТИМ ТИМИЈА!

ДЕ, ДЕ, КЕТРИН... ОВОГ ПУТА СМО У ПРЕДНОСТИ! ЗНАМО КРОУЛИЈЕВ ПЛАН!

НА НАМА ЈЕ ДА ТО ИСКОРИСТИМО! БОГ ЗНА...

...ДА ЋЕ НАМ БИТИ ПОТРЕБНА ХЛАДНОКРВНОСТ!

МИСЛИО САМ ДА СУ ВАС ОНИ ЉУДИ КИДНАПОВАЛИ!

ОНИ... СУ СЕ ПРЕДАЛИ ПОЛИЦИЈИ!

АХ! Е, ТО МЕ ТЕШИ! А ВАШ БРАТ?

ОН ЈЕ У ДОБРИМ РУКАМА!

КЕТРИН, МАЛА МОЈА! ШТА ВАМ СЕ ДЕСИЛО?

17

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

ОПЕТ ИЗМИШЉАЈУ ТОЧАК

Истраживачи са Универзитета у Портсмауту раде на изради новог аутомобилског точка који ће „размишљати" уз помоћ микрорачунара и правити прорачуне везане за брзину, вешање и услове на путу. Систем прикупља податке о томе како возач скреће у оштрим кривинама и на раскрсницама. Сви подаци чувају се у рачунару аутомобила и користе за подешавања кад се аутомобил следећи пут нађе у сличним околностима ■

МАЛИ, АЛИ МУДРИ

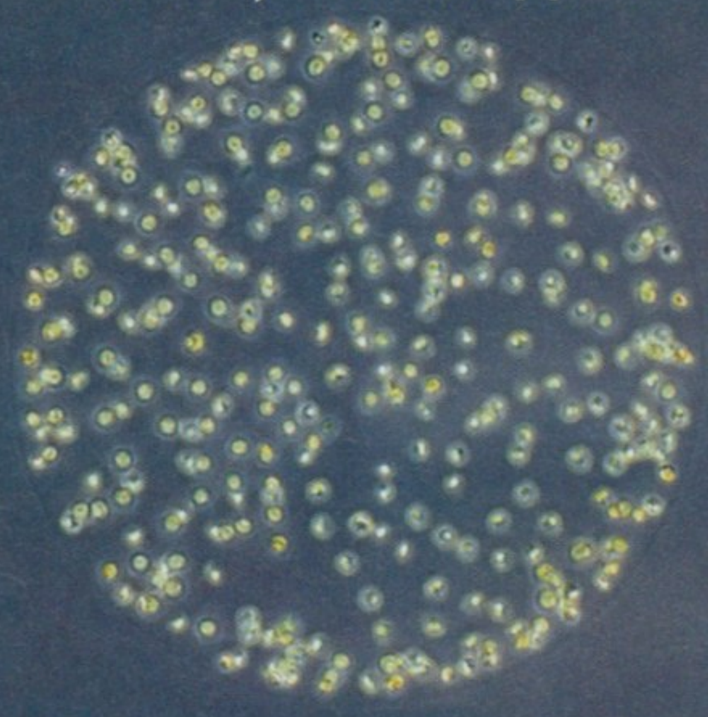

Уочено је како морски фитопланктони мењају облик да се заштите од различитих врста грабљивица. То је први пут да се тако сложена одбрамбена стратегија примећује код простих једноћелијских бића. Научници са Технолошког института у Џорџији који су проучавали фитопланктоне Phaeocystis globosa открили су да се сићушни организми групишу или разбијају на појединачне ћелије зависно од тога која им се од две врсте грабљивица приближава. Ово је од значаја за истраживање климатских промена јер грабљивица која се на крају нахрани фитопланктонима одређује судбину угљеника који они садрже ■

БЕЛАНЧЕВИНА УСПОРАВА СТАРЕЊЕ

Научници су утврдили да беланчевина p53 може да продужи животни век сисара. У огледима спроведеним у шпанском Националном центру за истраживање рака у Мадриду, мишеви са додатним геном p53 боље су се борили са разарањем ћелија које изазива старење.

Ова беланчевина помно је изучавана због дејства на сузбијање тумора – она налаже оштећеним ћелијама да престану са деобом или да се убију, што спречава настанак рака. Научници су увидели да појачање p53 штити мишеве од рака, али и убрзава њихово старење.

Шпански научници открили су да p53 такође подстиче ћелије да производе антиоксиданте који почисте штетне молекуле и успоравају старење. „У ранијим истраживањима беланчевина p53 увек је била активна, чак и кад није било оштећења, па је уништавала и здраве ћелије, убрзавајући старење", објашњава научник Мануел Серано.

Сада су научници открили како да управљају беланчевином и активирају је само кад су ћелије оштећене. Мишеви на којима су вршени огледи живели су 25 одсто дуже од обичних мишева. Серано и његове колеге се надају да би даљим истраживањем открили како живот сисара може да се продужи за 75 одсто ■

ОТКРИЋЕ НОВЕ ЧЕСТИЦЕ

Откривена је нова субатомска честица која би могла да расветли основну грађу материје. Названа је „каскада б", а било је у изобиљу након Великог праска. Открили су је физичари радећи на огледу „DZero" у Националној лабораторији са акцелератором честица Ферми у Батавији, америчка држава Илиноис. Нова честица је такозвани барион и сачињена је од три основне градивне јединице које се зову кваркови, а заједно их држи јака нуклеарна сила (најпознатији бариони су протон и неутрон из атомског језгра). На основу новог открића научници ће боље моћи да направе модел првобитног универзума ■

АСТРОНАУТСКО НОВО РУХО

Амерички научници раде на савитљивим, уз тело припијеним оделима, замени за чувена али гломазна свемирска одела каква астронаути тренутно користе. Ново одело, названо „биоодело", намењено је превасходно за кретање по површини Месеца или Марса. Начињено је од слојевитог материјала и требало би да омогући астронаутима већу покретљивост.

Садашња свемирска одела прављена су за коришћење у орбити, односно свемирску шетњу изван летелице. Да би надокнадила недостатак атмосферског притиска, испуњена су ваздухом под притиском. Међутим, крута су и гломазна. С обзиром на то да Наса и друге свемирске агенције намеравају да шаљу људе на Месец и Марс, научници са Технолошког института у Масачусетсу смислили су нешто што ће астронаутима бити подесније. Еластичност одела омогућиће симулацију атмосферског притиска.

Творци новог свемирског одела верују да ће оно бити спремно за употребу у наредних 10 година ■

ПЛАСТИКА ЋЕ НА ДРВЕТУ РАСТИ

Научници су направили значајан напредак у замени нафте хемикалијама издвојеним из биљних материја. У америчкој Пацифичкој северозападној националној лабораторији откривен је најделотворнији начин да се гликоза, најраспрострањенији природни шећер, претвори у хидроксиметилфурфурал (HMF), хемикалију која се користи као основа за прављење пластике, полиестера, горива и других хемикалија за домаћинство и индустријску употребу.

До сада су научници имали муке да јевтиним путем добију употребљиве количине хидроксиметилфурфурала из гликозе. Амерички научници предвођени Конрадом Зангом успели су у свом раду тако што су смислили нови катализаторски поступак додајући металне хлориде у растварач биљне целулозе. Јонизована течност растварача омогућила је металним хлоридима да шећере претворе у хидроксиметилфурфурал ■

СМРЗНУТА БЕБА

Ово младунче мамута старо 10.000 година откривено је у леденом беспућу северозападног Сибира. Сматра се да је то до сада најбоље очувани примерак данас изумрле врсте. Истраживачи са Зоолошког института Руске академије наука кажу да су очи и сурла мамута, која је дуга 130 центиметара, потпуно очувани, као и неки делови крзна. Ако је ДНК мамута у добром стању, могло би чак и да се изведе клонирање ■

ЕНИГМАТИКА

КЊИЖЕВНИ АНАГРАМ

МА, ЈАКО ФОРСИРАН...
француски нобеловац ■

УКРШТЕНИЦА ЗА СТРПЉИВЕ

												Н	Р
										■			

УКРШТЕНИЦА

ВОДОРАВНО: 13. Угажена стаза у снегу, **14. Главни глумац у новом филму Дејана Зечевића, 15.** Име глумца Марвина, **16. Глумица у филму Дејана Зечевића, 17.** Падеж у латинском језику, **18.** Здробљено грожђе, комина, **19.** Упитна заменица, **20. Нови филм Дејана Зечевића, 23.** Нинајући успавати, **24.** Доживети пад, **25.** Лош, зао, **26.** Војска, **27.** Позив телефоном, **28.** Катран, **29.** Име глумице Манчић, **30.** Једнако, **31.** Врста плеса ■

УСПРАВНО: 1. Плакање, **2.** Знак у хороскопу, **3.** Набасати, **4.** Иридијумова руда, **5.** Тропско воће, **6.** Самогласник и сугласник, **7.** Област у старој Грчкој, **8.** Стара мера за течност (мн.), **9.** Које је од камена, **10.** Ознака за Орегон, **11.** Тибетанско говече, **12.** Онако велико, **14.** Врста малих шпијунских авиона, **16.** 13. и 22. слово азбуке, **18.** Опажати слухом, **19.** Тећи кап по кап, **21.** Појава на води, **22.** Грчки бог рата, **23.** Престанак живота, **25.** Стари Словен, **27.** Име певача и глумца Монтана ■

ОСМОСМЕРКА

В	И	Г	В	А	М	А	Н	А	П
Л	Б	Е	Р	Л	И	Н	Е	Р	А
А	Д	Н	А	М	А	К	О	Р	Т
Ц	Д	Д	Т	Г	У	Д	И	А	А
И	Е	А	А	Р	О	Ш	А	Д	Н
Н	В	Р	Р	Р	Е	Р	А	Р	О
Р	Д	Д	П	С	В	С	И	А	С
Ц	Е	Н	Т	А	Р	И	Е	В	Н
Т	М	А	Д	Е	Т	А	Н	Т	О
И	Р	С	Р	Р	Е	П	М	Е	Ц

У осмосмерци нађите шестословне појмове из пописа. Неискоришћена слова, читана редом, дају још један одговарајући појам.

АИКИДО
АМАНДА
БЕРЛИН
ВАРДАР
ВИГВАМ
ВЛАДАР
ВРАТАР
ГОРИВО
ГРМУША
ДАРВИН
ДЕТАНТ
ДРАГАН
МЕДВЕД
МЛАДЕН
ПАНАМА
ПРОДОР
САНДРА
СОНАТА
ТРЕСЕТ
ЦЕНТАР
ЦРНИЦА
ЏЕМПЕР
ЏОНСОН
ШЕСТАР ■

РЕШЕЊА НА СТРАНИ 65

КРИПТОГРАМ

ТРСКА
КАДАР
КИПЕР
МАШТА
КУНА
РЕМЕН
ГАНГ

АНАГРАМ

ПСТ, КЕРЕЋЕ!

ПОМИЦАЉКА

Презимена шест глумаца помакните лево--десно како бисте у двема узастопним колонама добили презимена двојице славних америчких глумаца ■

РЕДФОРД
БАНДЕРАС
НИКОЛСОН
ХИМЕНЕЗ
РЕЈНОЛДС
СТАЛОНЕ

ДИСКРЕТНИ ШАРМ МОРСКЕ КОРЊАЧЕ

Година је 1852. У Београдској тврђави оружје гланцају турски војници. У вароши изван зидина неки други свет, измешан али опет подељен по својим насеобинама, памћењима и надањима. У део тог света стиже Сигфрид Капер (1821–1897), један од најзначајнијих преводилаца српских народних песама на немачки језик али и путописац. У свом „Крстарењу по јужнословенским крајевима" забележио је и ово:

„Ушао сам у радионицу и сео на један четвороструко пресавијен ћилим који је шегрт на Хасанов миг простро за мене на под.

'Па како ти се допада код нас?', упита Хасан, савијајући при томе нови комад глине у калуп. 'Је ли овде све другачије него тамо преко у вашим швапским варошима?' Уверавао сам Хасана да ме та шарена и за мене можда мало необична и страна врева веома занима и да напросто не могу да је се нагледам. 'Код нас у Београду има се шта видети', настави он. 'Овамо долазе људи са свих страна света: има ту и Македонаца, Грка, Бугара, Босанаца, Херцеговаца, Црногораца, па и Шваба!' 'Одакле си ти, мајсторе Хасане?', упитах га ја. 'Ја? Ја сам ти рођени Београђанин', одговори Хасан. 'Ти се сигурно још сећаш времена кад је Београд припадао вашем султану.' 'Ех, како не бих! Добро се сећам мог детињства и како сам одлазио у варош и гледао околне улице.' 'Како то?' 'Па ето, стоје ту куће и ту су и бујне баште, и у њима станују Срби, они су ти господари у њима, а у некој од тих кућа бих ја сада седео да је Алах тако хтео. Иако сам ти ја сада само један частан лулација, мој отац је био један од најимућнијих спахија и уживао је велики углед код паше; он је могао да испоклања више дуката него што их данас поседује неки богати Србин. Али су се времена променила!"

Мењао се, наравно, и Београд. Осећали су то и његови становници, попут већ поменутог лулације Хасана. А како су га видели странци, пре свега путописци, е, о томе нас је известио др Ђорђе С. Костић, научни саветник Балканолошког института Српске академије наука и уметности. И то на два начина: недавном изложбом у Конаку кнегиње Љубице и репрезентативном књигом – ката-

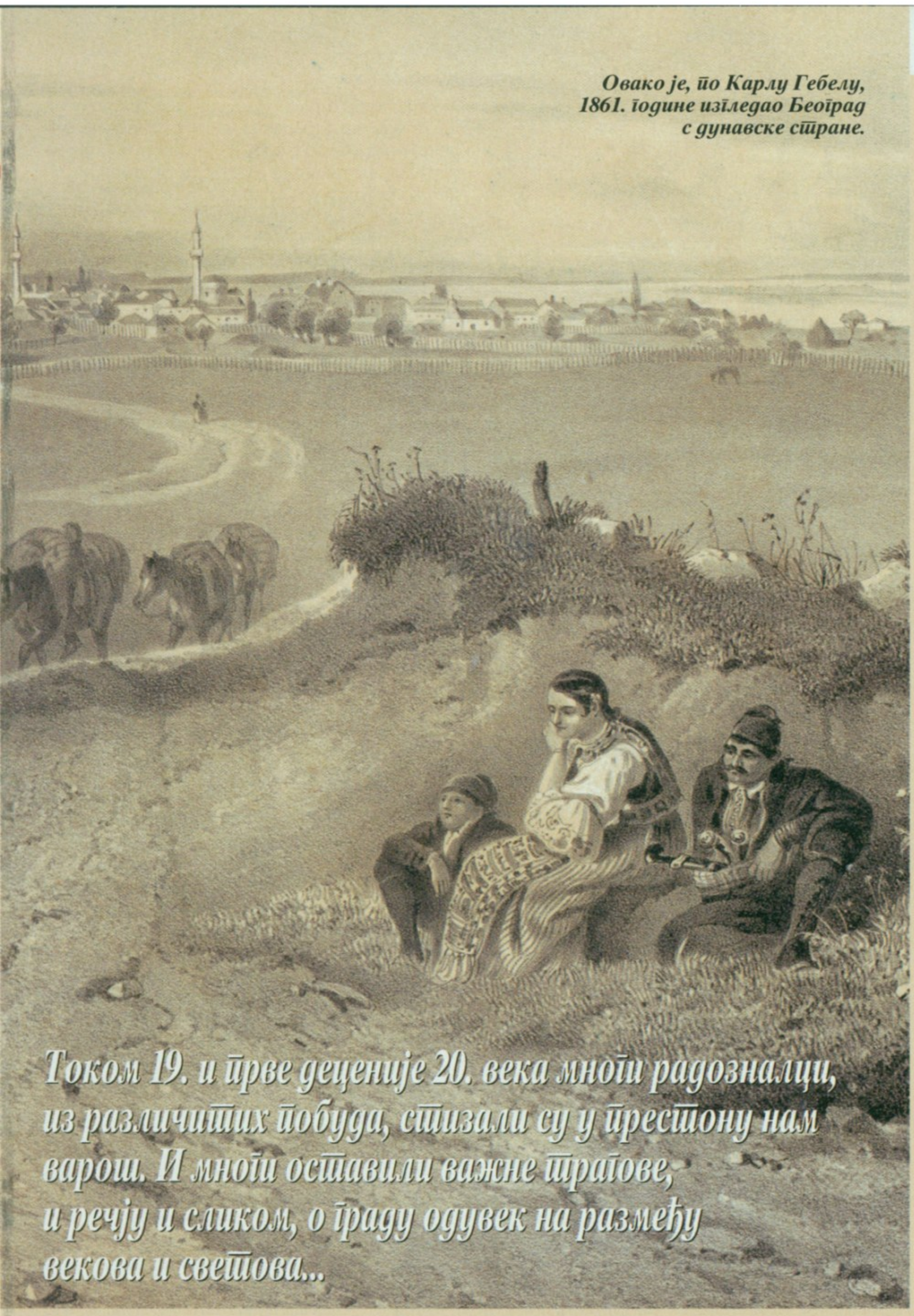

Овако је, по Карлу Гебелу, 1861. године изгледао Београд с дунавске стране.

Током 19. и прве деценије 20. века многи радозналци, из различитих побуда, стизали су у престону нам варош. И многи оставили важне трагове, и речју и сликом, о граду одувек на размеђу векова и светова...

логом. Обоје истоветног наслова – „Заљубити се у један град, европски путописци у Београду /1815–1914/". А обоје у организацији, односно издању Музеја града Београда, Народне библиотеке Србије и Народног музеја у Београду. Леп и по културно-историјску баштину главног нам града драгоцен подухват.

Заљубити се у један град

У својој многовекој повести Београд се осмехивао, дискретно заводио а, понекад, богме, и мрштио шароликој групи путописаца међу којима је било ходочасника, дипломата, војника, свештеника, лекара, апотекара, инжењера, археолога, картографа, сликара али и пустолова. Неки су свој, дужи или краћи, боравак преточили у речи, други су тај сусрет обележили сликом, а појединци и једним и другим. И сваки пут је Београд био другачији, али увек свој, зависно од времена боравка али и од наклоњености посетиоца.

Овој причи заједничко је да је „током деветнаестог и првих деценија двадесетог века Београд прешао дуг пут. Од града занимљивих подсећања на прошлост, на сукобе, ратове и разарања, од града који је био предстража једног царства, постао је град савременик својих посетилаца". Још кад се један гласовити путописац, и то из империје „у којој сунце не залази", заљуби у њега, еееј.

Реч је о Херберту Вивијену (1865–1940), дописнику многих енглеских листова који је путовао Русијом, Турском, Сомалијом, Етиопијом, Шпанијом, Мађарском и Балканом. Србију је обишао 1896. и годину дана потом штампао књигу путописа под насловом „Србија. Рај сиромашног човека". И особа која је видела и света и људи овако је ламентирала над Београдом, много пре Милоша Црњанског:

„Како се често дешава да путник посети неко чувено место очекујући много, а одлази из њега потиштен и разочаран. Овакви случајеви су са: Атином, Рајном, Св. Петром у Риму. Међутим, отишао сам у Београд не очекујући ништа – ни декор, ни призоре, ни веселост, нити ишта занимљиво – а сада сам тако потпуна жртва његовог заводљивог шарма да од њега морам да се одвојим с највећим болом. Ово је неко ново осећање: заљубити се у један град."

Феликс Каниц: Ликови посланика

Осећања су, наравно, важна потка, нит која се провлачи кроз прећу сваког путописа, али су и драгоцено сведочанство о једном граду – пределу и његовим људима у одређеном тренутку. Дакле, овако је изгледао Београд на длану путописне литературе 19. и првог десетлећа 20. века.

Кад река не пушта

Сви путеви са Запада који су водили у Београд били су „таласасти". Мало Дунавом, па онда Савом. Енглески дипломата Ендру Арчибалд Пејтон (1811–1874) пише 1844. године:

„Превоз чамцем од Земуна до Београда са аустријским веслачима кошта пет цванцика, или око пет шилинга и шест енглеских пенија; он траје пола сата, то јест, двадесет минута за пловидбу низ Дунав и десет минута за веслање Савом узводно. Кад смо стигли до ниског рта на споју река, запазисмо јасне линије двеју река, уобичајено мрки и прљави Дунав, док је Сава много чистија.

На домаку обала Саве налазиле су се неке велике лађе којима се тргује на реци; нове су тако необично изрезбарене, офарбане и чак позлаћене, као оне које се могу видети у Дорту и Ротердаму. Немају палубу – робу покрива дрвена надстрешница а лађари се крећу по даскама на горњој ивици..."

А петнаестак година раније (1830), широко образовани пруски официр Ото Дубислав фон Пирх доживео је праву малу драму:

Један призор са Дорћола на цртежу Феликса Каница.

Део Велике пијаце која се налазила на данашњем Студентском тргу.

„Од раног јутра беше се подигла жестока бура. Дунав је бацао велике таласе који често запљускиваху лађу и који нас бацаху час доле, час горе. Пловили смо према Ратном острву па затим његовом јужном обалом. После вожње од два сахата стигосмо напослетку на турско земљиште под београдским брегом..."

Није се боље провео ни већ поменути Сигфрид Капер (1852):

„Чинило се да река неће да нас пусти и да нас вуче натраг. И с десне и с леве стране бродица је била изложена силним ударима таласа који као да су били љути што ових неколико дасака пружа толики отпор. Четири момка, међу њима и један црнац сјајне црне коже, седели су као приковани на својим клупама и својим витким веслима су у равномерном такту савладавали снагу таласа. Стари Турчин је седео на једном ћилимчету на задњем крају бродице, у једној руци је држао кормило, а у другој свој чибук, узвишено пуњкајући свој плави дим у ветар..."

Вива, Вивијен!

И онда радознали путници склони бележењу својих друмовања дижу главу и упућују дуг поглед према граду:

„Иза тврђаве, која штрчи на самом саставу река, налази се варош. Српска, или главна четврт, пружа се падином ка Сави; турска махала према Дунаву. Могао бих да упоредим Београд с морском корњачом чија је глава тврђава, потиљак шеталиште Калемегдан, десни бок турски, леви српски део града, а гребен леђа улица која се пружа од шеталишта до Стамбол капије..." (Ендру Арчибалд Пејтон, 1844)

А само три године раније, француски публициста Адолф Бланки исписује ове, прилично горке, редове:

„Чим се човек приближи Београду, осим неколико лепих кућа са зеленим капцима, изграђених у европском стилу, све друго што види носи турски печат: зидине тврђаве у рушевинама, високи бели минарети испреплетани чемпресима, разнобојне решетке на прозорима, излокана калдрма, гомиле ђубрета по улицама. На једном месту куће у рушевинама, мало даље голи простор, прљаве и мрачне радње, прозори без окана, становници у ритама..."

Његов земљак, слависта Луј Леже, тридесетак лета доцније, у књизи „Словенски свет" као да види неки други град:

„Време пролази, брод непрестано плови: Београд се најзад појавио на видику. Најпре се опажају врх позлаћеног торња Саборне цркве и тврђава са бившим пашиним двором, па онда напуштена џамија на брежуљку чије подножје запљускују таласи Саве и Дунава. Млада престоница ређа на брегу, једне изнад других, своје беле куће, подигнуте већином усред каквог шумарка..."

Алфред Рајт, енглески путописац, у књизи „Авантуре у Србији", 1884. године не скрива своје усхићење:

„Убрзо су сунчеви зраци, ипак, растерали измаглицу и тамо, на око неколико стотина јарди од нас, лежао је Београд: импозантан низ зграда белих зидова и зелених кровова и цркава блиставих торњева, подизао је терасу над терасом до приличне висине изнад нивоа воде. Изгледао је тако сјајно и дивно да смо Хајмс и ја, у екстази одушевљења, непрестано честитали један другоме на томе што смо изабрали овако шармантно место за почетак наших операција..."

После увида у бар део текста Херберта Вивијена из 1896. године, Београђани би мирне душе могли да ускликну „Вива, Вивијен". Јер, ево шта је он, романтичарски занесено, написао о Београду:

„Знам мало тако пријатних изгледа као што је прилаз Београду воденим путем, у лепо пополдне. Ако нисте тамо били откако је, пре неких тридесетак година, последњи бимбаша однео своју торбу и пртљаг, једва ћете поверовати да је то исти град. Он је био тада као и увек – Београд, Белграде – значи 'бео град', али он је више од тога, он је и лепи град.

Беле куће блистају на сунчевој светлости као стадо свежих оваца, раштркане овде-онде по брду све до Саборне цркве; док римска тврђава, потамнела од старости, пружа најхармоничнији контраст који може да се замисли, са липама и багремовима што несташно провирују између зграда и, сусрећући се код Калемегдана (зараван крај тврђаве), трепере лако на поветарцу..."

Кафана нас одржала, њојзи...

Путописци су оставили упечатљив траг и о граду изнутра. О његовим механама, трпези, калдрми, људима... Свако на свој начин и свако у своје време. Све се мења, само су промене сталне, рече једном један филозоф.

Већ поменути Ендру Арчибалд Пејтон, енглески прецизно, 1844. године прави инвентар београдских кафана:

„Готово све домаће кафане држе муслимани; једну... држи један Арапин, рођен уз Уду у Индији, другу један Јеврејин; у њу иду деца Израиља и она је врло прљава. Једном сам ушао да пушим наргиле и видим објекат, али сам одмах изашао. Неколико Јевреја играло је на подигнутој клупи трик-трак разговарајући на шпанском; чинило се да у својим крзнима и одећи имају ону дубоку, масну прљавштину која... карактерише северњачку прљавштину у односу на прљавштину јужних народа. Индијчева кафана је, насупрот овој, била савршено чиста и нова..."

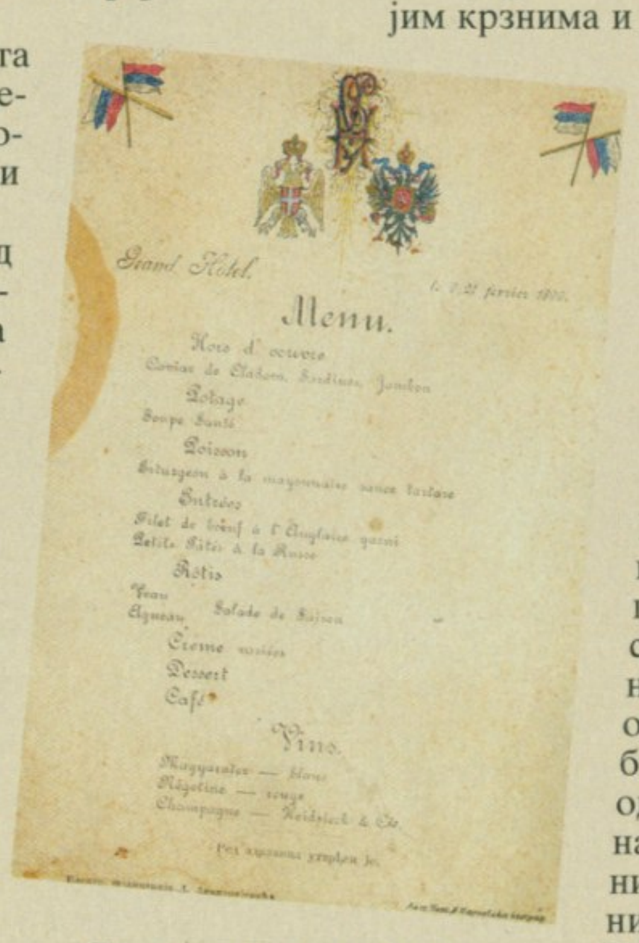

Странци су могли да се осећају као код своје куће: јеловник хотела „Гранд" на француском, 1898. године

Ни Сигфрид Капер, ако је веровати овом запису из 1852. године, није био очаран кафанама:

„Најбоља турска кафана у Београду издвајала се од других и лошијих само по томе што се налазила на првом спрату неке куће на углу. У њу се улазило степеницама опасним по живот, на њима је била наталожена прљавштина од више деценија. Сама кафана била је пространа, али тако ниска да нешто виши човек ту није могао да хода усправно. Унаоколо, уз зидове, били су намештени широки али свега два педља високи миндерлуци прекривени ћилимовима. Ту није било ни столова, ни клупа, ни столица, ни огледала. Неколико крчага и ибрика стајало је на поду код улаза. У једном углу је о зид било прислоњено повише чибука. Зидови су на чудан начин били ишарани зеленом, црвеном, плавом, наранџастом бојом..."

Ништа зато. Кафане ни тада нису вапиле за посетиоцима. Рударски саветник Вилхелм Рунге 1875. године бележи:

„У свако доба дана у кафани се пије кафа, потом шљивовица (ракија), коњак (комовица), вино, а у Београду се пије пиво. Имам утисак да у српским градовима мушкарци, после преспаване ноћи, журе да стигну у кафану. Учитељи и директори високих школа, службеници и пословни људи, чије радно време почиње у осам или девет часова, могу се већ око шест ујутро наћи у кафанама. Речено ми је, такође, да се у београдским кафанама обављају многобројни послови..."

Време и људи су, разумљиво, склони менама (и механама), па тако, осамдесетих година 19. века, немачки писац и правник Густав Раш запажа:

„...Мени је далеко лакше да направим поређење када се присетим својих првих шетњи по Београду пре шест година. Тада сам у шетњу полазио из једне јадне гостионице, у којој сам имао једну крајње скромно намештену собу, а сада сам одсео у 'Српској круни', у једној са свим комфором опремљеној великој и лепој одаји с погледом на Калемегдан. У приземљу се налазе кафана, билијарска дворана, читаоница и трпезарија чија врата излазе на једну веранду окренуту према парку..."

Овде већ много пута помињаног Херберта Вивијена није мрзело да потанко опише шта се све, али и како, једе:

„Што се тиче праве српске кухиње, није тешко заволети је, и све су трпезе, мање-више, исте, једина разлика је у томе што горња класа више употребљава нож и виљушку.

Пре јела обично се пије шљивовица или комовица, из малих чаша. Као предјело износе се сир и кајмак, што је сасвим пријатно кад није зачињено црним луком.

Готово сталан увод у српске оброке је чорба, густа течност која засити и напоји гладног човека. Она се справља од великих комада рибе или пилета, а додаје се још и пиринач, парадајз, паприка, кајмак, сирће или лимун, и други укусни зачини.

Још једно омиљено јело, исто тако примљено од Турака, јесте ћувеч, смеша која се састоји од меса, пиринча, парадајза и разних мирођија.

Кад Србин уђе у ресторан да поручи лак обед, скоро увек затражи ћулбастију, која је само танко и, авај, често жилаво парче меса, јако масно и са много пресног лука.

Турски ћевапи, четвртаста парчад меса, од којих је свако добар залогај, сервирани на дрвеним ражњевима и са много лука, такође се често једу..."

У књизи ипак симболичног наслова – „Рај сиромашног човека" – Вивијен даље наводи да се „најбоља српска кухиња може наћи у ресторану 'Руски цар' и у Топчидеру; али, морам да кажем да сам у унутрашњости јео много боље него у престоници, и чуди ме да такви патриоти, као што су Београђани, више воле безвредне стране имитације него своја стварно укусна јела..." Запис је, да поновимо, из 1896. године.

Утицај обућара на врсту калдрме

Мора да је Николо Лазаро, италијански извештач из српско-турског рата 1876. године, био опако љубоморан на београдске обућаре, незадовољан својим новинарским примањима. Јер:

„Посматрајући велики број обућара у граду, посумњао сам да градски оци калдрмишу улице шиљатим облуцима који праве брда, долине и планине, управо да би били од користи овом уваженом слоју грађана, тако бројном и доста радном. Можда грешим, али изгледа ми управо тако: пар обичних ципела у градовима са добро поплочаним улицама могао би трајати најмање месец дана, а у Београду не може издржати више од осам дана, премда им цена није мала..."

Али, време нема обичај да стоји, а Београд му се, све успешније, држи бар за пешеве капута. То, 1873. године, закључује и Густав Раш овим речима:

„Београд је за пет година постао један европски град. Највећи део турске вароши је нестао са лица земље; на све стране се радило на изградњи нових улица, на отклањању рушевина, на рушењу барака, на градњи нових вишеспратних европских зграда, на поплочавању улица, на уређењу зелених површина, на отварању продавница; укратко: здушно се радило на томе да Београд добије европско рухо."

Десетак година потом, Луј Леже, човек од путовања, бележи:

„У новој улици кнеза Михаила, правој, са тротоарима на обема странама и готово целој поплочаној, нижу се једна за другом вишеспратнице и радње по европском узору; оне су украшене космополитским фирмама које је израдила кичица домаћих уметника: Код Бенлије, Код Парижанина. Не бих рекао да ту има неке велике разлике..."

А шта је с људима? С Београђанима? Како су их видели и описали пролазници кроз 19. и почетак 20. столећа? Свакојако, наравно. Углавном, зависно од времена боравка у престоној нам вароши.

Сведочанство енглеског путописца Александера Вилијама Кинглејка из 1834. године прилично је тмурно: „Стално срећете турбане и људска лица, али они за вас немају ничега – ни добродошлице, ни чуђења, ни презира; гледају вас као што ми гледамо снег у децембру – као 'сезонско', необјашњиво и неугодно божје дело, послато можда за неко добро, али ће се то показати касније..."

Три године касније, Франсис Ерве, такође Острвљанин, бележи:

„Док смо шетали улицама, угледасмо свастику владајућег кнеза, лепу жену, веома лепо одевену, у врло дугу кошуљу уз тело и кратак капут оперважен крзном, којим је била оивичена и њена хаљина. Било је ту и златног веза и кићанки, и не без укуса, а на глави је имала некакав турбан, али другачији од свих које сам видео."

Ко је позавидео Христу?

Сигфрид Капер, лутајући београдским Дорћолом, исписао је 1852. године и овакву слику:

„Неколико старијих Турака седело је ћутке и са чибуцима испред себе наоколо по миндерлуцима и гледало кроз широке прозоре кроз које се пружао поглед на шароliки метеж по Бит пазару и Дорћолу. Они умеју тако сатима и данима да седе и не проговоре ни реч. Међу њима, нарочито међу старијима, има оних који су се повукли из свих послова, па одмах после доручка крећу у кафану, где код једног од прозора запоседну место на миндерлуку и мирно посматрају живот који се одвија на улицама. Тако проводе дане у пушењу или сањарењу."

Није, дакле, било оног „пушење или здравље" или им је било сасвим свеједно.

Француски политичар, адвокат и публициста Жозеф Ренак 1879. године готово да исписује оду Београђанима:

„Срби ме нису нимало разочарали. Они су заиста оно што сам о њима дознао из њихове херојске историје: 'Сваки Србин је џентлмен', рекао је не знам више који енглески путник. Ход им је поносан, држање као у племића. Господственост зависи умногоме од мршавости, виткости; дежмекаст човек ретко кад је отмен. Готово су сви Срби које сам сретао витки и мршави, и могао бих најбоље да их упоредим са оним Ватоовим властелинима који се држе тако право, који су тако природно љупки и танани да човек већ на први поглед прозире у њим удвараче и људе увек мирне и кад су усред опасности..."

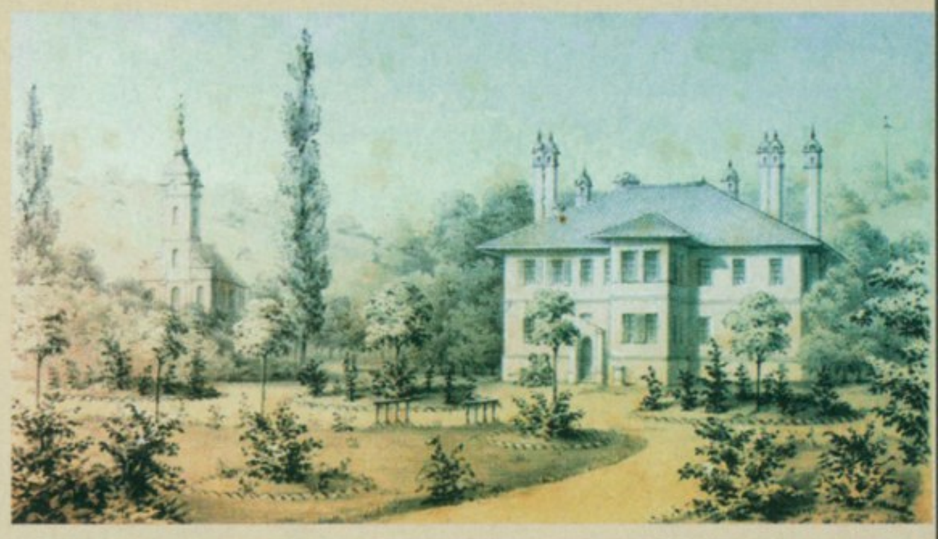

Конак кнеза Милоша у Топчидеру 1857. године на литографији Куна фон Квицова.

Можда је ово мозаично путовање кроз прошлост Београда виђену очима европских путописаца – од којих смо отели само камичке – најинспиративније завршити следећим запажањем италијанског адвоката, новинара и писца. Дакле, Ђузепе Барбанти-Бродано, година 1876, књига „Србија":

„Али једна млада жена, висока, упадљива облика, црвенкасте боје коже, граорастог бадемастог ока, са много бујне и слободне косе, са џубетом по зуавски искићеним са много изношене свиле, са хаљином као саливеном и приљубљеном на њој, која је оцртавала облике тела и са лепим малим ногама у тесној обући, како се каже, по пољској моди, подсети ме, својом лепотом и својом полуазијском ношњом, на причу о Самарићанки на бунару која, неко време, један тренутак, учини да позавидим Христовој судбини; не на крсту, разуме се, већ на бунару" ■

Петар Милатовић

Хотел „Москва" на разгледници из 1913. године.

10 МАЧАКА КОЈЕ

Ако понекад и одбијају да се мазе, фркћу и пуштају канџе, то вероватно није случајно. Можда очекују једно обично „хвала” за све што су у прошлости урадиле за човека

ПРИРОДА ЈЕ ОГРОМНА МАЧКА?

Да ли је мачка једноставног имена – Мачак – можда имала пресудну улогу да „геније из Смиљана” одлучи да се посвети науци? Иако би било сувише смело тако нешто тврдити, то што му се догодило кад је имао само три године вероватно је имало утицаја на пут који ће изабрати и који ће од њега створити једног од најзначајнијих умова 20. века.

Никола Тесла (1856–1943) присећао се једне изузетно хладне зиме. У природи се, што он тада није могао да зна, створио велики набој статичног електрицитета. Људи који су пртили стазу кроз снежне наносе остављали су за собом трагове за које се чинило да светле, а ако би грудва ударила у зид или дрво, снег би се распршио на све стране, као ватромет. Да није било његовог омиљеног мачора, можда Никола на све то не би обратио велику пажњу.

„Куд год бих пошао, Мачак би ме пратио. У сутон осетих потребу да га помилујем по леђима. Оно што сам запазио било је чудо пред којим сам занемео. Мачкова леђа била су попут плоче светлости, а моја рука производила је кишу искри чији је прасак одјекивао целом кућом. И мом оцу ова појава била је посве нова. Приметио је да то није ништа друго него електрицитет, онај исти који се јавља на дрвећу, за време олује. Ја сам се запитао: да ли је природа једна огромна мачка? Ако је тако, ко њу чешка по леђима? Може бити само Бог.”

Читав тај призор распалио је дечакову машту, Никола Тесла читав живот посветио је разумевању електрицитета. Неки научници сада тврде да је Теслино дело 20. век учинило могућим ■

ЧЕТВОРОНОЖНИ ЈУНАК ОПСАДЕ СТАЉИНГРАДА

Битка за Стаљинград била је најкрвавија битка у Другом светском рату, али и једна од најдраматичнијих епопеја људске историје. Од 21. августа 1942. до 2. фебруара 1943. године Немци су покушавали да сломе отпор Црвене армије и заузму данашњи Волгоград. Срећом, нацисти су напокон савладани, али уз огромне жртве – страдало је око два милиона становника.

Мачка по имену Мурка остаће упамћена као један од јунака опсаде. Пошто је било јасно да је кретање улицама Стаљинграда било равно самоубиству, у штабу совјетских трупа размишљали су на који начин да сазнају положаје појединих непријатељских артиљеријских упоришта. Ко је неопажено могао да се креће улицама и да преноси поруке? Црвеноармејци су на задатак почели да шаљу једну обичну уличну мачку. И, заиста, Мурка се неометано кретала и извршавала задатке, као да је осетила да учествује у писању важних страница историје. Њен подвиг изазивао је дивљење и међу савезницима. У лондонском листу „Тајмс” појавио се текст о Мурки која је, подједнако с другим борцима, проглашена херојем опсаде Стаљинграда ■

СУ ПРОМЕНИЛЕ СВЕТ

ФИЗИЧАР С РЕПОМ

Мало научника може да се похвали академском каријером коју је забележила једна сијамска мачка. Како се уопште догодило да Џек Хетерингтон, професор на Државном универзитету Мичиген, свог четвороношца произведе у стручног сарадника?

Као млад научник, Хетерингтон је свој рад из физике покушао да објави у једном стручном часопису. Оно што је смео с ума било је да се те, 1975, године очекивало да рад буде урађен у сарадњи с неким другим научником. Џек Хетерингтон досетио се кога да произведе у стручног саветника. Свом четвороножном љубимцу наденуо је бомбастично име Felis Domesticus Chester Willard и, никоме не откривајући тајну, потписао га у часопису. Хетерингтону се толико допала подвала да је 1980. одлучио да Ф. Д. Ч. Вилард постане једини аутор новог научног рада који је те године већ могао да се потпише једним именом.

Ко зна да ли би се ова уједурма икада обелоданила да није било једног сарадника из стручног часописа који је једног дана закуцао на врата Хетерингтонове канцеларије. Кад му је секретарица објаснила да је Хетерингтон на путу, био је упоран док није открио уваженог Ф. Д. Ч. Виларда. Није могао да верује да се ради о мачки ■

КАКО ПРИЗВАТИ СРЕЋУ?

Широм Јапана, у највећем броју ресторана, продавница, канцеларија на видном месту стоји фигура мачке с подигнутом левом или десном шапом. То је чувена Манеки Неко – мачка која, бар се тако верује у Земљи излазећег сунца, доноси срећу, богатство и благостање. Зашто је једна мачка постала тако значајан симбол?

Постоји неколико легенди. Једна каже да је неки племић, јашући на коњу поред неког срушеног храма недалеко од Токија, угледао мачку и учинило му се да га дозива. Знатижељан, скренуо је с пута и пришао животињи. У том тренутку мунја је погодила баш оно место на коме се племић до тада налазио. Догодило се то у едо раздобљу, које је трајало од 1603. до 1867. године.

Уверен да му је мачка спасла живот, племић је обновио храм. Протекло је много година и једног дана мачка је угинула од старости. У знак сећања на мачку која му је спасла живот, племић је одлучио да јој подигне споменик. Тако је настала прва Манеки Неко, фигура мачке препознатљивог изгледа која је у Јапану симбол добростања ■

НАГРАДА ЗА НЕСЕБИЧНОСТ

Марта 1996. године у једној напуштеној гаражи у њујоршком предграђу Бруклин избио је пожар. Ватрогасци су убрзо савладали ватру, срећом није било људских жртава, али могла је да настрада једна читава мачја породица. То се није догодило због велике пожртвованости мачке која је, по цену живота, спасла својих пет мачића: извлачила их је једно по једно. Чак и кад јој је крзно било готово сасвим опрљено, а очи се затвориле од дима и пламена, није одустала. Кад је извукла и последње, пала је и остала непокретно да лежи.

О подвигу мачке коју су прозвали Скарлет писале су све новине не само у Америци. На адресу „Норт Шор енимал лиг" ветеринарске клинике, где је била збринута с мачићима, стигло је више од десет хиљада писама из целог света. Јавност је забринуто пратила судбину нејаких мачића. Само је једно подлегло повредама. Чим су довољно ојачали, подељени су одабраним породицама.

„Норт Шор енимал лиг" клиника установила је награду Скарлет аворд, названу по пожртвованој мачки. Ова награда додељује се сваке године животињама које су показале изузетну храброст, али и људима који су заложили свој живот да би спасли туђ ■

МАЧЈА ФУГА

Италијански композитор Ђузепе Доменико Скарлати (1685–1757) оставио је за собом велики број опера и више од пет стотина соната. Оно што је мање познато јесте Скарлатијева љубав према мачкама, посебно љубимици коју је звао Пулчинела.

Пулчинела није имала никаквих забрана. Док је Скарлати компоновао, она је несметано могла да се шета преко дирки клавсена за којим је маестро радио. Скарлати није обраћао пажњу на тонове које би мачка произвела ходајући по диркама што и није чудно јер су то били сасвим неповезани звуци, без икаквог смисла. Међутим, једног дана маестру се учинило да је Пулчинела створила занимљиву композицију коју је он одмах записао и надоградио. Скарлатијева фуга имала је велики одјек код публике и остала упамћена до данас. Захваљујући Францу Листу (1811–1886), мађарском композитору и великом пијанисти, ова Скарлатијева фуга постала је позната као „Мачја фуга" и под тим називом изводи се у концертним салама широм света ■

та по неколико мачака које лове мишеве. Зашто је онда баш Таузер заслужио да му после смрти подигну споменик? Пре свега, био је то дуговечан мачор – живео је од 1963. до 1987. године. За скоро двадесет четири године ухватио је око 29.000 мишева. То му је донело и другу почаст – ушао је у Гинисову књигу рекорда као мачка која је уловила убедљиво највише мишева.

Таузер је још за живота био славан. Појављивао се у телевизијским емисијама, о њему су писале новине, новинари су

ГИНИСОВ РЕКОРДЕР

Испред дестилерије „Глентарет", недалеко од Крифа, града у шкотској грофовији Пертшир, стоји бронзана статуа мачка по имену Таузер. Тако су управа и запослени показали захвалност свом четвороножном раднику који је, као први штит одбране, штитио силосе јечма од мишева.

За оне који можда не знају, у „Глентарету" се прави један од најпознатијих вискија – „фејмос граус". Као и у већини дестилерија, и у овој се увек мо-

долазили да га „интервјуишу". Посетиоци дестилерије обавезно су се с њим фотографисали уколико би их мачор удостојио. На његово име стизало је на стотине писама. Сви су желели да сазнају како је Таузер успевао дневно да ухвати у просеку три миша. Непроверена је прича да су сваке вечери запослени мачку остављали чинију с млеком у које су сипали неколико капи, претпостављате – вискија марке „фејмос граус" ■

ДОАЈЕН ПОЗОРИШНИХ ДАСАКА

Ови четвороношци омиљени су и у готово свим позориштима у Великој Британији. За глумце и запослене у театру најмање је важно што ове животиње тамане мишеве, много им је значајније што оне, како се верује, умирујуће делују на човека и што, наводно, доносе срећу.

Један од најчувенијих позоришних љубимаца свакако је Бирбом, мачак који је био дугогодишњи станар позоришта „Глоуб" на лондонском Вест Енду (данашњи „Гилгуд"). Бирбом, који је добио име по познатом енглеском глумцу Херберту Бирбому Трију, могао је да ради шта му се прохте. Иако није волео исто баш све глумце, као добар дипломата није то отворено показивао и, кад би одлучио, дозвољавао је свима да га мазе. Често се догађало да током представе прошета позорницом високо уздигнутог репа, као да жели да потврди своју важност.

У позоришту је живео двадесет година. Почео је да губи вид и слух, па га је на своје имање примио пензионисани позоришни столар, где је и угинуо марта 1995. године. Вест о његовој смрти објављена је на насловној страни позоришног часописа „Стејџ", а његов портрет и данас краси хол позоришта „Гилгуд" ■

МЕЂУНАРОДНИ СКАНДАЛ ЗБОГ МАЧКЕ

Од 1961. до 1963. године Џон Кенет Галбрајт био је амерички амбасадор у Индији. Током посете Гуџарату, једној од индијских држава, двојици Галбрајтових синова поклоњена су два сијамска мачета. Старији је свог љубимца назвао Ахмадабад, по граду где се омацио. Мače су скраћено почели да зову Ахмед, што је једно од многобројних имена по којима је познат исламски пророк Мухамед.

Све је било у најбољем реду док прича о имену мачета није доспела у новине. У јавности је настала права бура. У суседном Пакистану избили су чак и немири јер је становништво сматрало да породица Галбрајт вређа њихова верска уверења. Америчке званичнике нису остављали на миру, нападали су их на улици, зграда амбасаде је каменована, многи су тражили Галбрајтову главу.

Страсти су се једва некако стишале. Галбрајт је јавно морао да се извини и објасни да му ни у ком случају није била намера да мачки да име исламског пророка, али да ће, да би схватили да су његове намере часне, љубимцу ипак променити име у Гуџарат ■

ГОВОРЉИВА БЛЕКИ

Како су Карл и Елејн Мајлс успели своју мачку да науче да говори, остаће тајна, тек, њихова љубимица по имену Блеки заиста је испуштала гласове који су подсећали на неку врсту говора. У једном тренутку Блеки је постала толико славна да је гостовала на америчкој националној телевизији, радију, о њој су писале све новине. Међутим, по оној нашој народној – свако чудо за три дана, како је слава изненада стигла, тако се брзо и угасила.

Мајлсови су се маја 1981. године досетили да мачку почну да показују пролазницима на улицама Огасте, градића у америчкој држави Џорџији. Блеки је увеселављавала пролазнике реченицама: „Хоћу своју маму!" или „Волим те." Све би било у најбољем реду да Карлу и Елејн градске власти нису послале захтев да, уколико желе да наставе с уличном представом, морају да затраже дозволу и да месечно плаћају педесет долара.

Мајлсови су се наљутили и жалили се суду објашњавајући да се не ради о представи, већ да они, као и њихова љубимица, имају права да слободно изражавају своје мишљење у јавности. Ипак, прво је локални суд, а потом и врховни донео пресуду да Мајлсови морају да плате дозволу, уз следеће образложење: иако је њихова мачка по имену Блеки заиста обдарена необичном способношћу која подсећа на говор, она се ипак не може сматрати особом и према томе за њу не важе исти закони прописани за људе. У судском објашњењу даље пише да, ако већ Блеки жели да се избори за слободу говора, морала би сама да поднесе тужбу, а не да то неко ради у њено име ■

В. Софреновић

ZAGREB
KRAŠ
1911

Želimo vam srećnu, predivnu, razigranu i naravno, slatku 2008. godinu!

Draga deco!

I ove godine Kraš vam poklanja dečiji kalendar za 2008. godinu.
Skupite 4 kesice KIKI bonbona i jednu etiketu ili kesicu KRAŠ EXPRESSA i do 31.decembra 2007. pošaljite na:
Kraš commerce d.o.o., p.f. 505, 11200 Beograd
Prvih 2.000 pošiljki nagrađujemo dečjim kalendarom KRAŠ!

126574

П'У СУНГ-ЛИНГ

ЦВРЧАК

За време владавине династије Минг, познате као Прожимајућа врлина, борбе цврчака беху веома омиљене на двору и сваке године прост народ морао је да снабдева племиће цврчцима које су ови онда испробавали у борби. У Цветној Сенци, нашој покрајини у западном Шенсију, цврчака нема баш у изобиљу. Међутим, наш судија желео је да се додвори својим претпостављенима па је успео да им нађе једног који се показао као велики ратник. Захваљујући томе, Цветна Сенка наименована је за дворског снабдевача цврчцима.

Природно, судија је онда пребацио ту одговорност на људе из суседства, а цврчци у нашој покрајини постали су права драгоценост. У нади да још више дигне цену, младеж у нашим градовима често је гомилала изванредне примерке које би ухватила. Препредени чиновници искористили су то нагомилавање цврчака као изговор за претраживање кућа. Кад год су трагали за сакупљеним цврчцима, пленили су и веома велики број других добара упропашћавајући на тај начин дотичне породице.

У Цветној Сенци живео је човек по имену Чини-добро. Он је низ година провео као кандидат за положај најнижег чиновника, али без икаквог успеха. Чини-добро био је претерано ревностан и простодушан, па су га лукави чиновници поставили на место поглавара суседне области. Кад се једном ту нашао, као да се заглавио – ни стотину планова и трикова не би га одатле извукли. Кад није био у стању да прикупи довољно пореза од људи, морао је да дода новац из властитог џепа. За годину дана читав његов иметак био је потрошен.

Иста ствар догодила се и кад је дошло време да се сакупљају цврчци: Чини-добро није могао себе да натера да их покупи од својих суседа, без обзира на то што без тога није био у стању да оствари квоту коју су му одредили претпостављени. Не налазећи излаза из те незавидне ситуације, он пожеле да умре.

– Какве користи има од умирања? – упита га жена. – Иди напоље и сам тражи цврчке. Можда ће те послужити срећа.

Од тада је Чини-добро из дана у дан од раног јутра до касне вечери био ван куће. Са шупљим бамбусом и кавезом од бронзане жице у руци, трагао је за цврчцима међу напуштеним зидинама и грмовима траве. Преврнуо је сваки камен и истражио све рупе, али без икаквог резултата. Иако је успео да нађе неколико примерака, били су мали и слаби – далеко испод просека.

Међутим, судија се строго држао наредбе. Након десет дана несрећни Чини-добро није био у стању да преда ни једног јединог цврчка па је морао да издржи казну од сто удараца бичем. Ишибали су га све док му крв није потекла низ обе ноге, тако да више није могао да ухвати ни најобичнијег црва. Падајући на свој кревет, он пожеле да га више нема.

Десило се да је једна губава старица, која је знала да прориче судбину, дошла тада у село. Жена Чини-добро узела је нешто новца за напојницу и отишла да је упита за савет. Испред врата пророчице већ се тискала гомила људи. Жена Чини-добро ушла је у кућу заједно с руменима, бледима и старима. Ниски сточићи за инсенс штапиће стајали су испред једне скровите одаје заклоњене завесама. Они који су дошли с питањима палили су своје инсенс штапиће и одавали поштовање лаким клањањем које се завршило притискањем чела на под. Пророчица је стајала с једне стране гледајући у небо и појући да би окупљеној гомили донела срећу. Гомила ју је слушала са страхопоштовањем. Сваких неколико минута комад хартије на којој су биле исписане речи које су савршено одговарале на питање молитеља, помаљао би се из одаје заклоњене завесама.

Жена Чини-добро стави свој новац на сталак, одајући исте почасти као и њени претходници. Негде у време ручка завесе почеше да подрхтавају, а онда се кроз њих промоли лист хартије који паде на под. На њему није било ниједне речи, већ само једна слика: цртеж неке напуштене капеле иза које се из стена гротескног облика уздизала онижа планина. Стене су се налазиле усред густог шипражја у коме се притајио драгоцени зеленоглави цврчак. Поред њега стајала је жаба која се спремала на скок.

Збуњена, жена је помно испитивала слику центиметар по центиметар. Кад су јој очи застале на цврчку, поглед јој се укочи. Она пресави хартију и врати се кући да је покаже мужу.

Чини-добро погледа цртеж и наглас помисли: „Ово мора да је начин да ми се каже где да ухватим цврчка!" Дуго је посматрао тај призор. Подсећао га је на будистички храм источно од села. Он се болно подиже ослањајући се на штап и храмљући, с цртежом у рукама, оде до тог храма. Иза здања налазили су се бројни древни гробови и он поче да се пробија између њих. На једном месту пред њим се указа стење чудног облика које се видело на цртежу. Пун опреза, подробно трагајући, он крену све дубље у густиш. Није било ни трага ни гласа од оног због чега је дошао, али он полако настави даље.

Онда једна жаба искочи из шикаре. Чини-добро био је изненађен. Он журно крену за њом, а жаба замаче у траву. Пратећи је у стопу, Чини-добро размакну влати траве и исколачи очи. У дну чучао је цврчак. Следећег тренутка цврчак поскочи и склизну у пукотину у стени. Чини-добро га заголица

Илустровао Бранислав Мојсиловић

оштром влати траве, али не успе да га истера напоље. На крају, он га извуче уз помоћ бамбусове цеви и пред њим се појави величанствени примерак цврчка. Чини-добро пружи руку и ухвати га. Инсект је имао велико тело и дугачак реп. Врат му је био тамнозелен, а крила боје злата.

Поносан на себе, Чини-добро стави цврчка у кавез и врати се кући где се цела његова породица обрадова као да је донео неко велико благо. Ставили су цврчка у ведро и хранили га разним житарицама да га сачувају до времена кад је Чини-добро имао да испуни своју следећу квоту.

Једног дана док је Чини-добро био напољу, његов деветогодишњи син кришом откри ведро са цврчком. Инсект нагло поскочи и нестаде толиком брзином да га је било немогуће ухватити. Кад га је очајни дечак некако стигао и притиснуо руком, виде да му је једна нога откинута и стомак распорен. Неколико тренутака касније, цврчак је угинуо. Дечак у паници заплака. Кад је све испричао мајци, њено лице постаде бело као смрт. „Лоша карма!", уздахну она. „Сад долази дан пропасти! Кад отац дође кући, он ће то с тобом да реши!" Обливен сузама, дечак оде од ње.

Након кратког времена Чини-добро врати се кући. Кад му је жена испричала шта се догодило, њега обли хладан зној. Ван себе од беса, он поче да трага за дечаком, али детету се изгубио сваки траг. Нешто касније нашли су га у бунару.

Очев бес претвори се у очајање. Ударајући песницама о земљу он поче да јадикује. Једино што је желео била је сопствена смрт. Муж и жена били су очајни и безнадни. Из њихове колибе више није излазио дим. Ћутке су гледали једно друго – више нису имали за шта да живе.

Предвече они кренуше да сахране дечака. Међутим, док су га љубили, осетише слаб знак дисања. Ван себе од среће, они га положише на кревет. Како је ноћ одмицала, дете као да се враћало у живот. Муж и жена одахнуше. Али, дечакове виталне моћи нису се вратиле. Његово дисање било је слабо и пригушено, као да га обузима сан. Тада Чини-добро скрену поглед ка празном кавезу и поново га обузе очајање због изгубљеног цврчка. На сина више није ни мислио.

Чини-добро је још лежао будан потпуно обузет бригом кад је сунце донело нови дан са истока. Изненада чуо је пуцкетаво цврчање које је долазило споља. Он се нагло диже и оде да види о чему се ради. Кад тамо, цврчак. И то веома велики! Одушевљен, он покуша да га ухвати, али овај нагло скочи у страну цврчећи док је све брже одмицао. А онда човек некако успе да га поклопи руком. Међутим, није осећао да га било шта голица по длану па помисли да му је цврчак ипак умакао. Али, кад је дигао руку, инсект скочи као тане, а Чини-добро журно крену за њим. Кад је скренуо иза куће – инсекта више нигде није било.

Чини-добро остаде на истом месту гледајући на све стране све док не опази другог цврчка како чучи на зиду. Међутим, тај цврчак је био веома ситан, црно-црвене боје – ни налик оном кога је изгубио. Чини-добро га је неко време неодлучно посматрао, а онда наставио потрагу за првим цврчком. Међутим, инсект са зида скочи и увуче се између његовог ревера и рукава. Обликом је био налик пегавом цврчку, крила су му била боје шљивиног цвета, глава четвртаста, ноге дуге. Чини-добро помисли да би од тог цврчка ипак нешто могло бити, па одлучи да га задржи.

Ставио је цврчка у кавез и помно га чувао мада се плашио да власти њиме неће бити задовољне. А онда му је пала на памет идеја: претходно ће проверити то створење у борби. И тако он посла по младог сеоског хвалисавца – овај је имао цврчка по имену Зелени Рак који је свакодневно побеђивао на локалним окршајима. Кад је угледао цврчка кога је ухватио Чини-добро, хвалисавац се једва уздржа да се не насмеје, а онда извади свог и стави га у кавез поред оног првог. Потпуно збуњен, Чини-добро није скидао ока са Зеленог Рака који је уливао поштовање. „Каквог сам јадног инсекта одгајио", помисли Чини-добро. „Од њега неће никад ништа бити. Али, можда би ипак требало да рескирам, ако ништа друго, шале ради." И тако он стави свог цврчка у ведро за борбу.

Мали цврчак је чучао и није се померао, попут ратника који се припрема за битку. Сеоски хвалисавац сада се већ наглас смејао. Чини-добро чекињом протрља цврчкове пипке да би га раздражио. Али он се и даље није мицао. Младић се држао за стомак од смеха. Али, тада његовом супарнику пође за руком да разљути цврчка који сав разјарен насрну на противника. Два инсекта ваљала су се један преко другог задајући један другом тешке ударце. Тресли су се и превртали од напора, док је борба постајала све жешћа. И тада мањи цврчак поскочи, испружи реп, исправи пипке и угризе противника за врат. Сав упаничен, хвалисавац растави инсекте и прекиде борбу. Мањи инсект цврчао је од весеља као да је знао да је сада оправдао господарево поверење.

Чини-добро још се дивио свом цврчку кад један петао прође отпозади, крену право на победничког инсекта и снажно га кљуцну. Чини-добро викну на петла покушавајући да га отера. Срећом, петао је промашио и инсект је одскочио у страну, на сигурно. Међутим, петао крену за њим и у следећем тренутку цврчак је већ био под његовом канџом. Блед и усплахирен, Чини-добро безуспешно је лупао ногама по земљи не би ли некако отерао петла. А онда је видео како протеже врат и снажно тресе главом горе-доле, лево-десно. А кад је пажљивије погледао, он спази цврчка како се забио у петлову кресту и ватрено га гризе. Пресрећан, Чини-добро подиже цврчка и стави га натраг у кавез.

Следећег дана он однесе цврчка судији који га љутито укори што му је донео тако слабашног и ситног инсекта. Чини-добро му је испричао шта се десило, али му судија није веровао па је опробао цврчка у борби и он је редом поразио све цврчке. Чак га је суочио с још једним петлом и резултат је био исти као и онај који му је Чини-добро претходно описао. И тако Чини-добро доби награду, а цврчка однесоше гувернеру. Одушевљен, гувернер понуди цврчка цару уз детаљан опис његове срчаности.

Након што је цврчак шампион смештен у царски дворац, огледао се са свим осталим борцима из царства: лептирастим цврчцима, цврчцима вилинским коњицима, жустрим цврчцима ударачима, челастим цврчцима с плавим пругама и многим другим изванредним примерцима. Али ниједан није могао да га победи. Штавише, цврчак победник умео је да игра уз звуке музике са цитре.

Цар је био толико задовољан да је гувернеру поклонио скупоцене кочије и свилу за одећу. А гувернер није заборавио одакле је цврчак стигао и није прошло дуго времена а судија је добио похвалу за изванредне заслуге. Сада је и он био пресрећан. Ослободио је Чини-добро његове дужности као поглавара и дао налог надлежном чиновнику да му додели тражени положај.

Више од годину дана након ових догађаја син Чини-добро дошао је свести, а његове виталне моћи обновиле су се. „Док сам спавао", рекао је он свом оцу, „постао сам цврчак. Тело ми је било тако лако. Могао сам да правим брзе скокове и био сам вешт у борби."

И сам гувернер богато је наградио Чини-добро. У року од неколико година некадашњи поглавар стекао је сто хектара обрадиве земље, двоспратну кућу с десет хиљада кровних рогова и хиљаде оваца и волова. И где год се појављивао у јавности његове сјајне кочије и раскошна одећа надмашивале су све што је имао било који племић ■

Превео
Дејан Д. Марковић

MPC Holding Kozmolina, generalni distributer Lego programa za Srbiju i Crnu Goru

127354

EPSON®
EXCEED YOUR VISION

REFOTO
Časopis za kulturu fotografije

BSProcesor
Zajedno možemo mnogo.

UČESTVUJTE U NAGRADNOM KONKURSU „SVETLOST I SENKE" KOJI ORGANIZUJU EPSON I ČASOPIS REFOTO, UZ PODRŠKU KOMPANIJE BS PROCESOR.

Za autore tri najbolje fotografije pripremili smo vredne nagrade: **I NAGRADA - EPSON ŠTAMPAČ RX685; II NAGRADA - EPSON MULTIFUNKCIJSKI UREĐAJ DX4450; III NAGRADA - EPSON FOTO SKENER PERFECTION V100 PHOTO.** Izbor najboljih radova vršiće stručni žiri.

Konkurs je otvoren do **1. DECEMBRA 2007**. Najbolji radovi će biti adekvatno prezentovani javnosti, nakon zatvaranja konkursa. Više informacija o konkursu i propozicijama možete pronaći na: www.bsprocesor.com/fotokonkurs, a radove možete slati na adresu: REFOTO, Pčinjska 17, 11000 Beograd.

103744

ОВО МОЖДА НИСТЕ ЗНАЛИ

● Схватање смисла вица са старењем постаје теже, кажу истраживачи са Вашингтонског универзитета. Они су **причали вицеве** студентима и особама старијим од 65 година. За сваки виц нудили су неколико могућих поенти, тражећи од испитаника да изаберу једну. Млађе особе боље су се показале, вероватно због брзине разумевања, апстрактног размишљања и краткотрајног памћења, закључују истраживачи ■

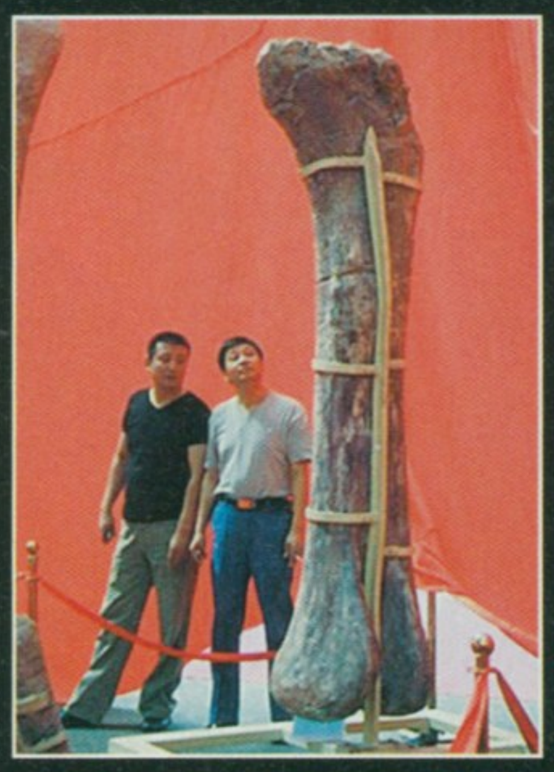

● Особље кинеског Геолошког музеја у Хенану каже да мештани користе ископане **кости диносауруса** као лек. Верују да су кости припадале летећим змајевима и деценијама их већ прокувавају и употребљавају за лечење свега и свачега – од вртоглавице до грчева у ногама ■

● Пре **100 година** Томас Едисон добио је патент за један од својих мање познатих изума, флуоресцентну лампу која је одашиљала рендгенске зраке уместо ултраљубичасте светлости. Едисон је на крају одустао од те замисли, али је било прекасно за његовог дувача стакла Кларенса Делија, који је умро од прекомерног излагања рендгенским зрацима ■

● Птице су у великој мери заслужне за **раст дрвећа.** Да се оне не хране разним паразитским инсектима, дрвеће би било за трећину мање него што јесте. Ово су закључили истраживачи са Универзитета Колорадо у Болдеру. Не само што птице једу гусенице, мраве, бубице и лисне ваши, већ у дрвећу подстичу и производњу терпена, хемикалије која растерује штеточине као што су бубе које гуле кору с дрвета ■

● Способност да радимо **више ствари истовремено** нам је урођена, показује истраживање на британском „Националном институту за глувоћу и друге поремећаје у споразумевању". Истраживаче је занимало како људи успевају да истовремено обрађују два различита звука или воде два разговора. Након обављених огледа, увидели су да су истоветни близанци имали највише поклапања у резултатима. На основу тога су закључили да је ова способност ствар генетике ■

● Семе џиновског капок дрвећа преживело је прекоокеанску пустоловину да би се из Јужне Америке раширило по Африци. Раније се сматрало да су врсте овог дрвећа постојале са обе стране Атлантског океана јер су два континента била спојена пре но што су се пре **525 милиона година** раздвојила. Међутим, истраживачи са Универзитета у Мичигену тврде да је семење дрвећа доспело у Африку пре свега 96 милиона година, заштићено папирјастим омотачем ■

● Лекари су у Француској открили човека који има толико **много воде у глави** да је течност приморала мозак да се смањи. Верује се да је четрдесетчетворогодишњи пацијент од рођења боловао од хидроцефалуса. Сада се потпуно опоравио и премда му се величина мозга није променила од лечења, има просечан коефицијент интелигенције ■

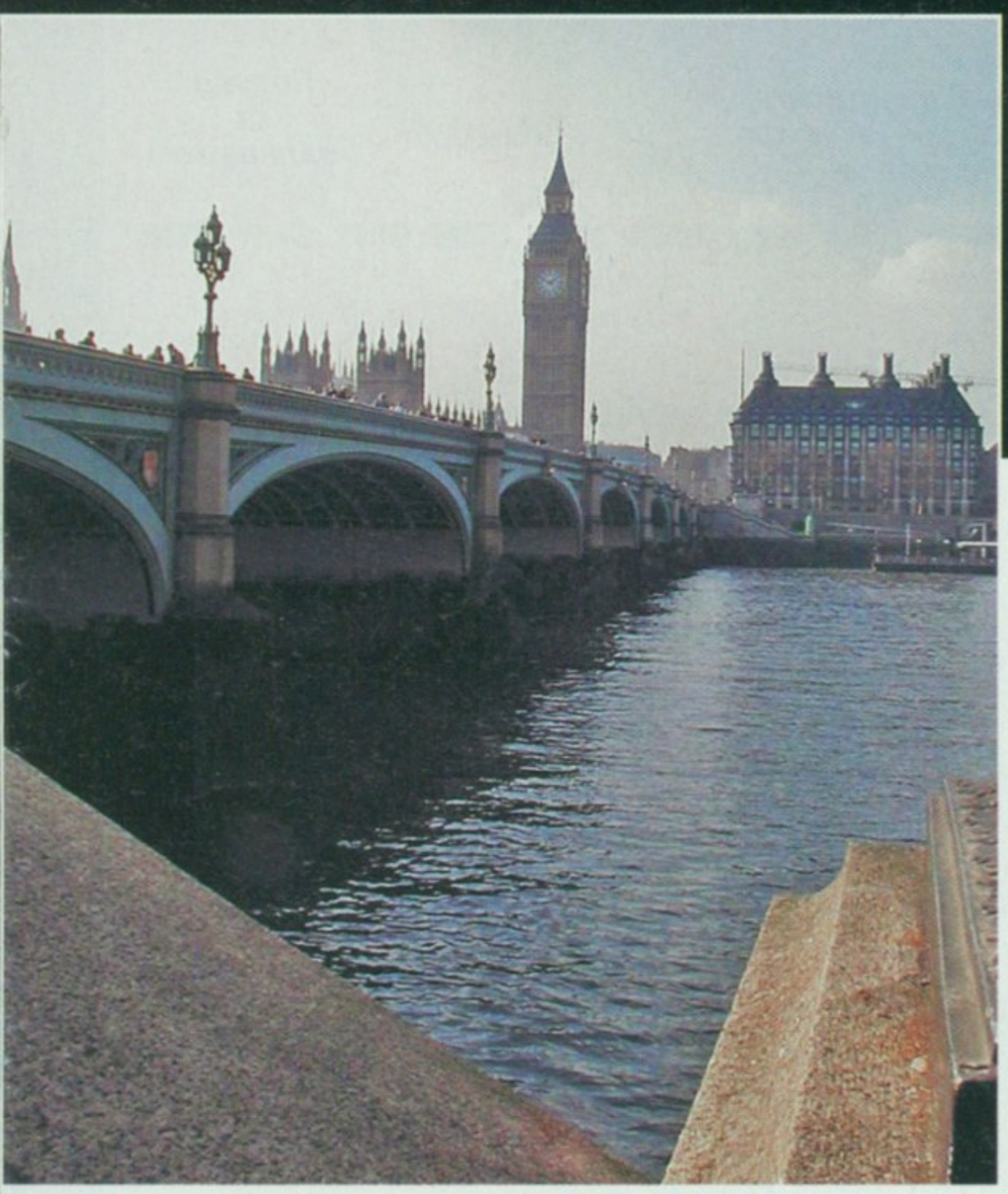

● Прва **фабрика за десалинацију** – постројење које ће морску воду учинити питком – гради се у Великој Британији надомак Лондона. Фабрика ће моћи да обезбеди 140 милиона литара воде дневно, што је довољно за 400.000 домова. Критичари тврде да постројење које кошта 200 милиона фунти шаље погрешну поруку грађанству коме треба саветовати да смањи потрошњу воде ■

● Произвођач уређаја за **надзор беба** покушава да установи има ли истине у тврдњама да његов производ може да хвата сигнале Насиних свемирских подухвата. Американка Натали Мејлингер, мајка двоје деце, могла је да прати догађаје на спејс-шатлу „Атлантис" јер се на монитору уређаја за дечји надзор у њеном дому појавила црно-бела слика из унутрашњости шатла. Званичници Насе кажу да је уређај можда ухватио сигнале емитовања на Интернету ■

● **Јата пирана** нису тако смртоносна као што већина људи мисли. Стручњаци са Универзитета светог Ендруза кажу да су велика јата оштрозубих месождера делотворна за групни лов, али је њихова тактика превасходно облик одбране од великих грабљивица ■

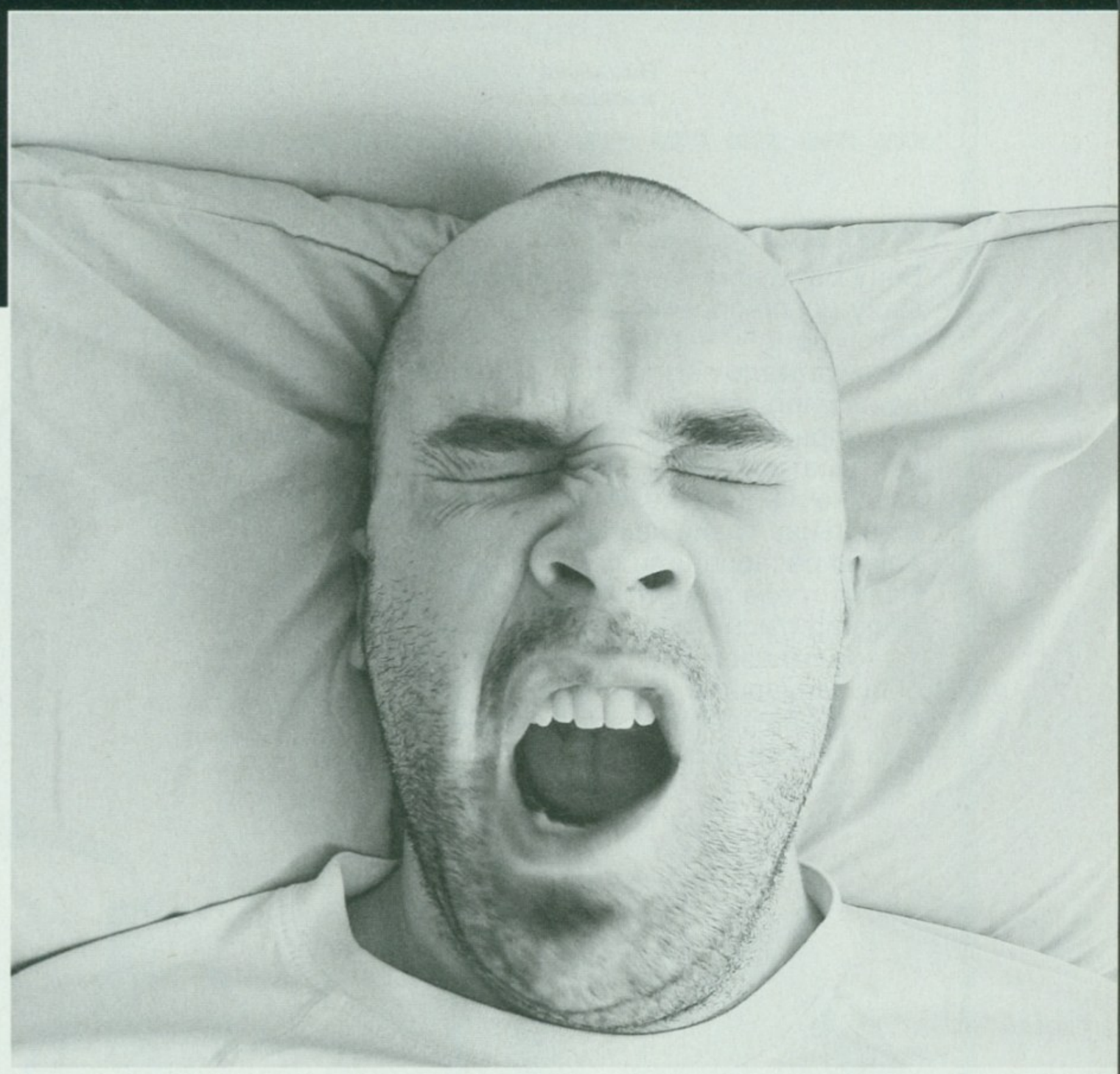

● Тајна **нуклеарна подморница** која је у саставу кинеске морнарице појавила се на Google Earth. Комерцијални сателит опазио је нови тип подморнице класе „ђин тип 094". Наоружана балистичким пројектилима, ова подморница вероватно је први примерак нове класе ■

● Кад следећи пут неко пред вама зевне, немојте се увредити – то само значи да се та особа из све снаге труди да остане будна. Истраживачи са Универзитета Олбени у Њујорку кажу да зевање усмерава **свеж ваздух** према мозгу и појачава његов рад ■

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
23. 11. 2007.

ЗИМСКА БАШТА

Лето је одавно прошло, на балкону више нема мушкатли, петунија и осталог цвећа и све је некако сиво и незанимљиво. А не мора да буде тако. Уколико волите цвеће, направите цветни врт у малом, у боци, коју можете да ставите и на свој радни сто. Како? Следите наша упутства.

ШТА ЈЕ СВЕ ПОТРЕБНО:

Стаклена боца, по могућности мало шира и са запушачем од плуте

Шака каменчића или шљунка

Лепљива трака

Виљушка и кашика

Картонска цев која може да прође кроз отвор боце

Два дрвена штапића (могу они из кинеског ресторана)

Мало земље за цвеће

Семе разних биљака

Посуда за заливање

ИЗРАДА:

Боцу мало накривите и убаците шаку добро опраних каменчића, а потом помоћу картонске цеви наспите мало земље, али пажљиво да не упрљате боцу. Укупно треба да направите слој од 8 до 10 центиметара. Продужите дршке кашике и виљушке помоћу штапића и лепљиве траке како бисте њима лакше распоредили семе биљака. Свако треба покрити земљом и мало притиснути, а затим залити танким млазом воде и затворити боцу запушачем. Боцу треба ставити на светло место, али не баш изложено сунцу ■

После извесног времена баштица ће почети да клија. Проћи ће месеци а да не мора да се залива. Најприкладније биљке за сађење су бегоније, бршљани и мања папрат, које полако расту ■

СНЕЖНА КУГЛА

Новогодишњи празници се ближе а недостају идеје и за поклоне и за украшавање просторија. Ево једног занимљивог и носталгичног украса који је лако направити: стаклена кугла са снегом који пада.

ШТА ЈЕ СВЕ ПОТРЕБНО:

Чинија

Бокал

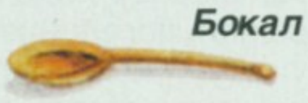

Кашика

Мало гипса или пластелина

Тегла, по могућности округласта

Стругани кокосов орах и глицерин

Гранчице с лишћем, шишаркице, луткица Снешка Белића или Деда Мраза

ИЗРАДА:

У чинији умутите мало гипса с водом тако да буде уједначена ређа маса. Још док је свеж, треба га усути на дно тегле и одмах убацити украсе и мало их притиснути да се слепе с гипсом. Уместо гипса може да се употреби и пластелин. Потом у чашу с водом додајте мало глицерина и кашичицу млевеног кокосовог ораха и напуните теглу до врха. Затим добро заврните поклопац ■

И, снежна кугла је спремна да се негде стави као украс. С времена на време се протресе или окрене да би у њој „падао снег”. За постизање још свечанијег утиска, уместо кокоса можете да ставите мало шљокица које се користе за новогодишње украшавање ■

З. М.

УРЕЂАЈИ КАКВИ СЕ ПАМТЕ

Преклопиви миш

Slim G4 iCan Tek Slim Mause

За мали расклопиви уређај, величине 53 x 94 x 3 милиметра, тешко је на први поглед закључити да је рачунарски миш. Назван је Slim G4 и направљен је у постројењима корејске фабрике „iCan Tek".

Овај оптички миш, једноставан за коришћење јер лако клизи по свакој површини, погодан је за рад и на рачунару и на лептопу. Израђује се у плавој, ружичастој, сребрној и боји слонове кости.

Продаје се по цени од **36 евра.**

Више података о рачунарском мишу Slim G4 може да се нађе на адреси: **www.kjglobal.co.uk/**

Струја из ветра

Magenn M.A.R.S.

M.A.R.S, дело стручњака куће „Magenn", необичан је лебдећи уређај који снагу ветра претвара у електричну струју. Име M.A.R.S. скраћеница је од Magenn Power Air Rotor System која открива основу рада овог уређаја.

Напуњен хелијумом, уређај се попут дирижабла подиже на висину од 300 метара где снагу ветра претвара у струју која се кабловима спроводи до тла.

Овај мали али моћни уређај има цену од око **130.000 евра.**

Детаљнија сазнања о M.A.R.S. могу да се нађу на адреси: **www.magenn.com**

Видео-часовник

Chinavasion MP4 Player Watch Features

На дигитални часовник какав је Chinavasion MP4 Player Watch Features одавно се чекало. А како и не би кад поред тачног времена пружа и обиље других погодности.

На малом OLED екрану, величине 3,8 центиметара и резолуције 128 x 128 пиксела, могу да се гледају видео-снимци, прегледају дигиталне фотографије, али и слуша музика с MP3 и WMA формата.

Уз све то, цена овог ручног часовника, који се израђује у белој, црној, наранџастој и плавој боји, није превисока. Износи око **50 евра.**

Адреса: **www.omlet.co.uk** открива још много занимљивости о овом видео-часовнику ■

Патике за брзину
Heelys Roller Shoes

Кућа „Heelys", произвођач патика, обрадовала је своје потрошаче новим и необичним моделима спортске обуће у којој се постаје бржи. Патике које се праве у свим величинама и бојама, и за мушкарце и за жене, носе јединствен назив – Roller Shoes.

Баш као што име казује, патике имају точкић налик на онај у ролшуама или скејту, али уграђен у пету. Под ногом се готово не осети. Али, ако се приликом трчања или ходања више ослања на пету, точкић гура ногу напред олакшавајући и убрзавајући корак. Ипак, у овим патикама не мора стално да се јури. Као и у свакој другој обући и у овој може лагано да се корача. Само се треба ослањати на предњи део стопала.

Roller Shoes патике продају се по цени од око **100 евра.**

Модели и боје обуће у којој се постаје бржи могу да се погледају на адреси: **www.heelys.com**

4

5

Прстење на руци
Industrial Design Engineering Veer

Мали GPS уређаји за навођење готово да су постали неизоставни део опреме која се носи на свако путовање, јер уз њих не може да се залута, ни да се изгуби време у тражењу знаменитости. Али, да стално буду надохват руке, побринуо се Британац Гејл Најт, стручњак из „MA Industrial Design Engineering Imperial College". Осмислио је Veer, GPS уређај за навођење у облику прстена. Баш као и накит, може да се носи на било ком прсту обе руке. Прстен има уграђен GPS систем и електронски компас, а прави пут у жељеном правцу – напред, назад, лево, десно – показује треперењем и пригушеним звуком налик на брундање.

За сада постоји само пробни модел Veer прстена, а када ће почети његова производња још се не зна.

Ипак, сликом и речју приказан је на адреси проналазача: **www.gailknight.co.uk.**

Несаломиви лептоп
New Dell Latitude ATG D620 Notebook

Практични и једноставни за ношење, лептоп рачунари постали су незамењиви у готово свим делатностима. А стручњаци куће „Dell" дали су им још једну одлику – учинили су их готово несаломивим а самим тим и погодним за рад у свакаквим условима.

Такав је и Latitude ATG D620, један од неколико нових модела овог произвођача. Сви делови D620 отпорни су на ударце, подрхтавање, неравну површину, прашину, влагу, а несметано имају приступ Интернету и на високим надморским висинама. Дакле, баш као што скраћеница ATG значи, All Terrain Grade, савршени су за рад у условима као што су градилишта, нафтна или гасна постројења.

У лаганом и савитљивом оклопу смештени су сви најважнији уређаји рачунара – и хард драјв који подноси и непредвиђене ударце, и LCD екран коме не смета подрхтавање тла да би имао беспрекорну слику без одблеска чак и при дневној светлости, и тастатура отпорна на влагу и честице прашине која има осветљење за рад у мраку.

Цена овог лептопа износи око **1200 евра.**

На адреси: **www.dell.com** могу да се виде и сви остали модели ових изузетних рачунара ■

С. Делибашић

6

ШТА СЕ ЗБИВА С ПРАЗНИМ БУШОТИНАМА?

Имам за вас несвакидашње питање. Наиме, занима ме шта се дешава с нафтним изворима кад се сва нафта из њих исцрпи?

ЗДРАВКО
Деспотовац

Кад се из нафтног извора исцрпи сва нафта, у бушотину се убацује бетон, а на врху отвора поставља чеп на који се утискују ознака дубине и други подаци. Ако је земљиште око коморе растресито, по извлачењу нафте зидови могу постепено или одједном да се уруше. То се десило с неколико подводних извора у Мексичком заливу, где је земљиште песковито. Да се овако нешто не би догађало, у празне подводне изворе убацује се морска вода ■

КАМА ПО ИМЕНУ РАМА

Чуо сам нешто невероватно. Наводно, научници су успели да укрсте камилу и ламу и добили нову врсту животиње. Да ли је то тачно?

ТИБОР
из Суботице

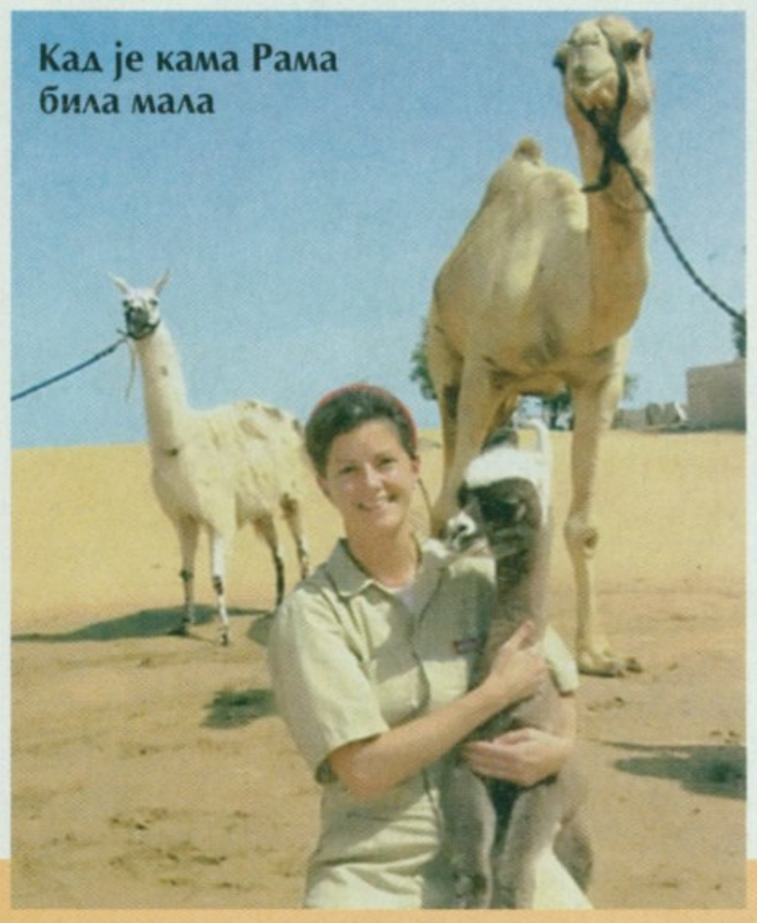

КРВАВО ЈЕЗЕРО

Молим вас, откријте ми где се код нас налази Крваво језеро и зашто се тако зове.

МАРИЈА
из Јагодине

Крваво језеро налази се неколико километара од Суботице и настало је давно, преграђивањем североисточног дела Палићког језера у који су отицале сувишне воде Палића. Ово језеро је мало, поготово у поређењу с Палићким површине око четири квадратна километра и дубоким око 2,5 метара.

Крваво језеро заузима површину од 0,2 квадратна километра и дубоко је свега пола метра. Некада давно, у време летњих врућина, у његовим плитким водама намножиле су се црвене алге, па је због њихове црвене боје језеро добило име Крваво језеро ■

Тачно је. Група научника који раде у истраживачкој станици „Dubai Camel Reproduction Center" у Дубаију, у Уједињеним Арапским Емиратима, успела је још 1998. године да укрштањем женке ламе, тешке 74 килограма, и мужјака једногрбе камиле од 445 килограма добије – каму. Тако је, сходно именима родитеља али и особинама које је од њих наследила, названа ова животиња.

Женско младунче које је на свет дошло с непуних пет килограма, добило је име Рама. Кратких ушију а дугачких ногу и репа с длакавим чуперком на крају, као код сваке камиле, али без грбе и густог руна, као код ламе, Рама је отхрањена на бочицу, мешавином млека обе животиње.

Данас има око 250 килограма и висином и ћудљивошћу више је налик камили него лами. Научници кажу да то доказује да је таква животиња постојала и пре 30 милиона година. Наиме, камиле и ламе имају исто порекло – припадници су Tylopoda и једине живе породице Camelidae, па је природно да су се мешале. Време и развојни пут одвојило их је на два рода – Camelus, животиње старог света, и Lama, животиње новог света ■

УЗ ПОМОЋ ШТАПА И СУНЧЕВИХ ЗРАКА

Желео бих да знам ко је први израчунао обим Земље.

ВЛАДИМИР
из Ужица

Обим Земље први је израчунао Ератостен из Кирене (276–196), старогрчки астроном, математичар, географ и управник Александријске библиотеке, 240. године пре наше ере. Задивљујућом тачношћу, поготово за оно време, он је израчунао да је обим Земље нешто више од 40.000 километара, што је готово истоветно данашњим подацима. А свој прорачун извео је уз помоћ штапа и Сунчевих зрака.

Ератостен је своју поставку засновао на запажању да свако тело има сенку која је, сходно кретању Сунца, дужа или краћа, а да је нема само кад је Сунце тачно изнад њега, у зениту. Под којим углом зраци падају на Земљу, мерио је на основу сенке коју су бацали дугачки штапови пободени у тло. Та своја сазнања само је пренео на велико поље васионе и на једноставан начин израчунао обим Земље.

На дан солстиција, 22. јуна, кад је на северној полулопти дан најдужи, он је у Асуану, у Египту, тадашњој Сијени, измерио да Сунчеви зраци у зениту падају под правим углом на земљу сежући до дна једног дубоког бунара. У скоро исто време, у Александрији су, како је показивала сенка пободеног штапа, одступали за 7,2 степена од зенита, што је педесети део пуног круга. Ератостен је закључио да је ова разлика могла да настане само због кривине површине Земље од Асуана до Александрије (који се налазе на истом меридијану). Знајући раздаљину између ова два места, око 5000 „стадија", израчунао је да је обим Земље 50 пута већи од те дужине. Савременим мерењима утврђено је да је погрешио само за око 380 километара. Нажалост, у 2. веку пре наше ере Ератостену се није веровало. Требало је да прође петнаест векова да би се на првим прекоокеанским путовањима морепловци уверили колико је био у праву ■

БУДУЋНОСТ И ЧИСТОТА НА ТЕРЕНУ

Драга редакцијо „Забавника", моји другови и ја већ дуго безуспешно покушавамо да нађемо одговор за једну необичност на фудбалским теренима. Занима нас зашто фудбалери понекад пре утакмице на терен изводе децу.

МИЛУТИН
из Београда

Као и увек, спремни да помогнемо, потрудили смо се да дођемо до правог одговора па смо се обратили спортским стручњацима.

Заиста је необично, али и лепо, видети фудбалере који на терен излазе држећи за руке децу, тачније дечаке обучене у истоветне дресове као што су њихови. Малишани су углавном будући спортисти, а разлог за њихово краткотрајно присуство на трави има симболичан значај. Они означавају наду у будућност фудбала, а дечја неискварености, чистота душе, подстицање на поштену игру или, фудбалским језиком речено, на фер-плеј.

Мали и велики спортисти најчешће се појављују заједно кад се играју утакмице репрезентација или се одржавају неки значајни пријатељски сусрети. Али, на фудбалском игралишту наћи ће се и да би подржали неки подухват у добротворне сврхе.

Ова лепа спортска замисао не подлеже никаквим одредбама, извршну одлуку о овоме не доносе ни FIFA ни UEFA, већ о томе одлучују они који договарају сусрете ■

ТАБЛА ЗА ЦРТАЊЕ

Ћао, ја сам из Панчева. Волим да цртам и занима ме где бих могао да купим дигиталну таблу за цртање која се прикључује на рачунар. Унапред хвала

ВЛАДИМИР СТОЈИСАВЉЕВИЋ
vladatkt@hotmail.com

Рачунарске графичке табле за цртање могу да се нађу у нашим продавницама рачунарске опреме. Реч је о таблама димензија А6 које производи предузеће „Wacom" (модели „волито"). Цена је око 4500 динара ■

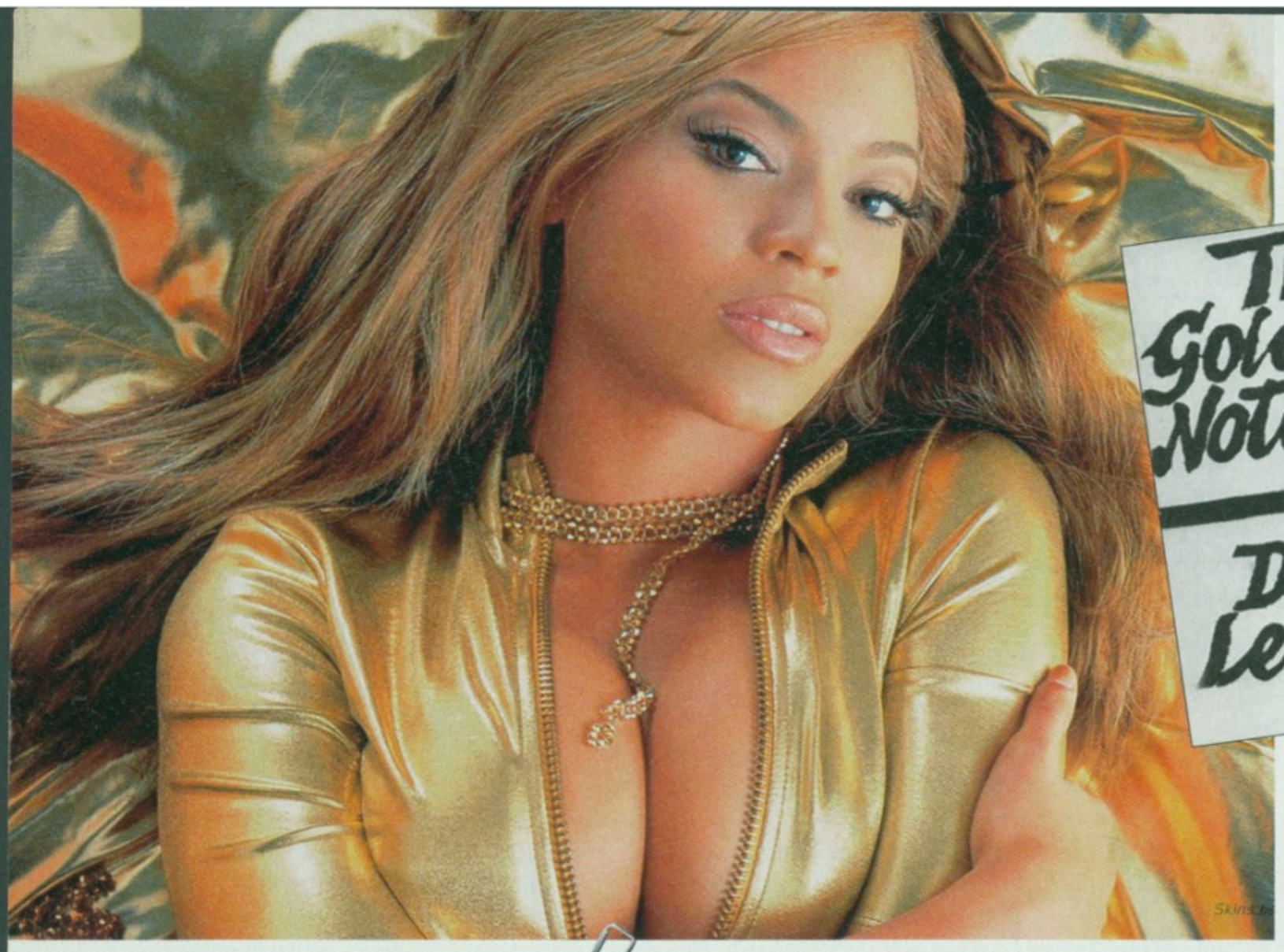

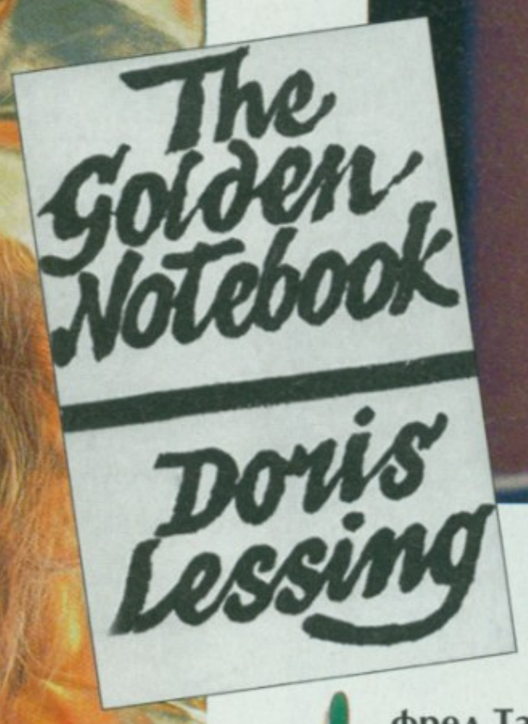

НЕВАЉАЛА ДЕВОЈКА

Зовем се Ања и живим у Краљеву. Редовно читам ваш часопис и немам никакве примедбе. Замолила бих вас да објавите речи песме „Naughty Girl" od Beyonce. Пољубац!

АЊА
Краљево

NAUGHTY GIRL

I love to love you baby…
I love to love you baby…

I'm feelin' sexy,
I wanna hear you say my name boy,
If you can reach me,
You can feel my burning flame.

I'm feelin kind of n-a-s-t-y,
I just might take you home with me,
Baby the minute I feel your energy,
Your vibe's just taken over me,
Start feelin so crazy babe,
Lately, I feel the funk coming over me,
I don't know what's gotten into me,
The rhythm's got me feelin so crazy babe.

Tonight I'll be your naughty girl,
I'm callin all my girls,
We're gonna turn this party out,
I know you want my body,
Tonight I'll be your naughty girl,
I'm callin all my girls,
I see you look me up and down,
And I came to party.

You're so sexy, tonight I am all yours boy,
The way your body moves across the floor,
You got me feelin n-a-s-t-y,
I just might take you home with me.
Baby the minute I feel your energy,
The vibe's just taken over me,
Start feelin so crazy babe,
Lately, I feel the funk coming over me,
I don't know what's gotten into me,
The rhythm's got me feelin so crazy babe.

Tonight I'll be your naughty girl,
I'm callin all my girls,
We're gonna turn this party out.
I know you want my body,
Tonight i'll be your naughty girl,
I'm callin all my girls,
I see you look me up and down,
And i came to party.

I love to love you baby…

СВЕ О ДОРИС

Волела бих да сазнам нешто о Дорис Лесинг, овогодишњој добитници Нобелове награде за књижевност. Унапред захвална

ИВАНА ИЛИЋ
Београд

Дорис Лесинг рођена је као Дорис Мај Тајлер 22. октобра 1919. године у Керманшаху, у Ирану. Њен отац, капетан Алфред Тајлер био је у то време запослен у Царској персијској банци. Кад јој је било пет година, преселила се с родитељима из тадашње Персије у Родезију (Зимбабве) – британску колонију.

Занимљиво је да се школовала само до тринаесте године, а после је сама стицала знање – волела је да чита, али и да знање стиче искуством. „На факултету вас не уче да се право састоји у томе да научите да толеришете будале", рекла је много година касније. У петнаестој је напустила родитељски дом и запослила се као неговатељица, а затим као телефонски оператер. У осамнаестој се удала за Френка Виздома, а потом родила двоје деце. Схвативши да брак није за њу, напустила је породицу. Дружила се с комунистима, а затим поново ступила у брак, овога пута с немачким политичким активистом Готфридом Лесингом, али ни тај брак није успео.

После развода, разочарана комунистичким идејама, 1949. године отишла је у Лондон, где се потпуно посветила писању. Већ у првом роману „Трава пева" („The Grass is Singing" 1950) исказала је опчињеност истраживањем људских нарави – душе и поступака. Неприлагођеност, а често и лудило постале су њене најомиљеније теме. Од 1952. до 1969. године Дорис Лесинг написала је пет романа „Деца насиља" („Children of Violence") у којима прати развој свести јунакиње од детињства у Родезији, живота у послератној Британији, до краја 2000. године. Роман „Златна бележница" („The Golden Notebook", 1962) означен је као „свето писмо" савременог феминизма. Седамдесетих година прошлог века окреће се научној фантастици и објављује „Кратка упутства за силазак у пакао" („Briefing for a Descent into Hell", 1971), и „Сећања преживелог" („The Memoirs of a Survivor", 1975). Касније се враћа писању романа, међу којима су „Дневници Џејн Сомерс", „Добар терориста" (1985), „Пето дете" (1988), „Бен у свету" (2000), „И поново љубав" (1996). Роман „Мара и Дан" из 1996. године својеврсна је еколошка пустоловина с деловима научне фантастике. Следе књиге „Најслађи сан", „Баке: четири кратке новеле" и „Пукотина". Дорис Лесинг написала је и више збирки прича, а велику пажњу читалачке публике привукла је аутобиографијом „Под мојом кожом: до 1949." и „Ход у сенци" од 1949. до 1962. године. Поред поменутих

VOLJENI ZABAVNICE,
TAKO TIE SVI U KUCI ZOVEMO I ZATO IZRAZ NIJE PREJAK!
POVODOM PISMA G-DINA BOGDANA OD 20.0702007.GOD. O NACINU I MOGUCNOSTIMA
DA JEDNA KNJIGA UGLEDA SVETLOST DANA POZDRAVLJAM GA I PORUCUJEM DA MI SE JAVI.
JA SAM PROSLA TIM PUTEM KAO NEKO KO JE PESNIK PO SVOM DUSEVNOM OPREDELJENJU
A PRI TOM NEPOZNATA I BEZ NEOPHODNIH INSTRUKCIJA I
PREPORUKA DA NE KAZEM "VEZA".SAMA SAM IZDAVAC U DVA SLUCAJA A CILJ MI
JE BIO DA DECU OBRADUJEM.U TOME SAM USPELA I DECA RADO CITAJU MOJE RADOVE
NA LOKALNOM NIVOU(ZA SADA).
POZDRAV!
SIMOVIC JASMINKA
srsimovic@ptt.yu

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Ћир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941);год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941;1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник (Ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

КЊИЖЕВНИ АНАГРАМ
Франсоа Моријак ■

ХАОС УКРШТЕНИЦА
Спустити се, тетреб, дар, атак, Атила, рој, орало, транс, танк, ек, Илир, иа, радно место ■

УКРШТЕНИЦА ЗА СТРПЉИВЕ
Анаколут, сонатина, Кларк, цг, ое, посао, н, тест, р, Копенхаген, Ипе, аматер, ротква, солирати, Елиот, трик, нафора, ло, ри, етамин, Диор, унети, атаман, б, маратон, Јањина ■

ИЗБАЦИТЕ УЉЕЗА!
Капилар (у овој речи палиндромно је уписан назив дрвета ЛИПА, док су у осталим појмовима скривени називи животиња: крава, орка, шева, шаран) ■

УКРШТЕНИЦА
Прт, Никола Којо, Ли, Марија Каран, аблатив, ком, ко, „Четврти човек", л, а, унинати, пасти, опак, армија, ало, тер, Анита, исто, твист ■

ОСМОСМЕРКА
Лептир

КРИПТОГРАМ
Италија (ако задатим појмовима промените једно слово, добићете називе држава: Ирска, Катар, Кипар, Малта, Кина, Јемен, Гана. Слова која се додају, читана редом, дају тражени појам – Италија) ■

АНАГРАМ
Псеће трке ■

ПОМИЦАЉКА
Де Ниро, Фримен ■

С. Б.

књига, написала је и читав низ позоришних и телевизијских комада, као и збирку поезије. „Ужасно је уништавати слику коју нека особа има о себи због истине или некакве друге апстракције", написала је прослављена списатељица, добитница овогодишње Нобелове награде ■

Забавникове логичке загонетке

РЕШЕЊА

1. ЗАЈЕДНИЧКИ ПОСАО
Аца је добио 9600 динара, а Бранко 6720 динара ■

2. 666
Ротирајте број 666 за 180^0 и тако ћете добити број 999 ■

3. СЕТВА
Три трактора дневно узору 45 ha, а за 6 дана узорали би 270 ha. Остатак од 30 ha за један дан узору 2 трактора. Према томе, задруга је имала 2 трактора ■

4. КАМЕНИ УГАЉ
У 100 тона тек ископаног угља има 98 одсто чврстог (сувог угља). После упијања влаге, ових 98 тона чине 87,5 одсто од укупне тежине, па је нова тежина
98 : 0,875 = 112 тона ■

5. ЗАЈЕДНИЧКЕ ОСОБИНЕ
Најмање 9 дечака мора имати плаве очи и тамну косу, јер је 14 + 15 – 20 = 9. Од ових 9 најмање шесторица су тежи од 40 kg (9 + 17 – 20 = 6), а од последње шесторице најмање четворица су виша од 160 cm, јер је 6 + 18 – 20 = 4. Значи, ова четворица дечака имају све наведене особине ■

6. РУБИНИ И СМАРАГДИ
Тежина је 200 грама ■

7. ОСАМ СКАКАЧА
Најмањи број потеза за овакву размену је 32 ■

8. СТУБОВИ
Како је збир два непарна броја увек паран број, а збир парног и непарног непаран број, то није могуће обојити стубове под задатим условима ■

9. ТАЈАНСТВЕНИ НИЗ
Законитост је: 1^2, 2^3, 3^4, 4^5, 5^6, те је ? = 15625 ■

10. МАЈМУН ТРТА
Вероватноћа да Трта победи је 1/20 ■

11. ПАКАО И РАЈ
Треба питати: Шта би рекао твој колега чувар који је пут за рај? Када добијете одговор, крените супротно ■

12. ДВА КОНОПЦА
Запалите први конопац само с једне стране, а други с оба краја. Очигледно, други конопац ће изгорети после тачно 30 минута. Тог тренутка запалите и други крај првог конопца. Кад он изгори до краја, проћи ће тачно 45 минута ■

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК **БРОЈ 2911**

YU ISSN 0032-339X
Први број „Политикиног Забавника" изашао је 28. фебруара 1939. године

Генерални директор Срђан Јанићијевић
Заменик генералног директора Вернер Херић
Директор Зоран Мошоринski
Главни и одговорни уредник Зефирино Граси

Издаје ПОЛИТИКА Магазини ДОО
Штампа ПОЛИТИКА АД

Графички уредник Горан Војиновић

Редакција Слободанка Делибашић, Јасна Лукић, Петар Милатовић, Мирјана Огњановић, Јова Радовановић, Весна Ракић, Весна Софреновић

Техничка редакција Бранислав Вукомановић, Зорица Милошевић, Јелена Попадић, Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК" *Македонска 29, 11001 Београд, П. фах 124*

Телефони
секретаријат 330-1452; 330-1456
техничка редакција 330-1454
централа 3373-111
претплата 330-1617
Огласни сектор Македонска 29, 3373-349

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
1 месец 387,00 дин. 3 месеца 1.160,00 дин.
6 месеци 2.317,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке АД Београд: 205-97096-91
Наш нови текући рачун код RAIFFEISEN BANK АД Београд је: 265-1100310005857-35
Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК".

Обавештење о претплати можете добити на тел. 330-1617

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Полугодишња/возом: 109 EUR или противвредност осталих валута. *Полугодишња/авионом*: I група – Европа: 120 EUR. II група – Азија – Африка: 126 EUR. III група – Америка – Аустралија: 132 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR
(или противвредност осталих валута) за иностранство вршити преко:

I DEUTSCHE BANK AG FRANKFURT AM MAIN DE: DEUTDEFF
Korisnička banka: 100 9363029 0000
RAIFFEISENBANK, Resavska 22, Beograd
SWIFT CODE: RZBSRSBG
Korisnik: RS35265100000002543779
POLITIKA MAGAZINI DOO Beograd

II DRESDNER BANK AG Frankfurt am Main, Germany SWIFT CODE: DRESDEFF
Korisnička banka: KOMERCIJALNA BANKA AD, Beograd, Sv. Save 14
Serbia
SWIFT - BIC: KOBBRSBGXXX
Korisnik: RS35205002000984500033
POLITIKA MAGAZINI DOO, Beograd
Makedonska 29, Beograd

Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист Забавник
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА Newspapers and Magazines – 11000 Београд,
Булевар деспота Стефана 24/I,
Србија или на факс ++ 381 11 330-1234

Званично испитивање тиража (одитовање) врши ABC SRBIJA

Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.co.yu
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

Насловна страна
Маурицио Манцијери

1&2 decembar | od 12 do 20h geozavod | karađorđeva 48

festivalNauke 1.0

www.festivalnauke.org

CENA KARTE: 100 DINARA U PRODAJI U BILET SERVISU I MAMUTU

pod pokroviteljstvom

prijatelj festivala

...I JOŠ MNOGO TOGA!

PODRŠKA:

SPONZORI:

ФЕСТИВАЛ НАУКЕ

ИГРАЈМО СЕ УЗ НАУКУ

Легенда каже да је око 1500. године, кинески астроном Ван Ху сањао да оде на место где „ни један човек још није отишао". Да би остварио сан, везао је четрдесетседам барутом напуњених ракета за столицу, наредио слугама да их запале и како легенда каже, након тога га више нико никада није видео.

Да ли је Ван Ху успео да оствари свој сан, никада нећемо сазнати, али на **Фестивалу Науке** ћете видети да постоје и бољи начини на које можете себе лансирати у васиону.

Први **Фестивал науке** код нас се одржава 1. и 2. децембра од 12 до 20 часова у згради Геозавода (Геолошки институт Србије) у Карађорђевој улици бр. 48, под покровитељством Секретаријата за образовање Скупштине Града Београда, а уз подршку Министарства науке, Амбасаде САД и Британског савета.

Ако сте имали прилике да читате Ден Браунов „Да Вичнијев код" вероватно сте после последње странице схватили да постоји још много питања на која нисте добили одговор. Зато вам **Фестивал науке** открива, зашто су Леонарда да Винчија многи сматрали не само врхунским уметником, већ и највећим умом ренесансе.

Поред свега овога, понудићемо вам и одговоре на питања: Да ли се исплати бити бесмртан, Како да издвојите ДНК, Да ли је хемија заправо магија, У каквој су вези фудбал и физика, да ли је генијалност наследна, шта ми заправо једемо и да ли, када дођете на Фестивал науке, вас очи заправо варају или је то стварност коју Ви желите да видите?

Забавите се и уживајте у необичним презентацијама које ће Вам разоткрити мистерије нашег света и свакодневног живота. Наука вам никада неће бити ближе, а ако будете учествовали у нашим несвакидашњим практичним вежбама (које вам не саветујемо да испробавате код куће) и на предавањима, која ће држати неке врло интересантне чике и тете са епруветама, врло је могуће да ћете напунити своје џепове информацијама о науци, које ће вам обезбедити, не само добре оцене у школи, већ ћете заблистати пред друштвом и одушевити своје родитеље, баш у време пред куповину новогодишњих поклона. Зато, не губите време и и дођите да се играмо уз науку на **Фестивалу науке!**

РЕКЛИ СУ О РОЂЕНДАНИМА

20 30 40 50 60 70 80 90 100...

**Постоји три стотине
шездесет четири дана у години
када би могао да добијеш поклоне,
а само једном за рођендан.**

Луис Керол
*енглески писац и математичар
(1832-1898)*

**Све што знам,
сазнао сам тек после тридесете.**

Жорж Клемансо
*француски државник
(1841-1929)*

**Кад напуни педесет,
свако има лице какво заслужује.**

Џорџ Орвел
*британски писац
(1903-1950)*

**Четрдесета је позно доба младости;
педесета је младост старости.**

Француска народна пословица

**Првих четрдесет
година нашег живота
опскрби нас текстом, а
следећих тридесет пружа нам
коментаре и фусноте.**

Артур Шопенхауер
*немачки филозоф
(1788-1860)*

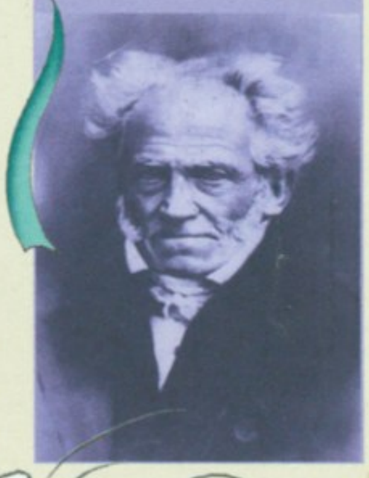

**Тридесет пет врло је
популарно доба међу женама.
Много је таквих које,
по слободном избору,
стално славе тај исти
рођендан.**

Оскар Вајлд
*енглески књижевник
(1854-1900)*

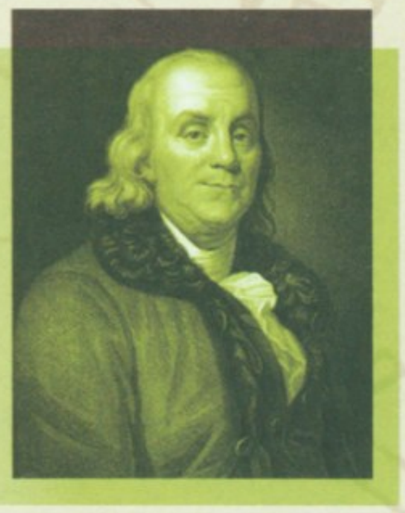

**Кад човек напуни двадесет,
њиме влада воља,
с тридесет мудрост,
а са четрдесет
просуђивање.**

Бенџамин Френклин
*амерички политичар,
писац, проналазач
(1706-1790)*

**Ниједан мудар човек не би пожелео
да промени рођендан да би био млађи.**

Џонатан Свифт
*енглески књижевник
(1667-1745)*

**Кад напуниш тридесет пет
и таман се средиш у глави,
тело полако почне
да те издаје.**

Карин Лехен
*амерички илустратор
(рођена 1962)*

**Човек који с педесет има исте погледе
на живот као кад је имао двадесет,
протрашио је тридесет година свог века.**

Мухамед Али
*амерички боксер
(рођен 1942)*

ГАРФИЛД

BY JIM DAVIS